

Profesionalna orijentacija
Pet koraka do odluke o školi i zanimanju
Profesionalna orijentacija
program za osnovne škole

giz

Im Auftrag des:
Bundesministerium für
wirtschaftliche Zusammenarbeit
und Entwicklung

IZDAVAČ:

Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije i
Deutsche Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
Župana Vlastimira 6, 11 000 Beograd, Srbija
Im Auftrag des Bundesministerium fuer wirtschaftliche
Zusammenarbeit und Entwicklung (BMZ)
der Bundesrepublik Deutschland

ZA IZDAVAČA

Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije
Žarko Obradović
Deutsche Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
Gustav Rajer

KONSULTANT

Ervin Kemerer, Paedagogische Hochschule des Bundes in Steiermark

RADNA GRUPA ZA RAZVOJ MATERIJALA

Marina Ostojić, OŠ „Kole Rašić“, Niš
Valerija Živković, OŠ „Rada Miljković“, Jagodina
Jelena Dimitrijević, OŠ „Zaga Malivuk“, Beograd
Marija Radovanović, GIZ

UREĐIVAČ

Marija Radovanović

RECENZENTI

Stanislava Vidović
Danica Belić

PREVODILAC

Ana Dragutinović

LEKTOR I KOREKTOR

Sanja Blagojević-Bošković

DIZAJN I OPREMA

InDesigner, Beograd

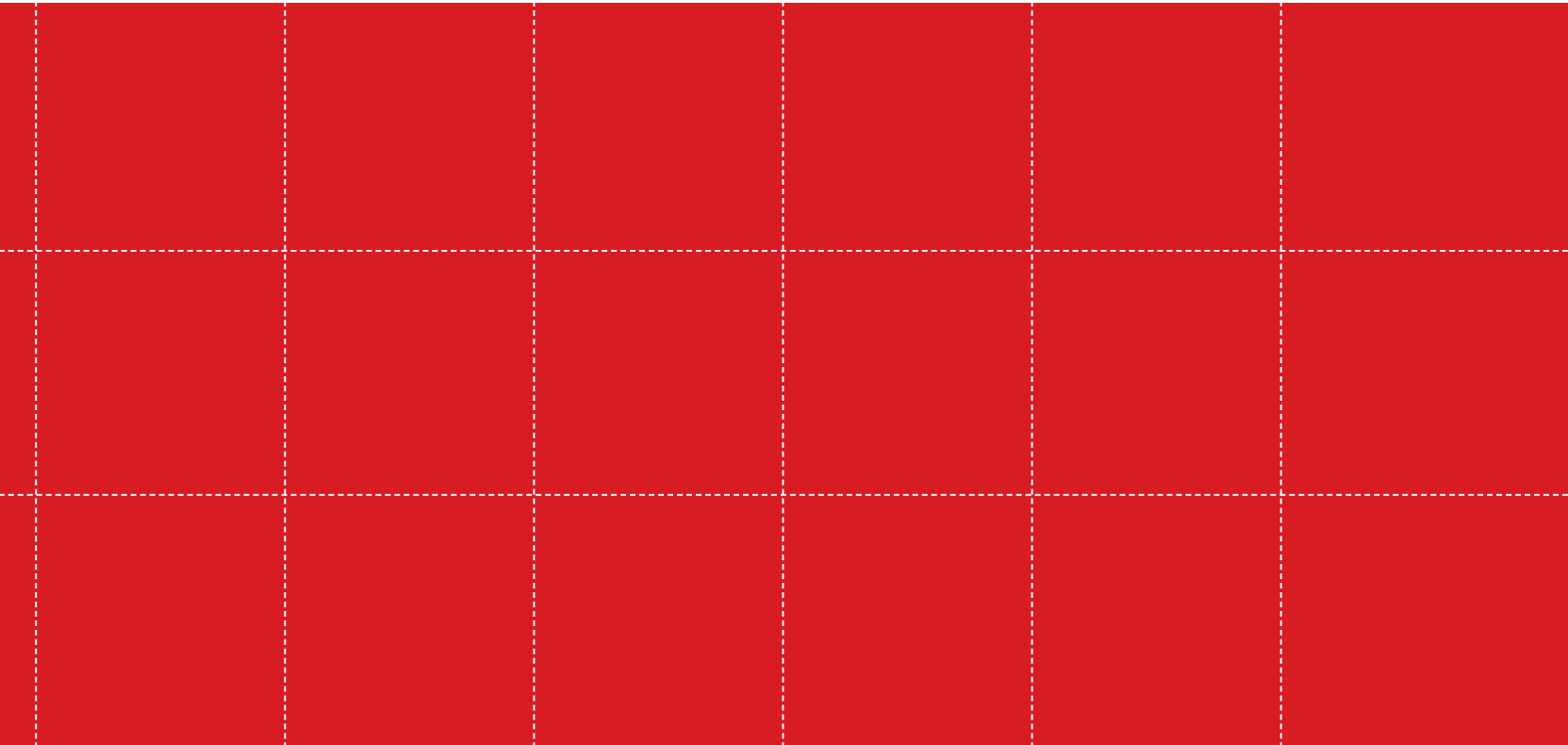
ŠTAMPA

Radunić d.o.o.

TIRAŽ

500

ISBN 978-86-87737-20-4

Profesionalna orijentacija
Pet koraka do odluke o školi i zanimanju
Profesionalna orijentacija
program za osnovne škole

SADRŽAJ

1. Uvod u ogled / dr Rajer	6
2. Profesionalna orijentacija – putevi do karijere / dr Kemerer	8
3. Koncept aktivne procesne profesionalne orijentacije na Zapadnom Balkanu	12
4. Okvirni plan programa: Profesionalna orijentacija	14
5. Instanca RODITELJI	22
6. Organizacija programa profesionalne orijentacije u školama u Srbiji	22
7. Katalog metoda	24
8. RADIONICE PROFESIONALNE ORIJENTACIJE ZA OSNOVNU ŠKOLU	32
VII RAZRED	34
Faza 1: Upoznajem sebe	34
1. PREDSTAVLJANJE PROGRAMA I PORTFOLIJA ZA UČENIKE I UČENICE	34
2. PROFESIONALNA ORIJENTACIJA I DOGOVARANJE O NAČINU RADA	35
3. U SVETU INTERESOVANJA	35
4. U SVETU VEŠTINA I SPOSOBNOSTI	36
5. PUT SPOSOBNOSTI	36
6. U SVETU VREDNOSTI	37
7. SAMOSPOZNAJA–AUTOPORTRET	37
8. U OČIMA DRUGIH	38
9. KAKAV/KAKVA SAM U TIMU	38
10. MOJ TIP UČENJA	39
11. JA ZA DESET GODINA	39
12. ZA RODITELJE/STARATELJE I DECU: MOJA OČEKIVANJA	40
Faza 2: Informisanje o zanimanjima, karijeri i putevima obrazovanja	40
Faza 3: Realni susreti sa svetom rada i donošenje odluke o školovanju i zanimanju	40
13. SLIKA SAVREMENOG SVETA RADA	40
14. PRIKUPLJANJE I NAČINI OBRADJE INFORMACIJA O ŠKOLAMA I ZANIMANJIMA	40
15. POVEZIVANJE OBLASTI RADA SA ZANIMANJIMA	41
16. PUTEVI OBRAZOVANJA I KARIJERE	42
17. PRIPREMA ZA INTERVJU	42
18. SPROVOĐENJE INTERVJUA	43
19. PRIPREMA SUSRETA SA EKSPERTIMA U NAŠOJ ŠKOLI	43
20. EKSPERTI U NAŠOJ ŠKOLI	44
Faza 4: Upoznajem se sa mogućnostima školovanja i zanimanja	44
Faza 5: Proveravam svoj profil: proveravam ga sa zahtevima, odlučujem i konkretizujem	44
21. OSVRT NA REZULTATE INFORMISANJA	44
22. POSETA SREDNJOJ ŠKOLI	45
23. POSETA PREDUZEĆU/USTANOVU	45
24. EVALUACIJA PROGRAMA PROFESIONALNE ORIJENTACIJE ZA 7. RAZRED	46

VIII RAZRED	48
Faza 1: Upoznajem sebe	48
1. PREDSTAVLJANJE PROGRAMA I PORTFOLIJA ZA 8. RAZRED	48
2. U SVETU INTERESOVANJA	49
3. GRAFIKON INTERESOVANJA	49
4. O STEREOTIPIMA	50
5. U SVETU VRLINA I VREDNOSTI	50
6. SAMOSPOZNAJA - TO SAM JA	51
7. KAKAV/KAKVA SAM „NA PRVI POGLED“	52
8. MOJA OČEKIVANJA	53
9. RAD SA UČENICIMA/UČENICAMA I RODITELJIMA/STARATELJIMA	53
Faza 2: Informisanje o zanimanjima, karijeri i putevima obrazovanja	54
Faza 3: Realni susreti sa svetom rada i donošenje odluke o školovanju i zanimanju	54
10. SLIKA SAVREMENOG SVETA RADA I KLJUČNE KOMPETENCIJE ZA ZANIMANJA	54
11. OBRAZOVNI PROFILI U SREDNJIM ŠKOLAMA	55
12. MREŽA SREDNJIH ŠKOLA	55
13. ZAHTEVI ZANIMANJA – ODGOVARAJUĆE SPOSOBNOSTI I KONTRAINDIKACIJE	56
14. SAZNAJEM SA INTERNETA KUDA POSLE OSNOVNE ŠKOLE	57
15. PUTEVI OBRAZOVANJA I KARIJERE	58
16. PRIPREMA I SPROVOĐENJE INTERVJUA	59
17. OPIS ZANIMANJA POMOĆU MAPE UMA	60
18. KRITERIJUM ZA IZBOR ŠKOLE	61
19. ISPITIVANJE STAVOVA	62
20. IZBOR ZANIMANJA I PRIHODI	63
21. ORIJENTACIJA STVARA JASNU SLIKU	64
22. OPIS ZANIMANJA UZ POMOĆ MAPE UMA NA RODITELJSKOM SASTANKU	65
Faza 4: Upoznajem se sa mogućnostima školovanja i zanimanja	66
Faza 5: Proveravam svoj profil: proveravam ga sa zahtevima, odlučujem i konkretizujem	66
23. PRIPREMA ZA REALNE SUSRETE	66
24. OSTVARUJEMO UČENJE PUTEM REALNIH SUSRETA	67
25. DOKUMENTACIJA ZA REALNE SUSRETE	68
26. REFLEKSIJA UČENJA PUTEM REALNIH SUSRETA	69
27. OBUKA ZA KONKURISANJE	70
28. NA RAZGOVORU U PREDUZEĆU	71
29. MOJA ODLUKA O ŠKOLI I ZANIMANJU	72
30. SAVETODAVNI RAD	73
31. ZA RODITELJE/STARATELJE I DECU: STILOVI VASPITANJA NAŠIH RODITELJA	74
LITERATURA	76

Uvod u ogled / dr Rajer

Lokalni sagovornici GTZ-a* iz zemalja Zapadnog Balkana često su ukazivali na to da postoje neki pristupi, ali ne i sistematska profesionalna orijentacija učenika, učenica i mladih na prelazu iz osnovne u srednju školu. Na osnovu ovih saznanja, GTZ-ovi projekti reforme stručnog obrazovanja i projekti za mlade u zemljama Zapadnog Balkana su uz podršku lokalnih eksperata i ekspertkinja sproveli manja istraživanja koja su potvrdila i izdiferencirala sliku: postoje mnogi pristupi – kao što su sajmovi obrazovanja, reklamne kampanje stručnih škola, diskusije sa ekspertima iz preduzeća – ali ne i sistematska i institucionalizovana profesionalna orijentacija.

Pomoću finansijske podrške Saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i tehnički razvoj, GTZ sa regionalno kreiranim projektom profesionalne orijentacije pokušava u pilot osnovi da se suoči sa masovnim problemom, koji se čini tipičnim za zemlje sa školskim sistemima stručnog obrazovanja. U zemljama Zapadnog Balkana 75% generacije stiže pravo upisa u visokoškolske ustanove¹. Skoro svi mladi sa stečenom kvalifikacijom za upis u visokoškolske ustanove upisuju studije. Ipak, samo 20% onih koji upisuju studije u visokoškolskim ustanovama dobija posao u struci. To, međutim, znači i da se 55% generacije školuje za pogrešna zanimanja. To je zastrašujuće veliki broj. Na Zapadnom Balkanu se situacija ne razlikuje od one u zemljama zapadne Evrope.² Pogrešna usmerenja su skupa, a plaćaju ih roditelji koji finansiraju studije, država koja finansira studiranje velikog dela studenata i održava enormne obrazovne kapacitete na visokoškolskim ustanovama, te privreda koja mora dodatno da obučava akademski obrazovane građane kako bi mogli da rade u preduzećima. Na kraju, ova situacija nije ništa manje razočaravajuća za akademske građane i građanke. Posle studiranja u trajanju od pet ili šest godina zapošljavaju se na radnim mestima za koja bi bio dovoljan period obuke od oko tri meseca.³

Sistematska profesionalna orijentacija treba da doprinese informisanju na svim nivoima o skupim i dugotrajnim stranputicama obrazovanja, otkrivanju alternativnih karijera i njihovom razvoju. Odluka o izboru zanimanja svakako je na učenicima, učenicama, mladima i roditeljima. Sloboda izbora zanimanja i radnog mesta spada, na kraju krajeva, u osnovna prava.

Ciljna grupa razvijenog i isprobanog modela profesionalne orijentacije u zemljama Zapadnog Balkana jesu mladi koji završavaju poslednja dva razreda osnovne škole ili su završili samo osnovnu školu. Model profesionalne orijentacije posebno karakterišu tri obeležja:

* Od 01.01.2011. GIZ

¹ GTZ je 2008. godine sproveo sekundarnu statističku analizu o prelazu u visokoškolske ustanove i završavanju studija. Osnovu je činila posebna statistika koju je na upit GTZ-a sačinio Zavod za statistiku iz Beograda u vremenskom periodu od 2000. do 2007. Obuhvaćeni su svršeni učenici srednjih škola koji su stekli pravo upisa u visokoškolske ustanove, brucosi na univerzitetima i visokim strukovnim školama (tek upisani i oni koji obnavljaju godinu), broj upisanih studenata, broj onih koji su uspešno završili studije. Brojčani podaci odnose se na rezultate ovih analiza. Polazi se od toga da je na osnovu zajedničkih istorijskih korena situacija u svim zemljama Zapadnog Balkana slična.

² Oko 17% radnih mesta koja se nude u Nemačkoj zahtevaju akademske kvalifikacije (vidi: A. Gregorio, L.-J. Garcia; Der Arbeitsmarkt für Hochschulabsolventen; Erlangen-Nürnberg, 2007, S. 4).

³ Čak 80% privatnika prolazi tromesečni period podučavanja u preduzeću, kako bi bili u stanju da izvrše tri najvažnija zadatka na nekom radnom mestu (vidi: GTZ, Ogleadne analize karijernog puta svršenih učenika u regionu Kule, Sombora i Vrbasa, Beograd, 2005, str. 85 – Pilotanalysen zum Berufsverlauf von Absolventen in der Region Kula, Sombor, Vrbas, Belgrad, 2005, S. 85).

- › reč je o petofaznom konceptu profesionalne orijentacije sa fazama:
 - (1) Samospoznaja, (2) Informacije o zanimanjima; (3) Putevi karijere; (4) Realni susreti; (5) Odluka o izboru zanimanja;
- › u ovom konceptu poseban značaj pridaje se otkrivajućem odnosu prema svetu rada: učenici, učenice i mladi ne treba samo da se raspituju u preduzeću, već da učeći odrade kratke prakse u preduzećima;
- › celokupna nastava profesionalne orijentacije i realni susreti osmišljeni su kao individualni proces učenja i razvoja.

Ervin Kemerer (Erwin Kaemmerer), *spiritus rector* modela koji je u Austriji primenjen na nivou cele zemlje, obučio je 20 lokalnih trenera i trenerica za trenere iz regiona prema ovom modelu. Vrhunac obuke bio je „realni susret“ sa petofaznim modelom profesionalne orijentacije u okviru studijskog putovanja u Austriju. Svi učesnici su bili impresionirani onim što su videli u austrijskim školama i preduzećima. Zadivila ih je osetljiva profesionalna orijentacija, postavljena tako da otkriva perspektive, kao i metodski zanimljivo osmišljavanje nastave. Takođe su bili oduševljeni saradnjom svih relevantnih institucija koje pomažu svakom pojedincu da razvije svoju karijeru.

Verovatno je upravo to oduševljenje motivisalo domaće stručnjake da intenzivno rade u okviru ovog ipak malog projekta. Oni su za svoje zemlje sačinili priručnik za obuku trenera i trenerica, priručnik za nastavnike i nastavnice, stručne saradnike i omladinske instruktore za profesionalnu orijentaciju, portfolio – fasciklu za učenike, učenice i mlade, kao i okvirni kurikulum za škole i plan rada za van školsku primenu programa. To nije sve. Dvadesetoro trenera iz projekta obučilo je 178 nastavnika i profesionalaca koji rade sa mladima. Svojim programom, obukama i konsultacijama u 20 osnovnih škola i 15 omladinskih centara i kancelarija za mlade dospeli su do 2753 mladih iz ovih zemalja.

U Srbiji, projekat je realizovan u pet osnovnih škola, jednoj kancelariji za mlade i četiri organizacije civilnog sektora u Beogradu, Boru, Jagodini, Nišu, Požarevcu i Somboru. Programski okvir je koncipiran u skladu sa Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja⁴, Strategijom karijernog vođenja i savetovanja u Republici Srbiji⁵ i Nacionalnom strategijom za mlade⁶. U okviru programa postoji Priručnik za obuku trenera i trenerica i namenjen je za obuku nastavnika, stručnih saradnika i omladinskih instruktora za profesionalnu orijentaciju. Priručnici za osnovnu školu i KZM namenjeni su nastavnicima i omladinskim instruktorima za profesionalnu orijentaciju za direktan rad sa mladima. Portfolio je namenjen učenicima, učenicama i mladima s ciljem da prate svoj put odluke o školi i zanimanju. Materijal je razvijan u skladu sa potrebama i specifičnostima rada sa mladim ljudima, kako u školi, tako i u vanškolskom kontekstu, i menjaće se i prilagođavati u skladu sa potrebama i zahtevima dalje realizacije programa.

Ovim putem želim srdačno da se zahvalim za veliku angažovanost svim trenerima, nastavnicima i svim profesionalcima koji se bave mladima, a koji su bili angažovani na projektu. Naravno, posebno se zahvaljujem i učenicima, učenicama i mladima koji su učestvovali u ovom ogledu. Svakako, i Ervinu Kemereru koji se uz veliko angažovanje posvetio ovom projektu.

⁴ Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Službeni glasnik RS, br. 72/09.

⁵ Strategija karijernog vođenja i savetovanja u Republici Srbiji, Službeni glasnik RS, br. 16/2010.

⁶ Nacionalna strategija za mlade, Službeni glasnik RS br. 55/5,71/05- ispravka i 101/07.

2

Profesionalna orijentacija – putevi do karijere / dr Kemerer

Razlozi za sve veću neophodnost profesionalne orijentacije

2.1 Promene u svetu zanimanja

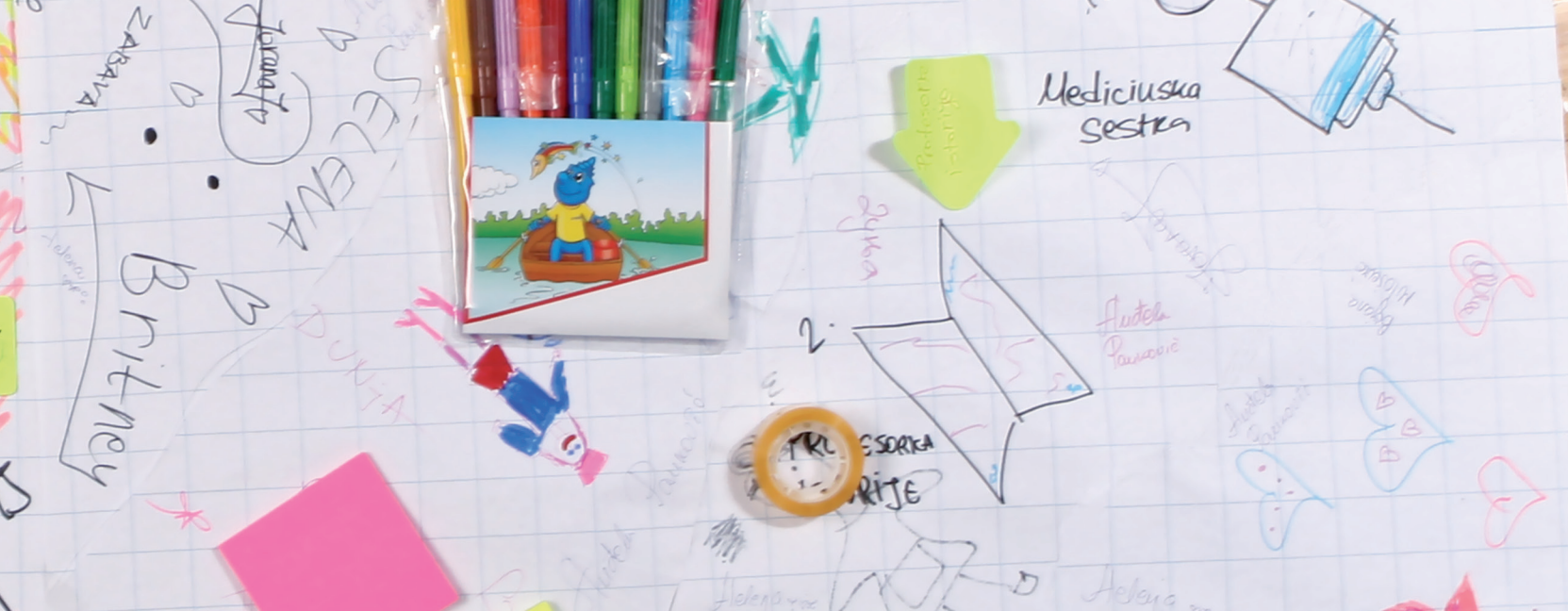
Svi smo svedoci aktuelnih promena u svetu zanimanja. One znače više od spoljnih promena u obliku poslovnih delatnosti. Promene se odnose na sam „koncept zanimanja“ koji je generacijama, čak vekovima, činio osnovu poslovnih delatnosti, a time i osnovu obrazovnog sistema u Evropi. U praksi, promene u svetu zanimanja pogađaju sve, ne samo školske sisteme stručnog obrazovanja, koji su se orijentisali prema ovom konceptu; takođe menjaju i koncept profesionalne orijentacije, kako prethodni, tako i prateći. Takozvane „atipične“ karijere, fleksibilni ulazi i prelazi na mestima preseka između škole i sveta rada nisu više izuzetak. Promene u svetu zanimanja sa sobom donose promene kvalifikacionih zahteva i menjaju i sam zahtev za profesionalnom orijentacijom. Sada, umesto „ciljne tačke“ koja važi jednom zauvek, imamo situaciju u kojoj se sve kreće tako da „dinamička orijentacija“ smenjuje situaciju koja je predstavljala pripremu za nešto što se smatralo poznatim uslovima.

2.2 O pojmu „orijentacija“ u kontekstu profesionalne orijentacije

Pojam orijentacija upućuje na različite sadržaje značenja. Orijentacija označava kako „stanje“, tako i „proces“. Takođe, orijentacija može da označi i svojstvo „orijentisanosti“ neke individue, kao i aktivnost ili uticanje na to da se neko orijentiše, bez obzira na koji način.

Pojmom „profesionalna orijentacija“ opisuje se velika paleta koraka u procesu orijentacije. Ona seže od informisanja o obrazovanju i zanimanju do individualnog savetovanja. Takođe, tu spada tzv. „intrinzično“ shvatanje profesionalne orijentacije u nastavi, koje predstavlja pogled u sopstvenu ličnost, kao i „eksterno“ shvatanje koje predstavlja pogled u realni svet i zanimanja, i seže sve do praćenja i instruktaze u procesima izbora zanimanja i odlučivanja.

U profesionalnu orijentaciju ubrajaju se i: konkretna priprema za zanimanje, radna iskustva, prakse, *work experience*, mere opšteg stručnog obrazovanja, te ponude konkretne pomoći u odlučivanju, i pomoći koja vodi ka uspešnom prelazu u zanimanje, odnosno opredeljenju za stručno obrazovanje.

2.3 Teorije odluke o izboru zanimanja – pristupi za pedagošku i didaktičku implementaciju profesionalne orijentacije

Ovde ćemo dati kratak pregled različitih aspekata teorija o odluci o izboru zanimanja, o čemu postoji obimna literatura.⁷

2.3.1 Pregled

Cilj ovog pregleda je da uputi na različite teorijske pristupe koji delimično čine osnovu za pedagoške i didaktičke pristupe u implementaciji profesionalne orijentacije.⁸

Izbor zanimanja kao proces alokacije⁹: izbor zanimanja se ne smatra ni razvojnim ni izbornim procesom pojedinca. Zastupa se stanovište da se pozicije zanimanja koje postoje u našem društvu distribuiraju na njihove buduće nosioce. Izbor zanimanja se u skladu s tim smatra alokacijom zanimanja.

Ovaj proces alokacije pozicije zanimanja H. Dahajm (H. Daheim)¹⁰, predstavnik ovog shvaćanja, deli na tri faze:

- › odluka o određenom školovanju donosi porodica koja na nju i utiče;
- › odluka o poziciji zanimanja donosi se pod uticajem porodice, vršnjačke grupe i nastavnika;
- › pozicije zanimanja u toku radnog veka određuju kolege, pretpostavljeni i porodica koju pojedinac osniva.

Izbor zanimanja kao proces klasifikacije¹¹: onom koji bira zanimanje potreban je što optimalniji nivo informisanosti o samom sebi, o sklonostima, interesovanjima, sposobnostima i

⁷ Busshoff, L., *Berufswahl – Theorien und ihre Bedeutung für die Praxis der Berufsberatung*, Stuttgart-Berlin-Köln, 1989; Daheim, H., *Der Beruf in der modernen Gesellschaft*, Köln, 1967; Ginzberg, E. et al., *Occupational Choice*, New York, 1951; Lange, E., *Berufswahl als Interaktionsprozess*, u: *Kölner Zeitschrift für Soziologie* i Lange, E./ Büschges, G., *Aspekte der Berufswahl in der modernen Gesellschaft*, Frankfurt/M, 1975; Ries, H., *Berufswahl in der modernen Industriegesellschaft*, Bern, 1970; Schweikert, K., *Berufswahl*, u: Kreklau, C./Uthmann, K. J., *Handbuch der Aus- und Weiterbildung*, Köln, 1987, 20. Ergänzungslieferung, Abschnitt 30/65, S. 1 ff; Super, D. E., *Psychology of careers*, New York, 1957; Steffens, H., *Berufswahl und Berufsentscheidung zur Theorie und Praxis eines Aufgabenbereiches der Arbeits- und Wirtschaftslehre*, Ravensburg, 1975.

⁸ Struktura se u najvećoj meri oslanja na L. Busshoff i K. Schweikert (vidi gore).

⁹ Na odluku o izboru zanimanja prema ovoj sociološkoj teoriji utiču i ekonomske determinante (ekonomska struktura, stanje u privredi, tržište rada, struktura zanimanja itd.), kao i sociokulturološke i socijalno-psihološke determinante (pripadnost određenom sloju, roditeljska kuća, škola, vršnjaci, karijerno savetovanje itd.).

¹⁰ Vidi: Daheim, H., *Der Beruf in der modernen Gesellschaft*, Köln, 1967.

¹¹ Spada u teorije orijentisane ka ličnostima i poznata je u literaturi kao „Diferencijalna psihološka orijentacija kao poređenje između osobina ličnosti, zahteva zanimanja i socio-ekonomskih determinanti“. U ove teorije orijentisane ka ličnosti, pored diferencijalno-psihološkog pristupa, spadaju i psihoanalitički pristup i teorija lične koncepcije (vidi i: Pollmann, TH. A., *Beruf oder Berufung? Zum Berufswahlverhalten von Pflichtschulabgängern*, Frankfurt/M, Berlin, New York, Paris, Wien, 1993.)

talentima, kao i zahtevima zanimanja. Teza glasi da svako traži ono okruženje i zanimanja u kojima može da ostvaruje svoje sposobnosti i veštine i da preuzima prihvatljive pozicije i uloge.

Izbor zanimanja kao proces odlučivanja¹²: pod izborom zanimanja kao procesom odlučivanja podrazumeva se proces interakcije između neke osobe (strukture ličnosti) i neke oblasti objekta (strukture zanimanja) sa ciljem analize, poređenja stručnih poslova, te nakon toga postavljanja prioriteta, donošenja odluke. Ovaj proces se odvija kroz više faza, od opažanja problema, preko prijema i obrade informacija, do odluke i realizacije (strateško informisanje).

Izbor zanimanja kao proces učenja¹³: pristup u teoriji učenja koji objašnjava izbor zanimanja, posmatra „lični koncept“, celokupnost utisaka iz životne oblasti (porodični, školski itd.) i naučene metode rešavanja problema, kao iskustva učenja koja se nadovezuju jedna na druga i dovode do svesnog izbora zanimanja.

Izbor zanimanja kao razvojni proces¹⁴: izbor zanimanja ne smatra se izolovanom vremenskom radnjom, već poglavljem u toku celog životnog procesa profesionalnog razvoja. Postulati ovog pristupa su zavisnost odluka koje mlada osoba sama donosi i onih koje se o njemu/njoj donose; izbor zanimanja je deo kontinuiranog razvojnog procesa identiteta sopstvenog *ja* koji se razvija. Izbor zanimanja kao razvojni proces počinje npr. odlukom o izboru škole nakon osnovne škole koja privremeno definiše dalji pristup situacijama obrazovanja, ali sadrži i moguću odluku o promeni zanimanja, odnosno o novoj orijentaciji (prekvalifikacija, alternativni put školovanja).

Izbor zanimanja kao proces interakcije¹⁵: izbor zanimanja shvata se kao rezultat interakcije između onoga ko bira zanimanje i njegovog okruženja (roditelji, nastavnici, savetnici itd.). U tu interakciju ulaze i najrazličitija interesovanja i vrednosne predstave učesnika. Kod učesnika koji se u nastavi u velikoj meri upoznaju sa stvarnošću obrazovanja i sveta rada (dani informisanja u školama višeg nivoa, raspitivanja u školama i preduzećima, prakse) razvija se visok stepen racionalnosti u izboru zanimanja.

2.3.2 Analiza

Polazeći od ovog pregleda teorija odluka o zanimanju, pitanje mogućnosti provere saglasnosti teorijskih modela procesa odlučivanja o zanimanju sa postupcima odlučivanja koji se mogu opaziti nije relevantno za naše razmatranje. U prvom planu će stajati razmišljanje da teorijski pristupi

- › izbora zanimanja kao procesa alokacije,
- › izbora zanimanja kao procesa klasifikacije,
- › izbora zanimanja kao procesa odlučivanja,
- › izbora zanimanja kao procesa učenja,
- › izbora zanimanja kao razvojnog procesa i
- › izbora zanimanja kao procesa interakcije

¹² Sa stanovišta teorije odlučivanja, odluke o izboru zanimanja objašnjavaju se postupcima izbora i odlučivanja koje određuju prethodne pozicije u školovanju i zanimanju. Pri tom se individualni i socijalni aspekti uticaja na izbor zanimanja ne stavljaju u prvi plan (K. H. Seiffert).

¹³ Busshoff, L., *Berufswahl. Theorien und ihre Bedeutung für die Praxis der Berufsberatung*, Kohlhammer, Stuttgart, 1984.

¹⁴ U odnosu na teorije orijentisane ka ličnostima predstavnici razvojnopsiholoških teorija beleže da izbor zanimanja ne sme da se shvata statički i pojedinačno, već kao celoživotni kontinuirani razvoj stručnih motiva i orijentacija. Najpoznatiji predstavnici ove teorije su E. Ginzberg i D. E. Super.

¹⁵ Vidi H. Ries i E. Lange (vidi gore).

sadrže elemente koji pospešuju osmišljavanje konkretnih pedagoških procesa za profesionalnu orijentaciju.

Pošto je profesionalna orijentacija dalekosežan sistem koji obuhvata mnoge relevantne grupe i predstavnike interesa, neophodno je da se na pregledan način ukaže na najvažnije mogućnosti objašnjavanja izbora zanimanja.

Čini se da nijedna od teorija izbora zanimanja pojedinačno ne nudi dovoljno objašnjenja svih uticaja i uslovljenosti odluke o zanimanju i školovanju, te time ni o prethodnoj profesionalnoj orijentaciji. Pošto svaka od ovih teorija sadrži važne pristupe za objašnjenje delova oblasti odlučivanja, odnosno pripreme za odlučivanje, nijedna se ne može odbaciti u potpunosti kao nesavremena ili netačna.

Stoga smo kao osnovu za razvoj našeg modela programa profesionalne orijentacije uzeli integrativni pristup. Kod izrade koncepta pošlo se od toga da se pospešujuća dejstva mogu postići naročito onda, kada se proces profesionalne orijentacije shvati primarno kao:

1. proces učenja,
2. proces klasifikacije u dinamičkom smislu, okrenut ka budućnosti i
3. kompetencija odlučivanja.

U vezi sa razumevanjem procesa profesionalne orijentacije kao procesa učenja (1), proces teorije učenja polazi od toga da za osmišljavanje procesa profesionalne orijentacije iskustva učenja treba da osnaže lični koncept, da se omoguće ciljana iskustva u svetu rada (realni susreti), kao i da se razvijaju metode za rešavanje problema. Tu se ubrajaju samostalno prikupljanje informacija, suočavanje sa vrednostima, praćenje budućih događaja itd.

U vezi sa razumevanjem procesa profesionalne orijentacije kao procesa klasifikacije u dinamičkom smislu, koji je okrenut ka budućnosti, i kao kompetencije učenja (2 i 3), izbor zanimanja objašnjava se kao proces klasifikacije, dakle prepoznavanja i objedinjavanja interesovanja, sposobnosti, sklonosti i talenata sa zahtevima u nekoj oblasti školovanja, odnosno zanimanja, te se može shvatati dinamički i višedimenzionalno, pošto i onaj ko bira i svet rada podležu promenama i pošto postoje uzajamne uslovljenosti.

Ako u obzir treba uzeti i promene u obrazovanju i svetu rada, kao i ciljano osnaživanje i unapređenje sposobnosti, stavova i znanja, onda je kao model profesionalne orijentacije naročito podesan višefazni postupak sa mogućnošću refleksije i provere donetih preliminarnih odluka, odnosno odluka. Time je i proces klasifikacije konačno proces učenja koji ciljano pospešuje objedinjavanje i poređenje profila ličnosti sa zahtevima školovanja i struke u nekoj školi, odnosno nekom zanimanju.

3

Koncept aktivne procesne profesionalne orijentacije na Zapadnom Balkanu

Osnovu našeg sveobuhvatnog, dosledno izgrađenog koncepta orijentacije i praćenja mladih u procesu odlučivanja o školovanju, odnosno zanimanju na Zapadnom Balkanu, čini višefazni postupak, takozvani petofazni model.

3.1 Struktura toka procesa izbora zanimanja (petofazni model)

- › **Samospoznavanje:** odgovarajućim osmišljavanjem sadržaja učenja prepoznati sopstvene kapacitete, spremnost na postignuća i sklonosti.
- › **Informacije o zanimanjima:** raspoložive ili nove informacije koje treba razviti o zanimanjima, pripremiti na strukturisan način, tako da se omogući informisano odlučivanje o izboru zanimanja.
- › **Mogućnosti školovanja:** poznavanje mogućnosti školovanja i karijere koje vode do ostvarenja željenog zanimanja.
- › **Susreti sa svetom zanimanja:** putem postavljanja pitanja predstavnicima zanimanja, stručne prakse u preduzećima („isprobavanje“) i raspitivanja u preduzećima, željeno zanimanje se podvrgava testu realnosti.
- › **Odluka o izboru zanimanja.**

3.2 Didaktičko sprovođenje petofaznog postupka

Didaktički postupci tokom osmišljavanja procesa profesionalne orijentacije treba da omoguće iskustva učenja koja pospešuju suočavanje sa samim sobom: sa ličnim interesovanjima, sposobnostima, željama, podesnostima itd., s ciljem upoznavanja profila ličnosti i sticanja **lične i socijalne kompetencije**, te da se osnaže **sposobnost odlučivanja** i odlučnost.

Neophodno je, pak, da se mladima putem bavljenja ponudama za informisanje, pribavljanja informacija i njihove selekcije i obrade prenese **kompetencija orijentisanja**.

Pored kognitivnog bavljenja sopstvenom ličnošću i informacijama, mladoj osobi se, za njena pitanja, nudi pristup preko sopstvenih iskustava i doživljaja. Za to su neophodne aktivne metode, sazajno, istraživačko, samostalno učenje posredstvom igre i refleksije.

Izvođenjem vežbi i igara bliskih praksi, omogućavanjem visokog stepena aktivnosti mladih i pospešivanjem njihove spremnosti i motivacije, upuštanjem u procese izbora zanimanja

dopunjenih realnim doživljajem, dakle raspitivanjem u školi i preduzeću sa odgovarajućom pripremom i naknadnom obradom uvida, sajmovima informisanja i slično, kompetencija orijentacije mladih se osnažuje „upoznavanjem“ stvarnosti.

Razvoj **kompetencije za izbor zanimanja** kod mladih na osnovu ličnog koncepta konačno je cilj i preduslov za uspešan prelaz u srednju školu i prelaz u svet rada. Pod kompetencijom za izbor zanimanja podrazumeva se sposobnost da se donese u velikoj meri samostalna odluka o školovanju ili obuci u preduzeću, te da se ona i sprovede. Odluka mora da se donese u uzajamnom odnosu ličnog koncepta (sposobnosti, interesovanja, sklonosti, podesnosti itd.) sa realnim okolnostima (zahtevi za dalje školovanje, odnosno zanimanja, izgledi na tržištu rada itd.).

3.3 Rezimirajući prikaz najvažnijih ciljeva učenja u odnosu na razvoj kompetencije za izbor zanimanja mladi će moći:

- › da otkriju, istraže i preispitaju sopstvene **želje, interesovanja i sklonosti**,
- › da uoče **talente i sposobnosti**,
- › da se upoznaju sa **profilima zahteva** za stručne poslove i školovanje,
- › da u skladu sa sopstvenim interesovanjem steknu detaljnije **uvide** u odabrane mogućnosti školovanja i zanimanja,
- › da izvrše refleksiju **rada** u njegovim mnogostrukim značenjima i formama kao **elementarnog ljudskog faktora**,
- › da prepoznaju akutelne **forme**, kao i promenljivost rada i zanimanja,
- › da se upoznaju sa svetom rada i zanimanjima sa **kulturnih, ekonomskih, socijalnih i ekoloških** stanovišta,
- › da prepoznaju uticaje **novih tehnologija** na različite oblasti struke i života,
- › da razmisle o dimenzijama **zdravlja** kao faktoru u radu i struci,
- › da pomoću **realnih susreta** steknu uvide u svet rada i zanimanja,
- › da budu u stanju da okarakterišu raznovrsne **mogućnosti školovanja** sa njihovim specifičnim zahtevima i završnim kvalifikacijama,
- › da budu u stanju da izgrade **ličnu strategiju** za sopstveno planiranje karijere i života,
- › da budu u stanju da uporede **profil ličnosti** sa **profilom zahteva** za put školovanja i karijere i da ga provere u pogledu odluke.

Okvirni plan programa: Profesionalna orijentacija¹⁶

4.1 Cilj, zadaci i sadržaj programa profesionalne orijentacije

Opšti cilj programa je podsticanje mladih da putem aktivnog učešća u petofaznom procesnom modelu profesionalne orijentacije preuzmu odgovornost za svoju budućnost, upoznaju sebe i svoje sposobnosti, puteve školovanja i puteve karijere, da promišljeno donesu odluku o izboru škole ili da se uključe u svet rada i na taj način postignu uspeh u planiranju svoje karijere.

Program profesionalne orijentacije teži ka izgradnji sposobnosti odlučivanja kod mladih, učenica i učenika i kao takav integriše dve glavne komponente. Jedna komponenta je lična kompetencija, tj. snaga sopstvenog „ja“ i poznavanje mogućnosti školovanja i zanimanja, odnosno suočavanje sa njima (predmetna i metodska kompetencija). Druga je socijalna kompetencija koja sve više dobija na značaju u svetu zanimanja i ona treba da bude kako predmet istraživanja, tako i predmet uvežbavanja u okviru profesionalne orijentacije.

Na ovaj način daje se značajan doprinos formiranju ličnosti mladih, učenica i učenika i u tome centralno mesto zauzimaju razvoj i osnaživanje volje, sposobnosti odlučivanja, usmerenosti, marljivosti, spremnosti na postizanje učinaka, izdržljivosti i sposobnosti ostvarivanja veza.

4.2 Didaktička načela

Svi ključni akteri uključeni u sprovođenje programa profesionalne orijentacije treba da uzmu u obzir činjenicu da profesionalna orijentacija ima procesni karakter. Profesionalna orijentacija treba da omogući osveščivanje ličnih kapaciteta mladih, da ponudi izbor zanimanja i školovanja, da prati promene u odnosu na izbor zanimanja, te da dovede do samostalne odluke o izboru zanimanja i školovanja.

Doprinosi profesionalne orijentacije formiranju ličnosti uslovljavaju poseban način osmišljavanja metodologije programa: pregledan, neposredan doživljaj sopstvenih aktivnosti preduslov je za realizaciju programa.

Program se realizuje u okviru aktivnog i interaktivnog učenja. Primenuju se metode koje omogućavaju aktivno učenje i u okviru procesa izbora zanimanja-školovanja posebno pospesuju razvoj ključnih kvalifikacija, naročito kompetencije orijentacije: razgovori u odeljenju, igre po ulogama, rad u grupama, ekspertska metoda, mapa uma, portfolio profesionalne orijentacije, učenje po stanicama (npr. put sposobnosti), debata za i protiv, individualni rad, rad u parovima, intervju, realni susreti itd. O pomenutim, ali i drugim metodama koje se koriste u oblasti profesionalne orijentacije bice reči u posebnom poglavlju.

Za realizaciju realnih susreta primenuju se metode koje omogućavaju interaktivno učenje u realnim situacijama školovanja-rada u kojima mladi, učenici i učenice aktivno učestvuju u istraživanju i iznalaženju rešenja: raspitivanje u školi, preduzeću i struci, kao i individualne stručne prakse, prakse u preduzeću i školi, poseta sajmovima za informisanje o zanimanjima itd. Realni

¹⁶ Izvori o načinu na koji je program sproveden u Austriji: Nastavni plan profesionalne orijentacije za HS i AHS, izdavač Ministarstvo prosvete, objavljen: BWK (BGBl. II Nr. 134/2000); Nastavni plan politehničke škole, izdavač Ministarstvo prosvete, objavljen: BWK (BGBl. II Nr. 236/1997).

susreti zahtevaju temeljne pripreme i naknadne obrade sa mladima, učenicama i učenicima, kao i intenzivnu saradnju između škola i preduzeća. Kod definisanja termina za realne susrete treba imati na umu ukupan tok procesa profesionalne orijentacije.

Treba imati u vidu da su odluke o planiranju školovanja i zanimanja lične i da se često donose u porodičnom krugu ili putem individualnih savetovanja. Stoga se učešćem u programu mladi, učenici i učenice osnažuju da uz podršku samostalno donesu odluku. Kod mladih, učenika i učenica treba promovisati ciljano korišćenje savetodavnih usluga u procesu profesionalne orijentacije, u okviru programa koji se realizuje ili u školi, ili kao program Kancelarije za mlade.

4.3 Oblasti učenja i programski/nastavni sadržaji, tj. sadržaji učenja

4.3.1 Oblast učenja 1: Samospoznaja

Samospoznaja je susret mlade osobe sa sopstvenim „ja“ (prednosti, nedostaci, interesovanja, sklonosti) i predstavlja polaznu osnovu za proces odlučivanja. Ako je mlada osoba svesna svojih ličnih kapaciteta (sposobnosti, veština, prednosti, talenata), onda može ciljano da se informiše o mogućnostima u budućoj struci, ali i mogućnostima školovanja, te da sazna koja joj zanimanja tj. opcije školovanja odgovaraju.

CILJEVI

Opšti cilj ove oblasti učenja je osveščivanje ličnih afiniteta i kapaciteta mladih, učenika i učenica u okviru sticanja realne slike o sebi.

Mlada osoba treba da prepozna da je suočavanje sa sopstvenim „ja“ važan preduslov za njen proces odlučivanja i podstiče je da sazna šta je to što dobro ili manje dobro zna i ume (prednosti i nedostaci, kao i oblasti za razvoj), kako bi u daljem procesnom sledu mogla ciljano da uporedi svoj profil ličnosti sa profilom zahteva, tj. mogućnostima školovanja ili zanimanja.

Programski/nastavni sadržaji, odnosno sadržaji učenja

Mladi treba da nauče da otkriju, istraže i ispituju sopstvene želje, interesovanja i sklonosti, kao i da umeju da uoče talente i sposobnosti, kako bi naučili da procene i reflektuju lična očekivanja; da prepoznaju sopstvene kapacitete i spremnost na učinke; da izvrše samorefleksiju u pogledu interesovanja, sklonosti, sposobnosti (samoprocena) i da se nadovežu na izbor zanimanja i školovanja; da se kritički suoče sa biografijama zanimanja i temom posla; da osnaže osećaj sopstvene vrednosti, naročito učenice i devojke, u pogledu podesnosti za širok spektar školovanja i zanimanja.

4.3.2 Oblast učenja 2 i 3: Informacije i pretraživanje – mogućnosti školovanja i karijere

Istraživanje i korišćenje informacija o mogućnostima školovanja i različitim karijerama omogućava mladima da steknu nove uvide o odnosu ličnih kompetencija i zahteva škola i zanimanja.

Mladi, učenici i učenice osposobljavaju se da samostalno pronađu informacije, upućeni su kako da koriste i selektuju podatke, kao i koji su sve mogući izvori informacija – centri za informisanje o zanimanjima, službe za zapošljavanje, časopisi i brošure, kao i berze poslova, baze podataka zanimanja i brojne druge ponude na internetu itd., nude činjenice i podatke o mogućnostima školovanja i obrazovanja, oblastima rada i zanimanjima, oblastima poslova, trendovima itd.

CILJEVI

Opšti cilj ove oblasti učenja je sticanje znanja o različitim informacionim ponudama o školi i zanimanju, kao i osposobljavanje mladih, učenika i učenica da aktivno i samostalno koriste raspoložive informacione ponude.

Da bi se mladima prenela kompetencija orijentacije kod izbora zanimanja i školovanja, nužno je da se oni najpre suoče sa ponudama informacija koje ih zanimaju. Stoga uče da pretražuju i vrše selekciju tako što samostalno prikupljaju relevantne informacije sa interneta i iz drugih izvora o oblastima rada i kvalifikacionim okvirima, mogućnostima školskog obrazovanja itd., te ih obrađuju u skladu sa onim što preferiraju. Informacije koje dobiju mladi kognitivno obrađuju, ali im se dodatno nudi i mogućnost da steknu nove uvide i saznanja preko lične refleksije, i mogućnost ličnog doživljaja i sopstvenog iskustva. Ovde se misli pre svega na iskustveno prolaženje mladih kroz vežbe bliske praksi i realne susrete, koji im omogućuju visok stepen aktivnosti i angažovanosti i pripremaju ih za dalje procese profesionalne orijentacije.

Programski/nastavni sadržaji, odnosno sadržaji učenja

Učenici, učenice i mladi treba da razviju kompetenciju orijentacije putem samostalnog prikupljanja i kritičkog suočavanja sa informacijama relevantnim za školovanje i zanimanje; da budu u stanju da klasifikuju škole i zanimanja prema određenim kriterijumima oblasti rada; da nauče da se informišu o različitim oblastima školovanja i strukama, da prepoznaju karakteristike i da u skladu sa sopstvenim interesovanjem steknu detaljniji pregled izabranih škola i daljeg školovanja; da dovedu lične stavove i shvatanja u kontekst sa izborom škole i zanimanja; da kritički reflektuju i preispitaju svoje životno planiranje i planiranje karijere; da steknu znanja o mogućnostima školovanja i karijere koja dovode do ostvarenja željenog zanimanja; da raspoložive ili nove informacije o zanimanjima obrade na strukturisan način, tako da se omogući odluka zasnovana na informacijama o izboru zanimanja; da prepoznaju rad i zanimanje u njihovim mnogostrukim značenjima i formama kao elementarni ljudski faktor, kao i svoj životni prostor, te da im pripišu ličnu vrednost; putem suočavanja sa problematikom rodno specifične koncentracije na određene puteve školovanja i tržišta rada podeljenog po polovima, da nauče da procene posledice koje iz toga proističu za dalji život i karijeru.

4.3.3 Oblast učenja 4: Realni susreti

U ovoj oblasti mlada osoba je osnažena da upoznaje za sebe zanimljive mogućnosti školovanja i zanimanja u praksi.

Da bi se uspešno sproveli realni susreti, veoma je važno osvetliti korist koju mladi imaju od njih, neophodnost dobre pripreme realnih susreta, kao i zahteve za njihovu realizaciju, praćenje i refleksiju.

Pod pojmom „realni susreti“ podrazumevaju se svi direktni susreti sa svetom rada (raspitivanja u preduzeću, praksa isprobavanja/praksa u preduzećima), iz oblasti školskog obrazovanja (praksa isprobavanja u školama), iz institucija relevantnih za zanimanja (služba za zapošljavanje, centri za informisanje o zanimanjima, institucije privrede za obuke i usavršavanja). Tu još spadaju i uglavnom jednodnevne informativne manifestacije kao npr. sajam za informisanje o zanimanjima, „Girls’ Day“, odnosno „Girls’ and Boys’ Day“ ili dan za informisanje o školi „Dan otvorenih vrata“ i dr. U realnom susretu mlada osoba svoje teorijski stečeno znanje o svetu rada i zanimanjima može da dopuni i unapredi. Pre nego što mlada osoba donese konačnu odluku, od velike je prednosti da

se kvalifikacioni okvir/put školovanja još jednom intenzivno „pregleda u stvarnosti“ i proveri da li stvarni zahtevi odgovaraju njenim predstavama i ličnim pretpostavkama. U okviru instruktaze naročito se podržava i insistira na „proširenom raspitivanju u preduzeću“ (isprobavanju u preduzeću), odnosno na razgovorima/intervjuima sa predstavnicima nekog zanimanja.

CILJEVI

Opšti cilj ove oblasti učenja je upoznavanje sa svetom rada i oprobavanje mladih, učenika i učenica u autentičnim situacijama u svetu rada.

Mlada osoba treba da sazna koje joj koristi donosi realni susret „na licu mesta“ za njenu odluku. Treba da razmisli šta propušta ako ne izvrši ovaj način raspitivanja (isprobavanje prakse/praksa u preduzećima/školama). Na ovaj način upoznaje svoje preduzeće/svoju školu i treba dobro da se pripremi za moguć realni susret.

Prilikom pripreme realnih susreta važno je dobro se upoznati sa uslovima i pravilima ponašanja tokom susreta, kao i dogovora, između ostalog, oko radnog stava, načina ophođenja i sl.

Za praćenje sopstvenog postignuća mladoj osobi treba ponuditi mogućnost intenzivne, strukturisane refleksije (npr. analiza i procena „povratne informacije“ preduzeća/škola) i zajedno sa njom ispitati da li su iskustva, odnosno saznanja bila u skladu sa prvobitnim očekivanjima.

Programski/nastavni sadržaji, odnosno sadržaji učenja

Putem realnih susreta, koji se ostvaruju uzimajući u obzir celokupan tok procesa obrazovanja, odnosno izbora zanimanja, mladi treba da steknu saznanja o svetu rada i zanimanja. Stoga je važno da te susrete temeljno pripreme i naknadno obrade stečeno znanje i iskustvo, kako bi bili u stanju da se samostalno u potpunosti informišu o oblastima školovanja i rada koje ih zanimaju. Različiti su načini i brojne prilike za to. Na primer: anketiranjem eksperata (predstavnik škole i zanimanja), putem prakse u školama (višednevna praksa, dani otvorenih vrata) i preduzećima (zanatske obuke i raspitivanje u preduzeću), posetom sajmovima za informisanje o zanimanjima, specifičnim manifestacijama koje promovišu rodnu osetljivost („Girls' i Boys' Day“). Cilj je da iz svih ovih situacija mladi steknu nova saznanja i zaključke, te da put školovanja i željeno zanimanje podvrgnu testu realnosti; da upoznaju savetodavne ustanove koje nude pomoć za planiranje školskog/stručnog obrazovanja i da budu u stanju da za sebe iskoriste ponudu.

4.3.4 Oblast učenja 5: Odluka

U okviru ove oblasti u procesu profesionalne orijentacije mladi, učenici i učenice osposobljeni su da donesu odluku o svojoj budućnoj školi i/ili o svom budućem zanimanju. U ovoj procesnoj fazi, mlada osoba je do sada upoznala svoja interesovanja i sposobnosti, razvila je sposobnost orijentacije posredstvom informacija i pretraživanja; ona poznaje mogućnosti školovanja i puteve karijere, ume da uporedi svoj profil ličnosti sa zahtevima sveta zanimanja i praktično je isprobala kako to funkcioniše na školovanju i u radu. Sada donosi odluku (5. korak) o daljem obrazovanju u nekoj školi.

CILJEVI

Opšti cilj ove oblasti učenja jeste taj da su mlade osobe koje su učestvovala u programu profesionalne orijentacije, osnažene i u stanju da samostalno donesu odluku o daljem školovanju i zanimanju.

Programski/nastavni sadržaji, odnosno sadržaji učenja

Mladi sada usaglašavaju izbore svoje željene škole i karijere i njihove ostvarljivosti u sklopu dejstava, tj. uticaja, npr. roditelja, vršnjaka, prijatelja, savetodavnih ustanova, privrede i društva; u toku procesa izbora zanimanja treba da definišu privremeno stanje u vezi sa željenom školom, odnosno karijerom; da uključe roditelje (staratelje) kao bitne nosioce odluka; da provere izbor škole sa kontrolnom listom; da profil ličnosti još jednom uporede sa školskim profilom zahteva i da donesu odluku.

4.5.4 Implementacije programa/nastave profesionalne orijentacije u školi

Na osnovu iskustva u Austriji, program/nastava profesionalne orijentacije u školi može da se implementira kao izdvojeni predmet, projekat ili integrativno.

Primer 1 – Profesionalna orijentacija kao samostalni nastavni predmet

Profesionalna orijentacija se u 7. i 8. razredu vodi sa po 30 časova.

Realizacija programa Profesionalne orijentacije kao samostalnog nastavnog predmeta u toku školske godine ima svoje određene specifičnosti:

- › samostalni predmet se realizuje kao obavezni deo plana i programa rada škole;
- › profesionalna orijentacija u toku cele godine sa po jednim časom nedeljno omogućava proces izbora zanimanja i školovanja u skladu sa strukturom toka petofaznog modela;
- › kompetencija orijentacije kontinuirano može da se razvija i unapređuje tokom procesa izbora zanimanja (lična, stručna i metoda kompetencija);
- › učenici iskustveno prolaze aktivnu nastavu:
 - › Formiranje ličnosti se kontinuirano unapređuje kod učenika korišćenjem otvorenih vidova učenja.
 - › Obezbeđena je primena vežbi sa raznovrsnim metodama koje pospešuju kompetenciju.
- › u okviru predmeta, nastavnici svojim planom i programom bolje planiraju, realizuju i prate razvoj ključnih kompetencija;
- › snažnije je otvaranje škole prema spoljašnjem svetu (eksperti u nastavi, realni susreti itd.);
- › realni susreti su predviđeni predmetnim planom i programom i zato ih je lakše organizovati i sprovesti;
- › postoji transparentnost o zbivanjima u nastavi za roditelje/staratelje;
- › manji je posao koordinacije nastave profesionalne orijentacije nego u drugim oblicima implementacije programa;
- › roditelji/staratelji su uključeni i prepoznaju svoju ulogu u procesu u kojem se njihova deca susreću sa pitanjima zanimanja, daljeg školovanja, mogućnosti školovanja itd;
- › procesno praćenje unapređuje razvoj lične strategije za sopstvenu odluku o zanimanju i školovanju.

Primer 2 – Profesionalna orijentacija integrisana u nastavne predmete

U 7. i 8. razredu integriše se po 30 časova profesionalne orijentacije godišnje u druge nastavne predmete. Profesionalna orijentacija se predaje interdisciplinarno.

Ako se profesionalna orijentacija vodi interdisciplinarno, može se početi od sledećih obeležja.

- › U ovoj organizacionoj formi nastavnici, roditelji/staratelji i vanškolski partneri ne prepoznaju značaj profesionalne orijentacije.
- › Za interdisciplinarnu nastavu profesionalne orijentacije neophodan je veliki posao oko koordinacije.

- › Manje se orijentiše prema nastavnom planu.
- › Proces izbora zanimanja i školovanja teško može da se realizuje u praksi u skladu sa strukturom toka petofaznog modela.
- › Nastavnici teže planiraju, realizuju i prate ključne kompetencije orijentacije.
- › Primena vežbi sa raznovrsnim metodama koje pospešuju kompetencije otežana je i zahteva usaglašeno planiranje, organizaciju, realizaciju i praćenje plana i programa rada različitih predmeta.
- › Interdisciplinarno, nastavnici teže planiraju, realizuju i prate sprovođenje programa, pogotovo u situacijama kada se programski sadržaji realizuju van škole.
- › Realne susrete je teže planirati i sprovesti.
- › Gotovo i da nema transparentnosti za roditelje/staratelje u vezi sa zbivanjima u nastavi.

Primer 3 – Profesionalna orijentacija kao projekat

U 7. i/ili 8. razredu profesionalna orijentacija se sprovodi kao vannastavna aktivnost po modelu koji je usaglašen sa potrebama učenika/učenica i same škole. Vremenski okvir realizacije treba da bude u skladu sa vremenskom dinamikom realizacije planiranih školskih aktivnosti, kao i aktivnostima Ministarstva prosvete.

Ako se profesionalna orijentacija sprovodi kao projekat, može se poći od sledećih obeležja.

- › U ovoj organizacionoj formi razredne starešine, pojedini nastavnici, roditelji/staratelji i vanškolski partneri prepoznaju značaj profesionalne orijentacije i imaju mogućnost izbora.
- › Škola samostalno definiše model implementacije (koliko dece, kojom dinamikom, kada, gde i kako će se realizovati program) na osnovu definisanih zahteva programa.
- › Škola formira projektni tim koji planira, realizuje i prati razvoj ključnih kompetencija orijentacije.
- › U skladu sa potrebama učenika/učenica i potrebama i mogućnostima škole, za uspešno sprovođenje projekta profesionalne orijentacije neophodna je koordinacija aktivnosti i usaglašavanje modela implementacije.
- › Dinamika implementacije projekta se orijentiše prema dinamici sprovođenja, ali ne i prema sadržaju nastavnog plana.
- › Primena vežbi sa raznovrsnim metodama koje pospešuju kompetencije, kao i dostupnost programa učenicima i učenicama, zavisi od usvojenog modela implementacije projekta.
- › Proces izbora zanimanja i školovanje teže se realizuju u praksi u skladu sa strukturom toka petofaznog modela.
- › Ostali nastavnici su posredno uključeni u projekat, najčešće su samo informisani.
- › Realne susrete je teže planirati i sprovesti.
- › Roditelji/staratelji su uključeni u projekat, prepoznaju svoju ulogu i pružaju podršku mladima tokom procesa donošenja odluke.

Organizacione varijante implementacije

- › Organizaciju, koordinaciju i praćenje sprovođenja programa u školi može da vrši koordinator za profesionalnu orijentaciju.
- › Programom je u 7. i 8. razredu predviđeno najmanje 30 časova za realne susrete, sajmove za informisanje o zanimanjima i druge školske manifestacije koje se tiču zanimanja.
- › Programom je omogućeno i pojedinačno do pet dana individualne stručne/obrazovne prakse u preduzećima, školama, savetodavnim centrima.

6.1.3 Godišnji plan rada škole

7. razred

7. RAZRED	BROJ ČASOVA
OBLAST UČENJA 1: Samospoznaja	8
Samospoznaja: Ja o sebi	2
Želje, interesovanja, sklonosti	2
Moje sposobnosti	2
Samoprocena, tuđa procena	2
OBLAST UČENJA 2: Informacije i istraživanje:	
Upoznavanje sa ponudom informacija i njihovim pribavljanjem, selekcijom i obradom	8
Obrazovni sistem: škole u mom gradu, u mom okrugu; profili zahteva za školovanje	2
Mogućnosti zapošljavanja u mom životnom prostoru	2
Oblasti rada, kvalifikacioni okviri	2
Zanimanja i uloge polova: predrasude ili činjenice	2
OBLAST UČENJA 3: Mogućnosti školovanja i karijere	6
Biografije zanimanja	2
Učenje po stanicama: Put sposobnosti – poređenje ličnih sposobnosti sa zahtevima školovanja i struke	3
Rad u vreme promena i uticaj novih tehnologija na tržište rada: upoznavanje sa novim mogućnostima školovanja i karijere	1
OBLAST UČENJA 4: Realni susreti	
Upoznavanje sa zanimljivim mogućnostima školovanja i zanimanjima	6 + 15
Priprema i naknadna obrada realnih susreta	4
Realni susreti: upoznavanje sa Danom otvorenih vrata – daljim školovanjem; sajmovima informisanja o zanimanjima; „Girls' and Boys' Day"; intervjuisanje eksperata, savetodavne ustanove itd.	15
OBLAST UČENJA 5: (Preliminarna) odluka	
Moje željeno zanimanje: refleksija željenog školovanja i karijere	4
Razmišljanje o argumentima za i protiv željenog zanimanja	2
Poređenje sopstvenih prednosti, sposobnosti, školskih ocena sa zahtevima školovanja i struke za željeno zanimanje	2
UKUPAN BROJ ČASOVA	30 + 15

8. razred

8. RAZRED	BROJ ČASOVA
OBLAST UČENJA 1–Samospoznaja: moje prednosti, moja lična kompetencija, moj profil ličnosti	8
Proveravam svoja interesovanja, sposobnosti, podesnosti, strahovanja i nade, i razmišljam o svom životnom planiranju	3
Moj život za 10 ili 15 godina	2
Proveravam svoj profil ličnosti u odnosu na moje ključne kvalifikacije i socijalne kompetencije	3
OBLAST UČENJA 2: Informisanje o zanimanjima i pretraživanje Raspoložive informacije (ili nove, koje treba razviti) o školama i zanimanjima obraditi na strukturisan način	6
Selektivna analiza informativnog materijala o željenoj školi/školama, odnosno mogućnostima karijere u odnosu na interesovanja	4
Iskoristiti ponudu informacija o potpuno novim strukturama i novim zahtevima u svetu rada i zanimanjima za odluku	2
OBLAST UČENJA 3: Mogućnosti školovanja i karijere	6
Žene u struci, muškarci u struci: prepoznavanje stereotipnih uloga polova	2
Upoznati se sa zahtevima školovanja i struke u pogledu ključnih kvalifikacija i socijalnih kompetencija i moći izvršiti refleksiju u odnosu na sopstveni profil ličnosti	2
Poređenje: Profil ličnosti – školski, odnosno profil zahteva zanimanja	2
OBLAST UČENJA 4: Realni susreti	
Detaljnije se raspitujem o mogućnostima školovanja i karijere koje su mi zanimljive	6 + 15
Priprema i naknadna obrada realnih susreta	6
Individualno raspitivanje u školi (praksa u školi)	6
Raspitivanje u preduzeću; individualne mogućnosti za savetovanje u službi za zapošljavanje	7 (5 + 2)
Intervjui sa ekspertima iz škole i struke	2
OBLAST UČENJA 5: Odluka	4
Još jednom proveravam – po mogućstvu uz uključivanje roditelja, odnosno staratelja – svoj profil ličnosti, svoja realna iskustva i spoznaje sa profilom zahteva željene škole	2
Poslednja pitanja o toku procesa odlučivanja: Šta je uticalo na tvoju odluku? Koje škole su ti bile u užem izboru? Za koje si se odlučio? Zašto si se odlučio za tu školu? Da li ti je odluka bila laka? Donosim odluku o školi imajući u vidu izbor zanimanja i karijere	2
UKUPAN BROJ ČASOVA	30 + 15

5

Instanca RODITELJI

Program preporučuje uključivanje roditelja u proces profesionalne orijentacije njihovog deteta pre svega kao podršku u samostalnom odlučivanju.

Roditelji se uključuju putem roditeljskih sastanaka, ali i realnih susreta koji se uglavnom sprovode zajedno sa mladima i preporučuju se za pospešivanje procesa odlučivanja.

Predlog teme: Roditeljski sastanci

Tema	Lica	Didaktičke napomene
Profesionalna orijentacija – šta je to? Šta sve planiramo u toku obuke?	Roditelji, nastavnik, mladi	Upoznavanje procesa profesionalne orijentacije
Put sposobnosti	Roditelji, nastavnik, mladi	Isprobavanje prednosti, sposobnosti i podesnosti sa roditeljima po stanicama i njihovo upoređivanje
Predstavljanje rezultata školske prakse	Roditelji, nastavnik, mladi, nastavnici iz daljeg školovanja	Provera i odluka
Predstavljanje rezultata prakse u preduzeću	Roditelji, nastavnici, zaduženi za učenike iz preduzeća, mladi	Provera odluke
...mi je godina – šta sad?	Eksperti iz obrazovanja, privrede i sa tržišta rada, nastavnici, roditelji, mladi	Provera odluke o daljem školovanju u skladu sa faktorima vrednovanja

6

Organizacija programa profesionalne orijentacije u školama u Srbiji

Program profesionalne orijentacije može biti organizovan na različite načine. Različita organizacija programa zahteva i prouzrokuje i različite načine implementacije. Iskustvo predstavljeno u ovom priručniku rezultat je dva pilotirana modela implementacije programa, koji podrazumevaju i specifičnu organizaciju i realizaciju, jedan u okviru škole, a jedan kao program Kancelarije za mlade.

Sve modele primene programa profesionalne orijentacije navedene u ovome priručniku treba pažljivo proučiti kako bi se osnovne škole i kancelarije za mlade u Srbiji, kao institucije u kojima se program sprovodi, odlučile za model koji odgovara njihovim specifičnostima, razvojnim ciljevima i kadrovskim resursima. Svaka institucija ima slobodu da izabere model.

6.1 Organizacija programa Profesionalne orijentacije u osnovnim školama

Na osnovu modela i iskustva iz Austrije, kreiran je model primene profesionalne orijentacije u osnovnim školama u Srbiji. U kreiranju modela svaka institucija ima slobodu da izabere onaj model koji odgovara specifičnostima, razvojnim ciljevima i postojećim kadrovskim resursima i fondovima časova. U pilot fazi profesionalna orijentacija realizovana je kao projekat u osnovnim školama u Srbiji, sa idejom i nastojanjem da se u narednoj fazi kreira model koji će biti prihvatljiv i održiv za naš školski sistem, ali i u skladu sa strateškim dokumentima koja definišu ovu

oblast. Program omogućava da škole program profesionalne orijentacije realizuju kao samostalni izborni predmet, integrisan u nastavne predmete, ali i dalje kao projekat.

U projektu učestvuju škole koje izraze potrebu za podrškom svojim učenicima/učenicama i njihovim roditeljima i iskažu volju profesionalaca da se na seminarima obuče kako da implementiraju najsavremenija znanja u ovoj oblasti u život i rad škole, odnosno učenika. Obučeni nastavnici i stručni saradnici formiraju tim za profesionalnu orijentaciju na čijem čelu je koordinator zadužen za realizaciju programskog sadržaja, ali i projektnih obaveza. Stručni saradnici i nastavnici obučeni za profesionalnu orijentaciju prezentovali su program školskim stručnim i rukovodećim organima, roditeljima osmaka u školi i sproveli anketu za informisanje i dobrovoljno prijavljivanje učenika za ovaj program. Od prijavljenih učenika formirane su grupe za realizaciju obuke za profesionalnu orijentaciju. Sa njima i njihovim roditeljima realizovane su predviđene aktivnosti i sadržaji koje su stvorili domaći autori, a po ugledu na petofazni, dinamički model profesionalne orijentacije aktuelan u Evropskoj uniji.

Preporučeni plan realizacije programa profesionalne orijentacije u školi je

Teme	Sati obuke
OBLAST UČENJA 1 – Samospoznaja:	10 sati
OBLAST UČENJA 2: Informisanje o zanimanjima i pretraživanje	10 sati
OBLAST UČENJA 3: Mogućnosti školovanja i karijere	5 sati
OBLAST UČENJA 4: Realni susreti	30 sati
OBLAST UČENJA 5: Odluka	5 sati
UKUPAN BROJ SATI	60 sati

7

Katalog metoda

U ovom delu priručnika dat je prikaz nekih metoda koje se preporučuju u oblasti profesionalne orijentacije u radu sa mladima. Pored pomenutih, preporučuje se korišćenje svih drugih aktivnih/interaktivnih metoda rada.

KLASTER – Ispitivanje pomoću kartica

Predavač/nastavnik/instruktor postavlja pitanje odeljenju u vizuelnoj formi. Na ovo pitanje treba da se odgovori pisanim putem. Za te potrebe instruktor deli moderacijske kartice. Sve su iste boje, kako pojedinačne karte ne bi bile upadljive samo na osnovu boje.

Instruktor zamoli učesnike da u pisanoj formi odgovore na postavljeno pitanje, a pri tom treba obratiti pažnju da učesnici:

- ...pišu flomasterom;
- ...pišu štampanim slovima;
- ...po karticama pišu velikim slovima i jasno, ali maksimalno u tri reda;
- ...na kartici zabeleže maksimalno po jednu ideju.

Naredni korak je prikupljanje kartica. Pri tom treba obratiti pažnju da se one sakupe u prikrienoj formi („licem nadole“). To je važno, jer čak i otvorena anketa pomoću kartica treba da se sprovede što anonimnije. Potom se kartice postavljaju na moderacijsku tablu.

Kod kartica koje slede instruktor postavlja pitanje učesnicima da li naredna može da se podvede pod već postavljenu karticu ili čini novu smislonu jedinicu, pa zato ne sme da se postavi ispod prethodne, već pored nje. Ovaj proces se završava kad se postavljaju sve kartice.

Na kraju grupa još jednom proverava raspored kartica i daje naslove za pojedine grupe kartica (smislaone celine) sa odgovarajućim nadređenim pojmom.

(Izvor: Seifert, J.: *Visualisieren, Präsentieren, Moderieren*, Gabal, 2001.)

Rad u grupama

1. Raspoređujemo stolove za rad u grupama:

Tiho.
Brzo.
Obazrivo.

2. Planiramo svoj rad:

Počinjemo brzo.
Pripremamo svoj materijal za rad.
Čitamo materijal.
Proveravamo da li su svi razumeli radne zadatke.
Delimo zadatke.
Sačinjavamo vremenski plan.

3. Ugovaramo pravila za rad u grupama:

Svako preuzima zadatke na sebe.
Svi su uključeni i aktivni.
Svako beleži rezultate rada.
Svako sluša druge.
Svako strpljivo i pažljivo sluša druge.

4. Razrađujemo materiju:

Intenzivno se bavimo materijalom.
Dogovaramo se koje informacije želimo da zapamtimo.
Raspoređujemo rezultate rada.
Formulišemo šta bi druge grupe trebalo da znaju o našoj temi.

5. Pripremamo prezentaciju:

Određujemo način na koji ćemo prezentovati.
U timu delimo zadatke za prezentaciju.
Osmišljavamo vizuelni prikaz.
Određujemo tok zajedničkog grupnog izlaganja.

(Izvor: Mattes, W.: *Methode für den Unterricht*, Schöningh, 2002.
Fundgrube für Methoden zur systematischen Hinführung zur Teamfähigkeit
Klippert, H.: *Teamentwicklung im Klassenraum*, Weinheim/Basel, 2001.)

Pretraživanje na internetu

Instruktor ima mogućnost da se posluži tematskim relejima koji se nude na internetu. Tu su prikupljeni releji o gradovima, zemljama, epohama, piscima itd. (videti na: www.learnetix.de).

Releji na internetu mogu i samostalno da se izrade. Prednost je u tome što se releji mogu individualno prilagoditi predmetu učenja u nastavi i nivou postignuća odeljenja/kursa. Na početku releja učesnicima se daje određen broj pitanja koja treba da reše pomoću interneta. Pri tom postoji mogućnost da se učesnicima dâ lista sa linkovima koje treba da iskoriste za obradu pitanja. Alternativno, učesnici mogu da traže rešenja i pomoću pretraživača, što povećava nivo zahtevnosti.

Po pravilu *browseri* nude uslugu „označivača“ (Netscape Navigator) ili „favorita“ (Internet Explorer). Pomoću njih stranice na internetu mogu da se označe, pa da se onda direktno klikom preuzmu.

(Izvor: Brenner, G.: *Fundgrube Methoden I*, Cornelsen, 2005.)

Pravila obeležavanja

Važna mesta/ključne reči se podvlače običnom olovkom.

Podvučeno se još jednom pročita, pa onda označi žutim markerom.

Letimice se prelazi tekst.

Priprema (olovka, lenjir, žuti marker, crvena hemijska).

Označeno se prikazuje pomoću mape uma.

Dotatne informacije označavaju se crvenim podvlačenjem.

Mapa uma

Izrada mape uma sa grupom:

Neka tema ili postavka problema beleži se kao ključni pojam u središtu papira (table). Oko tog centra nastaje mapa pamćenja, venac glavnih grana i daljeg razgranavanja.

Instruktor može da zada prvi primer. Potom jednom učesniku daje kedu (flomaster) i on beleži sledeću dopunu. Keda se prosleđuje kao lanac javljanja, te se svaki učesnik podstiče da upotpuni mrežu.

Izrada mape uma u okviru individualnog rada

Postupak kao i gore, samo što svaki učesnik sam prolazi sve korake.

(Izvor: Müller, F.: *Selbstständigkeit fördern und fordern*, Weinheim/Basel, 2004.)

Intervjuisanje partnera

Svuda gde treba da se razmene lični podaci, iskustva, stanovišta ili specijalna znanja, to može da se uradi, između ostalog, i u okviru intervjuisanja partnera. Za pripremu vežbe grupa se po pravilu deli napola. Jedna polovina učesnika dobija zadatak za intervjuisanje A, druga polovina zadatak za intervjuisanje B (zadaci u nekim okolnostima mogu da budu i isti). Zadaci za intervjuisanje su prilično otvoreni (npr. Pokušaj da saznaš kako tvoj par zamišlja dobru obuku; šta zna o Nacionalnoj službi za zapošljavanje; koje su specifičnosti mesta gde stanuje; šta je sve doživeo za vikend; šta misli o probnoj vozačkoj dozvoli itd.). Svaki učesnik zna na koju temu treba da intervjuše i o kojoj temi će biti intervjuisan. U fazi rada u tišini svi učesnici se pripremaju za svoje zadatke. Onda se izvlačenjem formiraju parovi: po jedan predstavnik tima A i tima B. Intervjušu se uzajamno u trajanju od npr. tri minuta. Pitaju, odgovaraju, nadovezuju se, rezimiraju i beleže ključne reči. Nakon toga, svi učesnici se sastaju na kružno postavljenim stolicama i predstavljaju svog partnera i njegove lične podatke/iskustva/stavove/stručne informacije. Povratnim informacijama zaokružuje se ova vežba.

(Izvor: Klippert, H.: *Kommunikationstraining*, Weinheim/Basel, 2002.)

Prezentacija

Pet pravila, pomoću kojih uspeva prezentacija:

1. Dobra priprema!

Ona je najvažnija kod prezentacije, jer svaki čovek, bilo da je u pitanju nastavnik ili učenik, instruktor ili učesnik obuke, odmah primećuje da li su oni koji izlažu dobro pripremljeni ili ne.

2. Sačinite cedulju sa beleškama!

Ako zapišete sve o čemu želite da govorite, postoji opasnost da samo čitate i monotono izverglate naučeno. Ako ništa ne zapišete, može se dogoditi da izgubite nit. Cedulju sa beleškama zato koristite kao podsetnik sa ključnim rečima.

3. Govorite „iz glave“!

Slušaoci mnogo bolje mogu da prate predavanje ako predavači spontano govore. Trudite se kao izlagači da gledate u publiku i da ostvarite kontakt očima. Obratite pažnju da ne gledate samo u instruktora.

4. Postarajte se za pažnju!

Ne počinje se odmah, već se sačeka da se svi umire i sprema za početak prezentacije. Na kraju se ne seda odmah nazad na svoje mesto, već se ponovo sačeka, da se vidi da li ima pitanja ili napomena. Ako je neophodno, možete i zamoliti za tišinu i pažnju.

5. Posebno istači važne informacije!

Onaj ko izlaže želi da slušaoci zapamte najvažnije informacije. U okviru pripreme treba dakle da razmislite koju pomoć za pamćenje možete da iskoristite. Na primer, možete iskoristiti tablu ili ispisati slajd.

(Izvor: Mattes, W.: *Methoden für den Unterricht*, Schöningh, 2002.)

Prezentacija pomoću cedulje sa ključnim rečima (tehnika dve kolone)

Primer:

Osnovni tekst Kolona sa ključnim rečima

EU trenutno ima problem – ima premalo tehničara! Ako bi se sada budžet za tehnička istraživanja povećao za 50%, novac uopšte ne bi mogao da se potroši – samo u Austriji će narednih godina nedostajati 5000 tehničara za to.

Zato Ministarstvo privrede, u saradnji sa Industrijskim udruženjem, želi pre svega da ohrabri devojke da se opredele za tehničku struku.

U nekim granama odnos muškaraca i žena danas iznosi 90%. Tehnička zanimanja i porodica – da li se to uklapa?

Wolfgang Tritremel (Wolfgang Tritremmel) kaže: „Industrija više ne znači rad uz karticu koja ukucava vreme dolaska na posao i pokretnu traku – sve je manje radnih mesta za fizičke poslove. Dakle, rad glavom umesto manuelnih poslova – i porodica može u to da se uklopi. Inženjerka za softver može, na primer, i na porodijskom odsustvu od kuće preko interneta da radi na projektima.

Kolona sa ključnim rečima:

Nedostaje 5000 tehničara

Ministarstvo privrede, Industrijsko udruženje

Promovisanje među devojčicama

Devet prema jedan

Rad glavom umesto manualnog rada

Istraživanje i razvoj

Uklapanje s porodicom

Internet

Učesnici dobijaju pregledan stručni tekst. On treba da se preoblikuje u osnovu za slobodno izlaganje u vidu cedulje sa ključnim rečima.

Učesnici prvo pažljivo pročitaju tekst, po potrebi razjašnjavaju nepoznate formulacije ili stručne pojmove.

Potom učesnici rezimiraju smislaona poglavlja pomoću podnaslova.

Suštinski pojmovi i pojedine informacije potom se svrstavaju pod odgovarajuće naslove.

Kolona sa ključnim rečima deli se od teksta i sada služi kao osnova za izlaganje.

Uvod i rezime moraju da se dopune – nezavisno od podnetog teksta.

Varijacija:

Ključne reči se beleže na pojedinačnim karticama. Na poledini kartica učesnici ispisuju formulisane varijante. To daje sigurnost.

Referati koje su učesnici samostalno sastavili takođe mogu da se pripreme u tehnici dve kolone. Izlagači tada ne izdvajaju cedulju sa ključnim rečima od svog referata, ali govore isključivo pomoću ključnih reči. Samo u slučaju nužde posežu za polaznim tekstom.

(Izvor: Brüning, L.: *Vortragen, Präsentieren, Referieren*, Auer, 2006.)

Prezentacija pomoću simbola

Primer:

Osnovni tekst

Vizuelni prikaz – kartica sa ključnim rečima

Kolumbo – otkrio novi svet

Kristifor Kolumbo bio je neobična ličnost.

Rođen 1451. u italijanskoj Đenovi, trebalo je, kao i njegov otac, da postane tkač vune. Ipak, blizina luke i mora navela ga je da u uzrastu od 14 godina ode u moreplovce. Važio je za osobu žednu znanja i gutao je, pre svega, izveštaje o dalekim zemljama.

Avanturista

Godine 1478. čuveni istraživač oženio se portugalskom plemkinjom, živeo na Maderi i otišao na najmanje jedno putovanje duž afričke obale.

Kao ni učeni ljudi njegovog doba, ni Kolumbo više nije verovao da je zemlja ravna. Ako je okrugla, bio je uveren, onda bi i zapadnim putem moralo da se dođe do Indije. Taj put bi onda morao da bude kraći od kopnenih puteva za Indiju.

Zadatak za rad: Molimo pokušajte da izaberete simbole ili slike kao alternativu za upotrebu ključnih reči za kolonu sa ključnim rečima. Rezultat treba da bude slikovit prikaz cedulje sa ključnim rečima.

Kao alternativu za upotrebu ključnih reči možete da predložite učesnicima da se za pojedine slučajeve opredele za simbole ili slike. Poređano pravim redosledom, za učenike/učenicice će iz toga nastati slikovit prikaz kartice sa ključnim rečima. Kod ove metode od učenika/učenica se traži da pronađu odgovarajuće simbole za različite reči, čime se pospešuje motivacija učesnika. Pored toga, unapređuje se i njihova kompetencija imaginacije koja je značajna za učenje u celini.

Istovremeno, učesnici mogu da iskoriste simbol kao slajd, pomoću kog strukturiraju svoje predavanje za slušaocce. Pažnja slušalaca raste, pošto simbole verovatno ne mogu same po sebi da dovedu u direktan predmetni kontekst. Tek u okviru predavanja simboli i njihov sadržaj postaju razumljivi. Kod mnogih slušalaca tako dolazi do unutrašnje napetosti koja raste, zavisno od toga koje se značenje pripisuje simbolima.

(Izvor: Brüning, L.: *Vortragen, Präsentieren, Referieren*, Auer, 2006.)

Igra po ulogama

Predavač osmišljava osnovnu situaciju, u kojoj različite osobe razmatraju neku temu/problem na otvoren i/ili kontroverzan način (npr. otac, majka, kći, sin i ujak diskutuju na „porodičnoj konferenciji“ o kćerkinoj predstavi o školovanju i zanimanju; ili: šef, stručni radnik, radnik na obuci, praktikant i omladinski instruktor na konkretnom slučaju razgovaraju o zaštiti mladih na radu u preduzeću itd.). Za pripremu razgovora formira se više timova koji pripremaju po jednu ulogu. Za to dobijaju kartice sa kratkim opisom uloga, koje se razlikuju od tima do tima. Tu još dolaze i po pravilu osnovne stručne informacije o temi/problemu koje su iste za sve. Članovi pojedinih pripremnih grupa čitaju i diskutuju prvo o postojećim materijalima, a potom razmišljaju kako će se glumac iz njihovog tima ponašati u predviđenoj ulozi i kako treba da argumentuje u igri. Potom se izabrani članovi grupa sastaju na improvizovanoj „bini“ i izvode igru po ulogama. Ako je potreban i moderator razgovora sa integrišućom ulogom, instruktor može da se uključi u nekoj od sporednih uloga. Na kraju igre po ulogama daju se povratne informacije – kako „glumci“ tako i gledaoci/slušaooci.

(Izvor: Klippert, H.: *Kommunikationstraining*, Weinheim/Basel, 2002.)

Metoda grudve snega

Učesnicima se daje određeni impuls za *brainstorming*, pri čemu tematski tok misli treba da se pokrene otprilike na sledeći način: svaki učesnik beleži u okviru trominutne faze za razmišljanje npr. tri prednosti, tri nedostatka, tri cilja, tri razloga, tri mere ili bira npr. tri slike ili tri pitanja. Nakon toga, odeljenje se deli na više grupa sa po tri člana, u kojima se okuplja do devet različitih stavki. Zadatak članova grupe je potom da za npr. deset minuta od tih maksimalno devet stavki iskristališe četiri koje se smatraju najvažnijim, i to što objektivnije, pošteno i konstruktivno. Ova pravila važe i za treću etapu, naime za razgovor u grupama sa po devet članova. Za ovaj razgovor na raspolaganju je npr. još deset minuta (raspoloživo vreme, naravno, može da varira). U tom vremenskom okviru tri tima po troje moraju da se dogovore u velikoj grupi oko pet zajedničkih stavki i da se shodno tome informišu, argumentuju, da diskutuju i selektuju. Pet najvažnijih stvari do kojih se tako dođe svaka grupa predstavlja plenarno. Ova vežba se, između ostalog, završava i metodski fokusiranim povratnim informacijama.

(Izvor: Klippert, H.: *Kommunikationstraining*, Weinheim/Basel, 2002.)

Razgovor po stanicama

Rad sa slikama–impulsima

Predavač postavlja impulse za razgovor na spoljne zidove prostora u kojem se radi (teze, pitanja, citati, karikature, slajdovi itd.). Situacije razgovora koje ovim putem nastaju potom se numerišu. Učesnici izvlače papiriće sa odgovarajućim brojevima. Potom se svi sa brojem 1 okupljaju na stanici 1, svi sa brojem 2 na stanici 2, itd. Onda počinju razgovori uz poštovanje parametara koje je zadao nastavnik (npr. trajanje razgovora tri minuta, svaki član grupe mora da dođe do reči; kratka izlaganja, pune rečenice, nadovezati se na druge; postići ciljani zadatak). Pridržavanje pravila proverava „posmatrač“ koga sama grupa za to odredi, on/ona je istovremeno i moderator razgovora i uz ograničenje učestvuje i u diskusiji. Čim istekne dogovoreno vreme za razgovor, instruktor zvoni i grupe se pomeraju u pravcu kazaljke na satu do sledeće stanice i diskutuju o impulsu za razgovor koji je tu postavljen i koji se tu nalazi. Potom se ponovo čuje zvonice itd. Kao što je već rečeno, razgovori u prvom redu treba da podstaknu, inspirišu i prenesu orijentaciju. Kada grupe prođu sve stanice, prvo se interno na nivou grupe daju povratne informacije, a onda sledi runda plenarne analize uz posebno učešće „posmatrača“ grupa.

(Izvor: Klippert, H.: *Kommunikationstraining*, Weinheim/Basel, 2002.)

Runda reklama

Učesnicima se zadaje određena okvirna tema (npr. reklama za posetu Londonu, za boravak u Engleskoj ili Francuskoj, za region za odmore „iks“, za neku zemlju EU, za izabrani strani jezik, za željeno odredište sledeće ekskurzije, za pogodnost privredne lokacije Nemačke, itd.). Kod kuće se pripremaju za svoje „reklamno obraćanje“ koje treba da traje oko dva minuta. Oni beleže ključne reči i eventualno već vežbaju ispred ogledala i/ili pomoću kasetofona. U toku same obuke prvo se formira više grupa sa po pet do šest učesnika i one jedne drugima drže „probna izlaganja“ (zagrevanje). Potom se određuje više učesnika koji će pred celom grupom držati svoje reklamno obraćanje (to eventualno mogu biti i dobrovoljci). Nakon svakog obraćanja publika dobija priliku da vrednuje pomoću tri kartice u boji, koje su prethodno podeljene svim slušaocima. Ko podigne zelenu karticu, taj misli da je obraćanje bilo „vrlo ubedljivo“; žuta znači „delimično ubedljivo“, a crvena „malo ubedljivo“. Onaj koji „reklamira“ ima pravo da pita do tri slušaoca da mu daju detaljnije objašnjenje za svoj izbor kartice. Na kraju vežbe beleže se kriterijumi koji čine odliku uverljivog obraćanja.

(Izvor: Klippert, H.: *Kommunikationstraining*, Weinheim/Basel, 2002.)

Metoda akvarijum

Na spornu temu

Slično kao u akvarijumu (Fishbowl), npr. pet učesnika spremnih za diskusiju seda u sredinu prostora za rad. Oko njih sede svi ostali učesnici, da bi diskusiju koja će uslediti pratili kao posmatrači. Zadaje se kontroverzna tema sa kojom su učesnici diskusije donekle upoznati. Grupa akvarijum diskutuje npr. 15 minuta u sopstvenoj režiji. Učesnici-slušaoци imaju zadatak da prate uz pomoć zadatka za posmatranje (obrasca za posmatranje). Kad prođe 15 minuta, i učesnici u diskusiji i grupe posmatrača okupljaju se na kratku analizu. Onda se prvo izjašnjavaju grupe posmatrača o referentnoj osobi. Potom na red dolaze učesnici diskusije sa svojim napomenama i iskustvima.

Varijanta:

Za neku kontroverznu temu na raspolaganju su po tri stolice za grupe „za“ i „protiv“, od kojih su dve zauzete. Dva predstavnika grupe „za“ i grupe „protiv“ počinju diskusiju. Ako neko od posmatrača želi da se umeša u diskusiju, može da sedne na praznu stolicu i učestvuje u diskusiji. Nakon isteka ugovorenog vremena (npr. dva minuta) mora da oslobodi stolicu za nekog drugog ko je zainteresovan.

(Izvor: Klippert, H. *Kommunikationstraining*, Weinheim/Basel, 2002.
Brenner, G., Brenner, K.: *MethodenI*, Cornelsen, Berlin, 2005.)

8

**RADIONICE PROFESIONALNE
ORIJENTACIJE ZA OSNOVNU ŠKOLU**

Deo koji sledi sadrži radionice koje se realizuju sa učenicima/učenicama 7. i 8. razreda iz oblasti profesionalne orijentacije u skladu sa ciljevima, sadržajima i aktivnostima dinamičkog, procesnog, petofaznog modela profesionalne orijentacije. Posredstvom scenarija radionica doprinosi se razvoju sposobnosti učenika/učenica da se kroz samospoznaju i informisanje o zanimanjima, upoznavanje sa mogućnostima školovanja i karijere kao i realne susrete sa svetom rada, donese i implementira što samostalnija odluka za izbor zanimanja i školovanja. Radionice sadrže pedagoške mogućnosti za animiranje i angažovanje učenika/učenica putem sadržaja, koji se ostvaruju različitim interaktivnim metodama, a nastavnik ili saradnik je u ulozi voditelja koji daje impuls i prati razvijanje kapaciteta učenika/učenica, iskazujući nesebičnu podršku i posvećenost na putu do odluke o školovanju i zanimanju.

Ovaj deo Priručnika osmišljen je tako da nakon radionica, čiji je tok i redosled važno pratiti, slede moderacijski materijali koje voditelj kopira za potrebe realizacije radionica, za 7. i za 8. razred.

Svi materijali, kao produkti rada učenika/učenica na radionicama, obavezno se moraju naći u sastavu Portfolija za učenike/učenice kao rezultat procesa profesionalnog orijentisanja.

Skrećemo pažnju da je sastavni deo Priručnika i CD na kome se nalaze svi materijali: moderacijski materijali za potrebe realizacije radionica i prilogi kao sastavni deo ZA ili IZ Portfolija (naznake stoje u svakoj radionici).

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry, no matter how small, should be recorded to ensure the integrity of the financial data. This includes not only sales and purchases but also expenses and income. The document provides a detailed list of items that should be tracked, such as inventory levels, customer orders, and supplier invoices. It also outlines the procedures for recording these transactions, including the use of standardized forms and the importance of double-checking entries for accuracy.

The second part of the document focuses on the analysis of the recorded data. It describes various methods for identifying trends and anomalies in the financial records. This includes comparing current performance with historical data and industry benchmarks. The document also discusses the importance of regular audits to detect and correct any errors or discrepancies. It provides a step-by-step guide for conducting an audit, from the selection of samples to the final reporting of findings. The goal is to ensure that the financial records are reliable and provide a clear picture of the organization's financial health.

The final part of the document addresses the reporting of financial information. It discusses the different types of reports that can be generated from the data, such as balance sheets, income statements, and cash flow statements. It provides a template for these reports and explains how to interpret the results. The document also emphasizes the importance of transparency and communication, particularly when it comes to reporting to stakeholders. It provides guidelines for how to present the information in a clear and concise manner, highlighting key findings and recommendations.

VII RAZRED

Faza 1: Upoznajem sebe

1. UVODNA RADIONICA

PREDSTAVLJANJE PROGRAMA I PORTFOLIJA ZA UČENIKE I UČENICE

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > upoznavanje učenika/učenica sa programom profesionalne orijentacije za 7. razred; > predstavljanje učenika/učenica; > motivisanje za zajednički rad; > dogovor o načinu rada na radionicama; > upoznavanje sa Portfoliom za učenike/učenice.
Metode:	rad na materijalu, razmena.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predstavljanje programa PO i KV učesnicima Osvrt na sadržaje, ciljeve i ishode programa profesionalne orijentacije u 7. razredu, metode rada i dinamiku realizacije. 2. Uvodna igrica sa dodavanjem loptice – predstavljanje Voditelj/ka počinje tako što predstavi sebe i dobaci lopticu kome želi sa zadatkom da kaže svoje ime, razloge i motive zašto je na radionicama. 3. Upoznavanje sa Portfoliom za učenike/učenice Predstavljanje: Portfolio: Pet koraka do odluke, objašnjenje čemu služi taj dokument, kako se popunjava i podsticanje da ih učenici/učenice prelistaju, komentarišu i postavljaju pitanja. 4. Moj bedž – individualni rad Izrada bedža na kome će učenici/učenice ispisati svoje ime i nekim simbolom, znakom, crtežom predstaviti ono što njih predstavlja kao osobu i zanimanje kojim bi voleli da se bave. 5. Predstavljanje bedževa – razmena Učenici/učenice sede u velikom krugu i svako predstavlja sebe i zanimanje kojim bi voleli da se bave.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	individualni rad, frontalni rad
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 0: Uputstvo za upotrebu Portfolija. Lopta (može i od papira), listovi A4, flomasteri, makaze, selotejp, stikeri

PROFESIONALNA ORIJENTACIJA I DOGOVARANJE O NAČINU RADA**RADIONICA 2**

CILJEVI:	> zajedničko definisanje pojma profesionalna orijentacija; > upoznavanje i donošenje pravila rada na radionicama.
Metode:	uvodna igrice, poster prezentacija
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podela na grupe pomoću kartica u različitim bojama 2. Slagalice – rad u grupama Grupe definišu šta je profesionalna orijentacija na svom delu postera–slagalice. 3. Prezentacija rada grupa i sastavljanje zajedničkog – grupnog postera slagalice 4. Dogovor o načinu rada na radionicama Učenici/učenice pišu na stikerima predlog za način rada na radionicama: Šta bi ti voleo/la da se poštuje tokom zajedničkog rada. 5. Kreiranje zajedničke liste načina rada 6. Sumiranje o profesionalnoj orijentaciji i načinu rada
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	individualni rad, rad u grupama
Moderacijski materijal:	Slagalice – definisanje profesionalne orijentacije, kartice za podelu na grupe, poster–slagalice, listovi A4, flomasteri, makaze, selotejp, flip čart.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice mogu da prilože list–slagalicu u Portfolio nakon radionice.

U SVETU INTERESOVANJA**RADIONICA 3**

CILJEVI:	> prepoznavanje i uočavanje sopstvenih interesovanja; > argumentacija izbora interesovanja.
Metode:	anketiranje; rad na materijalu; linija procene, argumentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predstavljanje svojih interesovanja – razmena u paru Podela učesnika/ca na parove i razmena po pitanjima: ko šta najviše voli da radi, u čemu uživa i šta mu je hobi. 2. Predstavljanje parova Predstavljanje parova: svako govori o interesovanjima i hobijima svog para. 3. Individualan rad sa instrumentima koji se odnose na interesovanja Individualno popunjavanje radnog lista „Za šta sam zainteresovan“ . 4. Procenjivanje stepena interesovanja Voditelj raspoređuje u prostoru tri papira A4 na kojima su ispisani stepeni procene interesovanja iz radnog lista: veoma me zanima, delom me zanima, uopšte me ne zanima. Učesnici se raspoređuju u odnosu na svako interesovanje po stepenu koji su izabrali i obrazlažu svoj izbor, ako žele. 5. Refleksija o ličnim uvidima sa linije procene
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	individualni rad, rad u grupama.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 1: Radni list „Za šta sam zainteresovan.“ papiri sa ispisanim stepenima procene: veoma me zanima, delom me zanima, uopšte me ne zanima.
Mediji:	–
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu u Portfolio popunjen list „Za šta sam zainteresovan“ nakon radionice.
NAPOMENA:	U Portfolioju profesionalne orijentacije nalazi se TEST INTERESOVANJA. Uputiti učenike/učenice da popune test u slobodno vreme kako bi sagledali svoja interesovanja i da potom vrate list u Portfolio.

RADIONICA 4

U SVETU VEŠTINA I SPOSOBNOSTI

CILJEVI:	> prepoznavanje i izražavanje sopstvenih i sagledavanje i uvažavanje tuđih veština i sposobnosti.
Metode:	igra, demonstracija, simulacija, rad na materijalu.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> Uvodna igra: „VRUĆA STOLICA“ Stolica je postavljena u krug, a učenici/učenice šetaju oko stolice. Voditelj zadaje osobinu, veštinu, talenat kao impuls i oni koji misle da u velikoj meri poseduju zadatak osobinu treba što pre da sednu na stolicu, ili da joj se približe ili se od nje udalje onoliko, koliko misle da poseduju tu osobinu. Onog ko sedne na vruću stolicu voditelj može da pita zašto misli da poseduje zadatak osobinu i zamoli da tu svoju osobinu demonstrira (npr: ako je osobina duhovitost, onda priča nešto duhovito; ako je neka fizička sposobnost - da uradi most ili nešto drugo; sposobnost tečnog govora na drugom stranom jeziku i sl.). Procena veština i sposobnosti u paru Jedan u paru čita tvrdnju iz kolone Posao, u isto vreme oba učesnika u paru treba da pokažu prstom 0,1,2 za osobu A iz para, a onda za osobu B iz para onako kako procenjuju da osoba ima tu sposobnost (0 - nema; 1 - u manjoj meri; 2 - veoma) i obe osobe sebi upisuju u tabelu podatke: kako sebe procenjujem i kako me ti procenjuješ. Refleksija u paru o proceni veština i sposobnosti.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	individualni rad, rad u grupama.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 2: Radni list „Ustanovi svoje talente i sposobnosti“
Radni materijal sa CD-a:	
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu u Portfolio popunjen list „Ustanovi svoje talente i sposobnosti“ nakon radionice.

RADIONICA 5

PUT SPOSOBNOSTI

CILJEVI:	> osveščivanje sopstvenih sposobnosti, kreiranje realne slike o svojim sposobnostima, uvažavanje tuđih sposobnosti.
Metode:	rad po stanicama.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> Upoznavanje učenika/učenica sa idejom „put čula i sposobnosti“ Preporuke za način samoispitivanja, uz podršku vršnjačkog para. Prolaženje puta sposobnosti po stanicama Povratna informacija i refleksija Razmena: šta nam je bilo prijatno, čime smo se iznenadili.
Vreme:	90 minuta.
Socijalna forma:	individualni rad i rad u parovima.
Moderacijski materijal:	<p>Obrazac za kopiranje br. 3: Put sposobnosti i tačna rešenja za zadatke</p> <ul style="list-style-type: none"> > nekoliko vrsta čokolade različitih ukusa za ispitivanje čula ukusa; > nekoliko bočica sa različitim mirisima: tamjan, bosiljak, menta, cimet, vanila, za ispitivanje čula mirisa; > zrnasto povrće za ispitivanje preciznosti pokreta prstiju i šaka ili konac i igla; > različiti predmeti (desetak manjih predmeta) u neprovidnoj kesu ili torbi: pampur, loptica, dugme, kutija, gumica... za ispitivanje čula dodira.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu u Portfolio list „Put sposobnosti“ nakon radionice.

U SVETU VREDNOSTI**RADIONICA 6**

CILJEVI:	> osveščivanje sopstvenih vrednosti, prepoznavanje i uvažavanje tuđih vrednosti.
Metode:	asocijacije; crtanje; galerijska šetnja – prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Asocijacije na „vrednost“ 2. Crtanje vrednosti 3. Predstavljanje vrednosti 4. Povezivanje po vrednostima Zajedničke vrednosti za svet rada na posteru 5. Zajedničke vrednosti za svet rada na posteru Učesnici razmenjuju stavove o tome kako ih te vrednosti određuju u odnosu na svet rada i prave poster zajedničkih vrednosti svoje grupe. 6. Galerijska šetnja Predstavljanje postera pomoću predstavnika koji stoji ispred postera, dok se ostali poput posetilaca galerije kreću i postavljaju pitanja predstavniku grupe.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijal:	listovi A4 formata; flomasteri, flip čart papir za svaku grupu.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu u Portfolio crtež vrednosti nakon radionice.

SAMOSPOZNAJA–AUTOPORTRET**RADIONICA 7**

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > otkrivanje sebe i prihvatanje drugih takvih kakvi jesu; > sagledavanje slike o sebi, samouvereno formulisanje svojih vrlina; > procena sopstvenih sposobnosti.
Metode:	galerijska izložba; rad na materijalu.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavi rečenicu Učenici/učenice nastavljaju započetu rečenicu: „Ja sam...“ sa karakteristikom koja ih najbliže opisuje. 2. Crtanje autoportreta Svako nacrtava autoportret i u oblačiće upisuje lične osobine. 3. Galerija autoportreta Učenici/učenice postavljaju svoje autoportrete na zid prostorije – jedna polovina učesnika na jedan zid, a druga na drugi. Prvo jedna polovina učesnika stoji ispred svog crteža i prima čestitke za to što je baš takav/a kakav jeste i kako se predstavio/la, a potom druga polovina prolazi istu proceduru. 4. Refleksija Važnost otkrivanja sebe, sopstvenih sposobnosti, važnosti samouverenog formulisanja sopstvenih vrlina; uvažavanje da se kod drugih prepoznaju osobine, vrline i sposobnosti koje poseduju, te da im se izrazi poštovanje.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	individualni rad.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 4: Primeri osobina. List A4 formata za svakog učesnika, flomasteri.
Radni materijal iz Portfolija:	Autoportret.
Napomena:	Autoportreti se koriste za rad sa roditeljima.

RADIONICA 8

U OČIMA DRUGIH

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > prepoznavanje sopstvenih sposobnosti, sklonosti i vrlina; > davanje drugima pozitivnih povratnih informacija; > sagledavanje slike o sebi upoređujući kakav sam ja, a šta drugi misle o meni.
Metode:	rad u grupama, davanje povratne informacije, dopunjavanje.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Igrica ATOM sa zadacima za razmenu. Učenici/učenice se slobodno kreću u prostoru i kada voditelj/ka pljesne rukama i kaže neki broj, onda se toliko učenika uhvate za ruke i tako predstavljaju atom. Svaki put kad se napravi ATOM – grupa dobija zadatak. Atom će se po završetku zadatka, posle 2-3 minuta, rasformirati, učenici/učenice će ponovo krenuti u šetnju i opet na znak voditelja/ke formirati novi atom. Zadaci za razmenu posle svakog kruga formiranja atoma: <ul style="list-style-type: none"> > Šta je to u čemu uživate? > U čemu ste najbolji? Šta vam najbolje „ide od ruke“, da li već imate neku diplomu, nagradu, sertifikat za svoj talenat? > Da li imate neki hobi i da li taj hobi ima neke veze „sa vašim budućim zanimanjem“? 2. Harmonika. Učenici/učenice sede u krugu, dobijaju list A4 formata i zadatak: Na vrhu stranice ispišite svoje ime, presavijte list zamišljajući da će se do kraja kruga taj list pretvoriti u „harmoniku“. Neka svako pošalje svoj list na desnu stranu, a na list koji je primio sa leve strane – neka upiše neku osobinu, za koju misli da je „ovaj gore potpisani“ poseduje. Potom neka presavije list i doda ga onom desno do sebe i tako redom, dok mu se ne vrati list sa sopstvenim imenom. 3. Refleksija – utisci: Kako me drugi vide. Šta vas je pozitivno iznenadilo? Šta nikada ne biste vi sami rekli za sebe? Šta bi obavezno trebalo da se nađe na ovoj listi, a drugi to nisu primetili kod vas kao osobinu ili vrlinu; Govori ko želi.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	individualni rad.
Moderacijski materijal:	list A4 za svakog učenika/učenicu.
Radni materijal za Portfolio:	Priložiti u Portfolio „harmoniku“ – Kako me drugi vide, nakon radionice.

RADIONICA 9

KAKAV/KAKVA SAM U TIMU

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > uvidanje prednosti timskog rada; > osveščivanje i osnaživanje sopstvenih kapaciteta za timski rad; > osveščivanje svoje spremnosti na kompromise; > refleksija grupnih procesa.
Metode:	rad na materijalu; ček-liste.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Asocijacije na reč: TIM 2. Podela na grupe razbrajanjem 3. Pravimo kućicu od smokija u timu. Voditelj svakoj grupi podeli kesicu „Smokija“ i pakovanje čačkalica. Grupe prave kućicu od „Smokija“ i čačkalica, ali tako što svaki član grupe koristiti samo jednu svoju ruku pri „izgradnji“. 4. Prezentacija „KUĆICA“ 5. Analiza rada u timu Voditelj svakoj grupi daje za popunjavanje obrazac za kopiranje 2: SAMOPROCENA. 6. Prezentacija rada grupa 7. Refleksija. Dovođenje u vezu kvaliteta produkta sa procesom koji se dešavao u grupi. Osvrt na to koliko je važan proces dogovora i spremnosti za saradnju.
Vreme:	60 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupama.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 6: List za evaluaciju rada u grupi. „Smoki“ i pakovanja čačkalica za svaku grupu.
Radni materijal za Portfolio:	Priložiti u Portfolio „List za evaluaciju“ nakon radionice.

MOJ TIP UČENJA

RADIONICA 10

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > refleksija o sopstvenom ponašanju pri učenju; > samoprocena kom tipu učenja pripadaju; > primena i usavršavanje ličnih strategija učenja.
Metode:	rad na tekstu, mini predavanje.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvodna igrica na osnovu samoprocene Podela učesnika na grupe na osnovu pitanja: Kad biste kupili mobilni telefon, vi biste: a) prvo pročitali uputstvo, pa na osnovu njega postupili gledajući skice; b) zamolili nekog da vam glasno pročita uputstvo, ili biste ga sami naglas pročitali; c) pristupili biste uključivanju mašine bez obraćanja pažnje na uputstvo. Formiranje grupa na osnovu izjašnjavanja. 2. Upoznavanje sa tipovima učenja – mini predavanje Razlikovanje i karakteristike tipova učenja: akustički, vizuelni, motorički, saradnički. 3. Lista: koji tip učenja primenjujem Samostalni rad na obrascu za kopiranje 7: KOJI TIP UČENJA PRIMENJUJEM – podvlačenje glagola tipičnih za ponašanje u učenju. 4. Refleksija
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	individualni rad, rad u grupi.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 7: Opis sopstvenog tipa učenja.
Radni materijal za Portfolio:	Priložiti u Portfolio radni list „Opis sopstvenog tipa učenja“ nakon radionice.

JA ZA DESET GODINA

RADIONICA 11

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > usvajanje veštine formulisanja sopstvenih očekivanja; > izgrađivanje sposobnosti povezivanja očekivanja sa izborom škole, odnosno izborom zanimanja.
Metode:	asocijacije, razmena, plakat, karusel.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Asocijacije na temu „JA ZA 10 GODINA“ 2. Razmena o viziji Učenici/učenice sede u dva koncentrična kruga, licem okrenuti jedni prema drugima. Svako iz unutrašnjeg kruga priča svoju viziju sebe osobi prekoputa u krugu. Nakon 2-3 minuta, učenici/učenice iz spoljašnjeg kruga se pomeraju za jedno mesto udesno i razmena se nastavlja tako što oni govore. Sa promenom mesta udesno se nastavlja na svaka 2-3 minuta. Naizmenično govore unutrašnji i spoljašnji krug. 3. Crtaње vizije Na crtežu treba da predstavi sebe na radnom mestu za deset godina. 4. Izložba crteža 5. Otkrivanje autora crteža Svi učesnici posmatraju crteže i pogađaju ko je autor crteža.
Vreme:	60 minuta.
Socijalna forma:	individualni rad.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 7a: Ja za deset godina. Papiri A4 formata za svakog učesnika, flomasteri.
Radni materijal za Portfolio:	Priložiti u Portfolio crtež „JA ZA 10 GODINA“ nakon radionice.

RADIONICA 12

ZA RODITELJE/STARATELJE I DECU: MOJA OČEKIVANJA

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > osveščivanje detetovih osobina i kapaciteta; > osposobljavanje za pružanje pomoći deci i mladima u podsticanju i usmeravanju njihovog razvoja; > posredovanje u razumevanju stavova roditelja i dece.
Metode:	izložba; javna prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavljanje rečenice Roditelji nastavljaju rečenice dodavanjem osobina koje pripadaju detetu: „Ja sam ponosna mama ...Sofije...“ (brza, duhovita, pametna, okretna ...). 2. Pronalaženje autoportreta deteta Na stolovima su izloženi autoportreti dece sa osobinama, bez potpisa. Roditelji pokušavaju da prepoznaju autoportret svog deteta. 3. Razmena o autoportretu – roditelj-dete 4. Razmena roditelja u grupi
Vreme:	60 minuta.
Socijalna forma:	rad u paru.
Radni materijal za Portfolio:	Autoportret sa osobinama u oblačićima.

Faza 2: Informisanje o zanimanjima, karijeri i putevima obrazovanja

Faza 3: Realni susreti sa svetom rada i donošenje odluke o školovanju i zanimanju

RADIONICA 13

SLIKA SAVREMENOG SVETA RADA

CILJEVI:	> upoznavanje sa savremenim svetom rada.
Metode:	poster prezentacija, Power Point prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvodna igrica „Ime i zanimanje“ Igra se igra tako što svako kaže svoje ime i jedno zanimanje koje počinje prvim slovom njegovog imena. 2. Slika savremenog sveta rada – izrada postera Učenici/učence u grupama opisuju i predstavljaju na posteru koja znanja, veštine i stavove svako treba da ima da bi odgovorio/la zahtevima savremenog sveta rada. 3. Prezentacija postera Power Point prezentacija o savremenom svetu rada i sposobnosti orijentisanja Neke teze za komentar voditelja: <ul style="list-style-type: none"> > Usled promena u savremenom svetu rada (kao što su: tehnološki razvoj, promene kao posledica globalizacije, fleksibilna organizacija rada, fleksibilni vidovi zapošljavanja, veća samostalnost u radu, skraćeno radno vreme, mogućnost rada kod/od kuće, promene uloga polova, širenje uslužnih i informativnih zanimanja... javljaju se novi zahtevi za mlade i odrasle koji rade. > Povezivanje sa „atipičnim“ karijerama, „dinamičnom“ profesionalnom orijentacijom, inovativnim vidovima rada u preduzeću, ciljevima faze 2 i 3. > Povezivanje pojmova: oblast rada, zanimanje, obrazovni profil, karijera. > Sposobnost orijentisanja: samostalno i aktivno dolaženje do informacija, informacije o zanimanjima, o mogućnostima školovanja za određena zanimanja, povezivanje informacija o školama i zanimanjima sa sopstvenim sposobnostima.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupama.
Mediji:	CD sa Power Point prezentacijom o savremenom svetu rada.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 8 i 8a: Ključne kompetencije za zanimanja.
Radni materijal za Portfolio:	Priložiti u Portfolio radni list „Ključne kompetencije za zanimanja“ nakon radionice.

PRIKUPLJANJE I NAČINI OBRADE INFORMACIJA O ŠKOLAMA I ZANIMANJIMA

RADIONICA 14

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > upoznavanje sa informacionim ponudama u odnosu na svet rada i puteve karijere; > uvođenje u korišćenje resursa informacija i u načine obrade informacija; > podsticanje potencijala učenika/učenica za korišćenje resursa sredine u informisanju.
Metode:	<i>brainstorming</i> , poster prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brainstorming na temu: mogući izvori informisanja o školama i zanimanjima. 2. Izvori informacija za profesionalnu orijentaciju i karijerno vođenje – individualni rad. Rad na obrascu: Informacione ponude – čitanje i podvlačenje informacija o školama i zanimanjima od značaja. Rad na obrascu: Informacione ponude – čitanje i podvlačenje informacija o školama i zanimanjima od značaja. 3. Predstavljanje izvora informisanja – rad u grupama. Podela na pet grupa po izvorima informisanja: preduzeća/ustanove, škola/projekat, karijerno savetovanje, učenik/učenica lično, roditelji. Svaka grupa ilustruje izvor i dopunjava listu mogućih informacija. 4. Prezentacija izvora informisanja 5. Rezime voditelja: Veza profesionalnog orijentisanja i profesionalnog informisanja Voditelj naglašava važnost samostalnog prikupljanja informacija; obrade i prezentovanje tih informacija; važnost sagledavanja sebe i svojih motiva za izbor zanimanja u odnosu na sliku sveta rada – obrazovanja.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 9, 9a, 9b, 9v: Informacione ponude. Flip čart papiri za grupe.
Radni materijal za Portfolio:	Priložiti u Portfolio radni list „Informacione ponude“ nakon radionice.

POVEZIVANJE OBLASTI RADA SA ZANIMANJIMA

RADIONICA 15

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > upoznavanje sa oblastima rada i zanimanja; > razumevanje složenog sveta zanimanja i povezivanje zanimanja sa oblastima rada.
Metode:	klaster, pretraživanje.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Igrica „Azbuka zanimanja“ i podela na grupe Na 30 kartončića je napisano jedno slovo azbuke. Svaki učenik/učenica izvlači jedan kartončić sa napisanim slovom i formiraju pet grupa. Izlistavaju što više zanimanja koja počinju na to slovo koje su dobili. 2. Povezivanje oblasti rada sa pripadajućim zanimanjima Voditelj/ka priprema kartice sa oblastima rada i sa zanimanjima. Svaka grupa dobija koverat sa kompletom kartica sa zanimanjima. Predstavnik/ca grupe izvlači jednu karticu – oblast rada i grupa pronalazi za datu oblast rada ona zanimanja koja pripadaju toj oblasti; zatim izvlače drugu karticu i spajaju oblasti i zanimanja. 3. Povratna informacija i razmena Kad sve grupe završe sa radom, proveravaju u Vodiču tačnost povezivanja oblasti rada i zanimanja 4. Završni komentar voditelja: veza – oblast rada i zanimanja i podela Obrasca za kopiranje 4: Oblast rada i zanimanje i neobična zanimanja.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 10, 10a, 10b: Kartice sa oblastima rada i zanimanja. Kartoni sa ispisanim slovima azbuke za uvodnu igricu; iseckane crvene kartice sa oblastima rada i zelene kartice sa zanimanjima.
Radni materijal za Portfolio:	Priložiti u Portfolio radni list „Kartice sa oblastima rada i zanimanja“ nakon radionice.

RADIONICA 16

PUTEVI OBRAZOVANJA I KARIJERE

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > prepoznavanje motiva i razloga za željenu školu i zanimanje; > argumentacija motiva i razloga za moguću odluku o školi; > definisanje sopstvenih očekivanja; > sagledavanje i povezivanje kriterijuma za izbor škole i zanimanja.
Metode:	pretraživanje na internetu.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavljanje rečenice-impulsa: Od srednje škole očekujem... 2. Formiranje grupa u odnosu na željenu školu 3. Predstavljanje željene škole Grupe dobijaju informativni i propagandni materijal koji se odnosi na školu koju članovi grupe žele da upišu i kreira poster o toj školi; mogu se služiti podacima o školama sa interneta. 4. Prezentacija postera željene škole
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupama.
Moderacijski materijal:	flip čart papir, markeri, flomasteri.
Radni materijal za Portfolio:	Priložiti u Portfolio materijale o školama, nakon radionice.

RADIONICA 17

PRIPREMA ZA INTERVJU

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > samostalno prikupljanje relevantnih informacija o zahtevima koji se postavljaju u okviru daljeg školovanja i zanimanja; > susretanje sa autentičnim informacijama; > širenje znanja o putevima obrazovanja i zanimanjima; > prepoznavanje da postoje nelinearne karijere.
Metode:	intervju, poster prezentacija o realizovanom intervjuu.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvodna igrica: Zagonetno zanimanje Jedan dobrovoljac izvlači karticu sa opisom zanimanja i pročita u sebi opis zanimanja. Ostali otkrivaju zanimanje postavljanjem pitanja koja opisuju zanimanje. Osoba koja je počela sa ispitivanjem ima pravo pitanja u kontinuitetu sve dok dobija odgovor DA. Osoba koja odgovara na pitanja o zanimanju odgovara sa DA i sa NE, sve dok se ne otkrije zagonetno zanimanje sa kartice. Onaj ko pogodi izvlači sledeću karticu. 2. Podela na grupe Podela na osnovu simbola ili naziva mogućih uloga prilikom intervjuisanja: reporter, tonski tehničar, fotograf, sakupljač materijala. 3. Lista pitanja za intervjuisanje - rad u grupama Učenici/učenicke sastavljaju listu pitanja za osobu koja je ekspert/kinja u svom zanimanju, koja se odnose na: poslove, potrebno obrazovanje, svetle i tamne strane posla, zahteve, platu. 4. Podela obrasca za kopiranje 11a: Model pitanja za intervjuisanje Grupama se podeli Model pitanja za intervjuisanje, da uporede listu svojih pitanja sa dobijenim materijalom. 5. Sastavljanje liste potencijalnih osoba za intervjuisanje 6. Prezentovanje liste potencijalnih osoba za intervjuisanje 7. Rezime voditelja Naglašavanje važnosti pripreme intervjua i beleženja novih informacija i beleške o vođenom intervjuu.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 11, 11a: Materijal za intervjuisanje eksperata. Papiri A4.
Radni materijal za Portfolio:	Priložiti u Portfolio radni list „Lista pitanja za intervjuisanje“, nakon radionice.

SPROVOĐENJE INTERVJUA

RADIONICA 18

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > samostalno prikupljanje relevantnih informacija o zahtevima koji se postavljaju u okviru daljeg školovanja-odnosno u zanimanju; > susretanje sa autentičnim informacijama; > širenje znanja o putevima obrazovanja i zanimanjima; > primena različitih metoda komunikacije.
Metode:	intervju, simulacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brainstorming na temu: FIZIOTERAPEUT/KINJA 2. Podela na parove razbrajanjem 3. Podvlačenje ključnih reči i rad na materijalu: Kvalifikacioni okvir FIZIOTERAPEUT/KINJA U parovima se proučava materijal koji se odnosi na opis kvalifikacionog okvira FIZIOTERAPEUT/KINJA i podvlače ključne reči. 4. Simulacija intervjuisanja Par dobrovoljaca glumi intervjuisanje fizioterapeuta/kinje na osnovu modela pitanja za intervjuisanje. 5. Beleška i utisak o intervjuisanju Razmenjuju se zapažanja i formira se beleška o realizovanom intervjuu.
Vreme:	90 minuta.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje 11a: Model pitanja za intervjuisanje. Obrazac za kopiranje br. 12: Kvalifikacioni okvir: Fizioterapeut/kinja,.
Radni materijal sa CD-a:	Kvalifikacioni okvir: Fizioterapeut/kinja.
Radni materijal za Portfolio:	Priložiti u Portfolio radni list „Kvalifikacioni okvir za zanimanje: Fizioterapeut/kinja“, nakon radionice.

PRIPREMA SUSRETA SA EKSPERTIMA U NAŠOJ ŠKOLI

RADIONICA 19

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > priprema za samostalno prikupljanje relevantnih informacija o zahtevima daljeg školovanja i zanimanja; > proširivanje znanja o putevima obrazovanja i karijere; > primena metoda intervjua i plana akcije.
Metode:	intervju, plan akcije.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podela na grupe na osnovu željenog zanimanja 2. Priprema liste pitanja za intervjua sa ekspertima u željenom zanimanju 3. Prezentacija liste pitanja po grupama 4. Refleksija na liste pitanja za intervjua sa ekspertima 5. Izrada plana akcije za realizaciju susreta sa ekspertima: termin za susret sa ekspertima, pozivanje, organizacija, podela uloga, tok susreta, vođenje beleški.
Vreme:	45 minuta.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 13: Plan akcije za susret sa ekspertima u školi Model pitanja za intervjuisanje.
Radni materijal za Portfolio:	Priložiti u Portfolio radni list „Plan akcije za eksperte u školi“, nakon radionice.

POSETA SREDNJOJ ŠKOLI

RADIONICA 22

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > senzibilisanje učenika/učenica za značaj i dobiti od realnih susreta; > upoznavanje učenika/učenica sa elementima i fazama realnih susreta – priprema za raspitivanje u srednjoj školi; > osnaživanje učenika/učenica za realne susrete sa srednjom školom; > osveščivanje značaja stvaranja uslova srednjih škola za prijem učenika/učenica za sprovođenje realnih susreta.
Metode:	simulacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Asocijacije na temu: Moja srednja škola 2. Podela na dve grupe 3. Priprema simulacije Jedna grupa dobija zadatak da prikaže Dan otvorenih vrata u nekoj srednjoj školi u najpozitivnijem svetlu, dok ga druga grupa prikazuje u negativnoj varijanti. Uloge za učesnike/učesnice obe grupe: direktor/ka, stručni saradnik/ca, dežurni nastavnik/ca, učenici srednje škole; nastavnik/ca predmeta PO, odeljenjski starešina, učenici OS. 4. Izvođenje simulacije 5. Utisci i refleksija 6. Potrebni uslovi za realizaciju Otvorenih vrata u školi
Vreme:	90 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupama.
Moderacijski materijali:	–
Mediji:	–

POSETA PREDUZEĆU/USTANOVU

RADIONICA 23

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > senzibilisanje učenika/učenica za značaj i dobiti od realnih susreta; > upoznavanje učenika/učenica sa elementima i fazama realnih susreta – priprema za raspitivanje u preduzeću/ustanovi; > osnaživanje učenika/učenica za realne susrete sa preduzećem/ustanovom; > osveščivanje značaja stvaranje uslova u preduzeću/ustanovi za prijem učenika/učenica za sprovođenje realnih susreta.
Metode:	simulacija, debata.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Asocijacije na temu: Moj susret sa preduzećem/ustanovom. 2. Prijavljivanje dobrovoljaca za debatnu grupu 3. Priprema debatovanja debatne grupe Grupa za debatovanje dobija zadatak da prikaže raspravu sa oprečnim stavovima na temu: Poseta osnovaca preduzeću/ustanovi. Uloge za članove/ice debatne grupe: nastavnik/ca – jedan za, jedan protiv posete; roditelj – jedan za, jedan protiv posete; odeljenjski starešina – jedan za, jedan protiv posete; predstavnik/ca organizacije/ustanove – jedan za, jedan protiv posete, učenik/učenica – jedan za, jedan protiv posete. 4. Priprema ostalih učesnika/ca za učešće u debati Preporuke za učešće u debati: voditelj organizuje i vodi debatu; svako ima pravo da zauzme svoj stav + ili – i uključi se u debatu kada dobije reč; svako ima mogućnost intervenisanja u toku debate. 5. Izvođenje debate 6. Utisci i refleksija 7. Potrebni uslovi za realizaciju realnih susreta u preduzeću/ustanovi
Vreme:	90 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupama.
Moderacijski materijali:	–
Mediji:	–

REALNI SUSRETI UČENIKA 7. RAZREDA

Realni susreti u trajanju od ukupno 15 sati realizuju se u okviru sledećih aktivnosti i manifestacija: formiranje kutka za profesionalnu orijentaciju (sedmaci prikupljaju svoje produkte i informativni materijal o školama i zanimanjima i formiraju kutak za profesionalnu orijentaciju), poseta Sajmu obrazovanja (odeljenjske starešine, stručni saradnici/e i zaduženi nastavnici/e za profesionalnu orijentaciju posećuju sa sedmacima Sajam obrazovanja i učenici/učenice evidentiraju posetu na obrascima u Portfoliju), susret sa učenicima/cama iz srednjih škola (u posetu sedmacima dolaze srednjoškolci u cilju informisanja o srednjim školama) i dr.

Nastavnik za pripremu i realizaciju realnih susreta sedmaka koristi plan akcije tima za profesionalnu orijentaciju, a učenici/ce vode evidenciju u svom Portfoliju. Pomoć nastavnicima predstavlja sadržaj foldera sa CD-a koji predviđa popunjavanje dokumentacije koja je sastavni deo Portfolija: mesto i vreme susreta, utisci i važna saznanja, dobiti od susreta.

RADIONICA 24**EVALUACIJA PROGRAMA PROFESIONALNE ORIJENTACIJE ZA 7. RAZRED**

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > refleksija u odnosu na program profesionalne orijentacije za 7. razred; > lični uvidi i dobiti od programa; > evaluacija programa profesionalne orijentacije za 7. razred.
Metode:	razmena, evaluacija, prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podsećanje na radionice iz programa profesionalne orijentacije u 7. razredu 2. Podela na grupe 3. Evaluacija programa Grupe na posteru prave evaluaciju u okviru pitanja: Top-lista radionica – tri najradionice za mene; tri najvažnije stvari koje sam naučio/la na radionicama profesionalne orijentacije; tri najzanimljivije stvari za mene bile su... 4. Prezentacija rada grupa 5. Nosim lepe poruke Svako zalepi na leđa selotejpom papir A4. Učenici/učenice jedan drugome na papiru pišu lepe poruke.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	individualni rad, rad u grupama.
Moderacijski materijali:	Obrazac za kopiranje br. 15 – Evaluacija. Papir A4, flomasteri, markeri,
Mediji:	–

VIII RAZRED

Faza 1: Upoznajem sebe

1. UVODNA RADIONICA

PREDSTAVLJANJE PROGRAMA I PORTFOLIJA ZA 8. RAZRED

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > upoznavanje učenika/učenica sa programom profesionalne orijentacije za 8. razred; > motivisanje za zajednički rad; > dogovor o načinu rada na radionicama; > upoznavanje sa Portfoliom za učenike/učenice za 8. razred.
Metode:	rad na materijalu, razmena, prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podsećanje na program profesionalne orijentacije u 7. razredu Osvrt na sadržaje, ciljeve i ishode programa profesionalne orijentacije u 7. razredu, metode rada i dinamiku realizacije. 2. Reporteri istražuju Formira se pet grupa reportera. Zadatak za istraživanje na nivou grupa: kojim sadržajem smo se bavili, na koji način smo radili profesionalnu orijentaciju, šta je bilo najzanimljivije u 7. razredu iz programa profesionalne orijentacije, šta smo novo naučili – koje su lične dobiti, šta bismo voleli da radimo u 8. razredu. 3. Prezentacija rada grupa Grupe prezentuju i iz drugih grupa dopunjuju. 4. Prezentacija programa profesionalne orijentacije za 8. razred 5. Dobit od Portfolija za učenike/ce u 7. razredu i upoznavanje sa Portfoliom za 8. razred za učenike/učenice Izlistavanje dobiti koje su učenici/ce imali od Portfolija u 7. razredu. Predstavljanje: Portfolio za 8. razred, čemu služi taj dokument, kako se popunjava i podsticanje učenika/učenica da ih prelistaju i postavljaju pitanja, komentarišu.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijali:	listovi A4, flip-čart papir, flomasteri, markeri, makaze, selotejp, stikeri.
Mediji:	Power Point prezentacija.
Moderacijski materijali:	Obrazac za kopiranje br. 1: Power Point prezentacija „Reporteri istražuju“.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu u Portfolio popunjen list „Reporteri istražuju“ nakon radionice.

U SVETU INTERESOVANJA

RADIONICA 2

CILJEVI:	> prepoznavanje sopstvenih i interesovanja drugih.
Metode:	rad u paru, anketiranje, rad na materijalu.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> Uvodna igrice Učenici/učenice se šetaju u prostoru, na znak voditelja se zaustave, rukuju sa najbližim učesnikom i izgovaraju svoje ime, hobi (ili omiljeni predmet iz škole, ili sekciju). Anketiranje Učenici/učenice intervjuišu jedni druge o interesovanjima, kako bi za svaku oblast interesovanja našli osobu koju interesovanja sa liste veoma zanimaju, delimično ili uopšte ne zanimaju i popunjavaju upitnik. Razmena u grupi
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u parovima prilikom intervjuisanja.
Mediji:	–
Moderacijski materijali:	Obrazac za kopiranje br. 2: Radni list „ZA ŠTA SAM ZAINTERESOVAN“
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu u Portfolio popunjen list ZA ŠTA SAM ZAINTERESOVAN nakon radionice.

GRAFIKON INTERESOVANJA

RADIONICA 3

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > upoznavanje različitih interesovanja; > sticanje uvida u sopstvena interesovanja; > rangiranje interesovanja po važnosti.
Metode:	rad sa karticama; rangiranje interesovanja.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> Ispisivanje na ceduljama – kako provodim svoje slobodno vreme Igra sa karticama Svakome se podele po tri kartice. Zadatak je da razmisle da li vole da se bave aktivnostima na karticama; ako vole da se bave navedenim aktivnostima, kartice zadrže kod sebe. Ukoliko ne, menjaju dodavanjem kartica nadesno. Važno je da svako ko primi karticu, mora jednu karticu da pošalje dalje i da u svakom trenutku ima po tri kartice u ruci. U svakom krugu može da se menja jedna kartica. Igra se prekida onda kada svi igrači (ili većina) imaju u rukama po tri kartice sa podacima koji stvarno važe za svakog od njih. Igrač koji sklopi tri kartice koje mu odgovaraju, može da kaže „dalje“ i ne remeti ono što je sakupio. Ako se dogodi da se interesovanja učenika/ca ne nalaze na karticama, može im se ponuditi prazna kartica da dopišu svoje aktivnosti. Razmena – rangiranje interesovanja Svako za sebe upoređuje ono što je pisao na cedulji na početku radionice sa karticama koje ima nakon igre, a potom sledi razmena. Sledeći zadatak je da rangiraju po važnosti svoja tri interesovanja koja imaju na karticama, a potom ih razmenjuju (rang lista interesovanja). Popunjavanje skale: Šta volim da radim u slobodno vreme Grafikon interesovanja Refleksija Koja su moja stvarna interesovanja – analiza čime se najčešće i najradije bavimo u slobodno vreme koje kreiramo po sopstvenim afinitetima jer svako u slobodnom vremenu radi ono što najviše voli, u čemu uživa.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	individualni rad.
Moderacijski materijali:	Obrazac za kopiranje br. 3: Kartice sa interesovanjima (za svakog učenika/učenicu po tri kartice). Obrazac za kopiranje br. 3a: List interesovanja – rangiranje, grafikon sopstvenih interesovanja.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu u Portfolio popunjen „List interesovanja“ i grafikon nakon radionice.

RADIONICA 4

O STEREOTIPIMA

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > izgrađivanje svesti o stereotipima u vezi sa interesovanjima ljudi; > izgrađivanje svesti o sopstvenim interesovanjima; > povezanost interesovanja i potreba.
Metode:	rad na materijalu.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podela na grupe izvlačenje kartica interesovanja: sport, igra, film, muzika. 2. Nagradno putovanje – podela zadataka 3. Pravimo listu putnika – rad u grupi Pošto su dobili cedulju, dobijaju i zadatak da demokratskim putem u grupi sačine listu putnika i obrazlože svoj izbor u odnosu na četiri izabrana sa liste. 4. Prezentacija rada grupa i argumentacija Razmena o razlozima izbora i da li se pojavljuju komentari o stereotipima koji se odnose na interesovanja, hobije, sklonosti ljudi. 5. Refleksija Provera sa učenicima/učenicama o stereotipima, da li imaju predrasude, da li su zanemarili osobine ličnosti u korist dobiti od određene „profesije“.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijali:	Obrazac za kopiranje br. 4: Nagradna igra sa imenima putnika.
Mediji:	–

RADIONICA 5

U SVETU VRLINA I VREDNOSTI

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > prepoznavanje sopstvenih i uvažavanje tuđih vrednosti, kreiranje zajedničkog sistema vrednosti.
Metode:	moždana oluja, klaster – ispitivanje pomoću kartica
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brainstorming na temu: Vrednosti 2. Podela na grupe u okviru igre ATOM Učenici/učenice se kreću u prostoru, kad voditelj/ka pljesne rukama i kaže neki broj, toliko učesnika će činiti atom – grupu. 3. Kreiranje piramide vrednosti Podela kartica sa vrednostima po grupama. Učenici/učenice prave piramidu vrednosti i dogovaraju se u grupi koja vrednost pripada kom mestu u piramidi. 4. Prezentacija rada grupa Svaka grupa predstavlja svoju piramidu vrednosti sa opisom procesa donošenja odluke gde će koja vrednost biti. 5. Refleksija o vrednostima Vrednosti za koje se zalažemo u velikoj meri određuju naše ponašanje.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijali:	Obrazac za kopiranje br. 5: Lista vrlina i vrednosti. Flip čart papir, flomasteri, markeri.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu u Portfolio popunjen list „Piramida vrednosti“ nakon radionice.

SAMOSPOZNAJA – TO SAM JA

RADIONICA 6

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > otkrivanje sebe i prihvatanje drugih takvih kakvi jesu; > izoštravanje slike o sebi, samouvereno formulisanje sopstvenih vrlina.
Metode:	esej.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Otkrivanje sebe Svaki učenik/učenica dobija po četiri stikera i upisuje: žuti stiker – interesovanja, crveni stiker – vrednosti, zeleni stiker – sposobnosti i talenti, plavi stiker – svoje željeno zanimanje – zanimanje iz snova. 2. Šetnja i predstavljanje po stikerima Učenici/učenice se okite stikerima, šetaju po učionici, predstavljaju se drugima, uočavaju sličnosti i razlike u okviru razmene. 3. Pronalaženje para Svaki učesnik/ca izabere para, nekog koga veoma dobro poznaje. 4. Pisanje autobiografije Pisanje autobiografije na zamišljeni konkurs, u kojoj učenici/ce navode osobine, interesovanja, sposobnosti, talente, daju procenu snalaženja u željenoj školi/željenom zanimanju. 5. Razmena u paru Razmena u paru i dopunjavanje autobiografije uz podršku para. 6. Prezentacija autobiografija Sve liste se stave u neku adekvatnu posudu, voditelj/ka izvlači, čita i svi pogađaju ko je to.
Vreme:	45 minuta.
Moderacijski materijali:	Obrazac za kopiranje br. 6 i 6a: Interesovanja, sposobnosti i talenti, vrednosti, željeno zanimanje i autobiografija. Stikeri u četiri boje; listovi A4 formata; flomasteri.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

RADIONICA 7

KAKAV/KAKVA SAM NA „PRVI POGLED“

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > osveščivanje sopstvenih kapaciteta pri javnom predstavljanju; > osnaživanje veštine javnog prezentovanja uočavanjem najčešćih „grešaka“ pri javnom nastupu.
Metode:	igra uloga; javna prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brainstorming: šta cenimo u nastupu drugih (na šta sve obraćamo pažnju) 2. Podela na grupe: rođeni u prvom, rođeni u drugom, u trećem i četvrtom tromesečju godine. 3. Priprema za prezentaciju – instrukcija za rad Svaka grupa se bavi jednom situacijom u kojoj je važno kakav utisak ostavlja i ostvaruje svoje najbolje izdanje. Grupa osnažuje i priprema dve osobe koje će igrati ulogu prodavca/čice najnovijeg kozmetičkog proizvoda, najnovijeg modela mobilnog telefona ili ulogu šefa/ice farmaceutske korporacije koji/a treba da prodaje određeni proizvod u lancu svojih apoteka; prezentacija zanimanja. 4. Greška u prezentaciji – dodatna instrukcija Voditelj/ka svakoj grupi dodaje instrukciju: <ul style="list-style-type: none"> > prvoj grupi da namerno napravi grešku u govoru tela (npr. da se osoba koja predstavlja proizvod češe, maše rukama, vrti, zeva i sl.); > drugoj grupi da se osoba koja predstavlja proizvod ponaša neorganizovano i dezorijentisano (npr. ne zna da objasni u čemu je novina datog proizvoda, telefonom zove kolegu da pita šta sve treba da kaže, pretura po papirima koje je poneo/la i sl.); > za treću grupu da se prema šefu/ici firme u koju je došao/la ponaša arogantno i svadalački (npr. da ga „napada“ zašto ga ovaj ne sluša pažljivo, da ga provocira koliko para hoće, pa da posao „prođe“ i sl.); > četvrtoj grupi da osoba koja predstavlja proizvod sve vreme npr. priča izuzetno tiho ili veoma glasno. 5. Prezentacija rada grupa Nakon svake prezentacije voditelj/ka proverava sa ostalim članovima da li su prepoznali „grešku“ u javnoj prezentaciji: u govoru tela; u odnosu na poznavanje materije koju predstavlja; u odnosu na stav prema slušaocima-publici; u odnosu na boju i ton svoga glasa i kvalitet komunikacije i sl. 6. Refleksija i sumiranje voditelja/ke Značaj prezentacije, mogućnost vežbanja za nastup, sugestije šta sve mogu učenici/učence da preuzmu kako bi svoj javni nastup učinili što kvalitetnijim (npr. samostalno glasno čitanje predviđenog teksta; crtanje – kao sličice u stripu za prezentaciju materijala; slušanje – snimanje svog govora na kasetu i preslušavanje; pevanje – na poznatu melodiju više puta pevati materiju koja se prezentuje; improvizovanje – odigravanje svog nastupa kao da je pozorišni komad; mapiranje – pravljenje mape kao svog vodiča; predstaviti sled događaja – ispisati 5-6 najvažnijih rečenica).
Vreme:	60 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 7: Veštine prezentacije.

MOJA OČEKIVANJA

RADIONICA 8

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > osveščivanje očekivanja u budućnosti; > usvajanje veštine da artikuliraju i formulišu svoja očekivanja; > izgrađivanje sposobnosti povezivanja očekivanja sa izborom škole, odnosno izborom zanimanja.
Metode:	kolaž.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavljanje rečenice: „Moja najveća želja je da za deset godina budem...“ 2. Formiranje parova 3. Izrada kolaža na temu: Ja za deset godina Svaki član para pravi za sebe kolaž – viziju sebe za deset godina (gde i kako živi; šta i kako radi: koje mu je okruženje, status i sl.) pomoću sličica iz časopisa i crteža. U toku rada razmenjuje sa svojim parom i ohrabruju jedan drugog za viziju. 4. Prezentacija vizije REFLEKSIJA – pitanja za razmenu u velikom krugu: > Da li si često mislio/la na svoju budućnost? > Da li na svoju budućnost gledaš optimistično ili sa strahom? > Da li smatraš da je moguće da ova slika-kolaž postane stvarnost za deset (15) godina? > Da li ste u predstavama o budućnosti uspeali da otkrijete zajedničke odlike? > Da li se predstave devojčica razlikuju od predstava dečaka?
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi
Moderacijski materijali:	Obrazac za kopiranje br. 8: Kolaž – MOJA VIZIJA: JA ZA DESET GODINA Isečci iz novina, slike, fotografije, ceduljice na kojima su ispisani „čuveni parovi“ iz literature, filma, pesme.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

RAD SA UČENICIMA/UČENICAMA I RODITELJIMA/STARATELJIMA

RADIONICA 9

MOJA OČEKIVANJA – KOLAŽ

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > osveščivanje kapaciteta deteta; > uvažavanje detetovih razloga za izbor škole-zanimanja; > osposobljavanje za pružanje pomoći deci i mladima u podsticanju i usmeravanju njihovog profesionalnog razvoja; > posredovanje u razumevanju stavova roditelja i dece.
Metode:	izložba, razmena, prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavljanje rečenice Roditelji/staratelji nastavljaju rečenicu fokusirajući se na kvalitet, osobinu svog deteta koju najviše cene: „Ja sam ponosna mama...(ime deteta) i srećna sam što ima kvalitete i osobine...(navodi osobine i kvalitete deteta)“. 2. Pronalaženje vizije deteta Na zidovima su zalepljeni kolaž posteri – vizije dece. Roditelji/staratelji pokušavaju da nađu viziju svog deteta. 3. Razmena Kako ste prepoznali viziju svog deteta, šta vam je u tome pomoglo/odmoglo.. 4. Predstavljanje kolaža „JA ZA DESET GODINA“ Autori kolaža predstavljaju svoja očekivanja i viziju budućnosti sa radionice. 5. Buduće škole/zanimanja – razmena u paru Roditelji/staratelji razmenjuju stavove sa svojim detetom o budućoj školi/zanimanju. 6. Refleksija Refleksija o uvidima iz razmene u paru roditelj/staratelj – dete.
Vreme:	60 minuta.
Socijalna forma:	rad u paru, frontalni rad.
Moderacijski materijali:	Kolaži sa vizijom budućnosti za deset godina.

Faza 2: Informisanje o zanimanjima, karijeri i putevima obrazovanja

Faza 3: Realni susreti sa svetom rada i donošenje odluke o školovanju i zanimanju

RADIONICA 10

SLIKA SAVREMENOG SVETA RADA I KLJUČNE KOMPETENCIJE ZA ZANIMANJA

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > razumevanje savremenog sveta rada; > definisanje ključnih kompetencija za zanimanja savremenog doba; > razumevanje značaja razvoja ključnih kompetencija i povezivanje sa ciljevima Programa profesionalne orijentacije.
Metode:	prezentacija rada grupa, Power Point prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvodna igrica „Ime i zanimanje“ Svako kaže svoje ime i jedno zanimanje koje počinje prvim slovom imena. 2. Slika savremenog sveta rada i ključne kompetencije za zanimanja Razgovor u paru, kako sede, kako bi opisali sliku savremenog, dinamičnog sveta rada, koje zahteve takav svet rada postavlja i koje su to ključne kompetencije: znanja, veštine i stavovi, koje svaka osoba treba da ima kad ulazi u svet rada i zanimanja. 3. Prezentacija razmene parova 4. Power Point prezentacija voditelja/ke o ključnim kompetencijama za zanimanja Neke teze za komentar voditelja: <ul style="list-style-type: none"> > Usled promena u savremenom svetu rada (kao što su: tehnološki razvoj, promene kao posledica globalizacije, fleksibilna organizacija rada, fleksibilni vidovi zapošljavanja, veća samostalnost u radu, skraćeno radno vreme, mogućnost rada kod/od kuće, promene uloga polova, širenje uslužnih i informativnih zanimanja i sl.) javljaju se novi zahtevi za mlade i odrasle koji rade. > Ključne kompetencije danas su: samostalnost, samoprocena, lična odgovornost, lična inicijativa, spremnost na preuzimanje odgovornosti, sposobnost timskog rada, spremnost na ostvarivanje, kreativnost, spremnost na celoživotno učenje, komunikacijska i jezička kompetencija, interkulturalna kompetencija, IT (informatičko-tehnološka) kompetencija, mobilnost, fleksibilnost, spremnost odnosno otvorenost za promene, prilagodljivost, spremnost na rizik, hrabrost, ekološki aktivizam, poslovna i preduzetnička znanja i veštine (samozapošljavanje) itd. 5. Povratna informacija o ključnim kompetencijama za zanimanja 6. Komentar voditelja: Povezivanje kompetencija za zanimanja sa savremenim svetom rada i zanimanja i ciljevima i ishodima profesionalne orijentacije <ul style="list-style-type: none"> > sa „atipičnim“ karijerama, > sa „dinamičnom“ profesionalnom orijentacijom, > sa inovativnim vidovima rada u preduzeću, > sa ciljevima modula 2 i 3, > sa razvijanjem sposobnosti orijentisanja za školovanje i zanimanje. 7. Lista kompetencija u radnom materijalu Učenici/učenice u svom radnom materijalu svojim znakom obeležavaju za sebe najvažnije kompetencije.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u paru.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 9: Ključne kompetencije za zanimanja u savremenom svetu.
Mediji:	Power Point prezentacija o kompetencijama
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

OBRAZOVNI PROFILI U SREDNJIM ŠKOLAMA

RADIONICA 11

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > razumevanje odnosa pojmova: oblast rada - obrazovni profil - zanimanje; > upoznavanje sa stručnim oblastima različitih srednjih stručnih škola; > povezivanje obrazovnih profila sa zanimanjima u određenim srednjim stručnim školama; > osposobljavanje za podršku i pomoć učenicima/cama u nalaženju puteva kroz mrežu škola do željenog zanimanja.
Metode:	rad sa karticama, prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvodna igrica: Zagonetno zanimanje – tipičan pokret pantomimom. Jedan učenik/učenica po svom izboru pokazuje karakterističan pokret za jedno zanimanje, koje je prijavio/prijavila samo voditelju. Svi pogađaju. Ko pogodi prvi, pokazuje sledeći pokret za zanimanje. 2. Podela na grupe. Grupe se formiraju izvlačenjem kartice sa nazivom srednje škole: mašinska, ekonomska, elektrotehnička, medicinska, škola za negu lepote. 3. Povezivanje srednjih stručnih škola sa pripadajućim profilima – rad u grupama Svaka grupa na listama sa nazivom srednje stručne škole i sa ispisanim profilima, obeležava obrazovne profile koji toj srednjoj stručnoj školi ne pripadaju, odnosno nalazi „uljeze“. 4. Prezentacija rada grupa 5. Spajanje obrazovnih profila sa zanimanjima. Svaka grupa dobija materijal za pomenutih pet obrazovnih profila i spaja odgovarajuće kolone obrazovnih profila sa zanimanjima koja im pripadaju. 6. Izveštavanje rada grupa 7. Refleksija
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 10: Kartice sa ilustracijama za srednju školu. Obrazac za kopiranje br. 10a: Liste obrazovnih profila za pronalaženje uljeza za medicinsku, ekonomsku, mašinsku, elektrotehničku i školu za negu lepote. Obrazac za kopiranje br. 10b: Kolone sa obrazovnim profilima i zanimanjima. Flip čart papir, markeri, flomasteri.
Mediji:	CD: Pronađi sebe – Vodič za buduće srednjoškolce, konkurs za upis u srednje škole.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

MREŽA SREDNJIH ŠKOLA

RADIONICA 12

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > razumevanje odnosa pojmova: oblast rada - obrazovni profil - zanimanje; > upoznavanje sa stručnim oblastima različitih srednjih stručnih škola; > povezivanje obrazovnih profila sa zanimanjima u određenim srednjim stručnim školama; > osposobljavanje za podršku i pomoć učenicima/cama u nalaženju puteva kroz mrežu škola do željenog zanimanja.
Metode:	rad sa materijalom, poster, prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brainstorming na temu: srednje škole u mom kraju 2. Podela na grupe Grupe se formiraju izvlačenjem kartice sa nazivom opštine/grada u regionu. 3. Izrada PLAKATA: Mreža srednjih škola u mom okrugu/opštini/gradu. Na osnovu Konkursa za upis u srednje škole, grupe prave pregled mreže srednjih škola u okrugu odnosno opštini u vidu plakata: predstavljaju sve srednje škole sa obrazovnim profilima i njihovim trajanjem i nazivom škole, na grafički/slikovni način koji sami osmisle. 4. Prezentacija rada grupa 5. Refleksija
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 11: Mreža škola u regionu za tip škole koji ih interesuju iz Konkursa Ministarstva prosvete. Konkurs za upis u srednje škole, Pronađi sebe – Vodič za buduće srednjoškolce, flip čart papir, markeri, flomasteri.
Mediji:	CD - izvod iz Konkursa za upis u srednju školu MPS.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

RADIONICA 13

ZAHTEVI ZANIMANJA – ODGOVARAJUĆE SPOSOBNOSTI I KONTRAINDIKACIJE

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > povezivanje oblasti rada sa zahtevima zanimanja; > otkrivanje veze oblasti rada, zahteva zanimanja i kontraindikacija; > nalaženje i prihvatanje veze oblasti rada, zahteva zanimanja i kontraindikacija (prihvatanje ove veze kao važnog kriterijuma za izbor zanimanja); > povezivanje zanimanja i školovanja sa sposobnostima.
Metode:	rad sa karticama, prezentacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvodna aktivnost: Moji utisci sa puta sposobnosti Razmena o utiscima sa puta sposobnosti, u čemu su bili naročito uspešni i šta su otkrili kao novo o svojim sposobnostima. 2. Podela na grupe – razbrajanjem Razgovor u paru, kako sede, kako bi opisali sliku savremenog, dinamičnog sveta rada, koje zahteve takav svet rada postavlja i koje su to ključne kompetencije: znanja, veštine i stavovi, koje svaka osoba treba da ima kad ulazi u svet rada i zanimanja. 3. Povezivanje oblasti rada (na karticama) sa zahtevima koje se odnose na sposobnosti za oblasti i zanimanjima – rad u grupama Svaka grupa dobija kartice sa oblastima rada i koverat sa karticama – zahtevi za zanimanja. Zadatak za grupe jeste da za svaku oblast rada pronađu specifične zahteve koji su neophodni za tu oblast rada. 4. Upoređivanje rešenja grupe sa očekivanim rešenjem Grupe dobijaju liste sa povezanim oblastima rada sa specifičnim zahtevima zanimanja i upoređuju svoj produkt sa datom listom. Prezentuju postignuća grupe. 5. Kontraindikacije Voditelj/ka za sve grupe priprema koverat sa iseckanim karticama, na kojima su kontraindikacije. Grupe spajaju oblasti rada sa karticama kontraindikacija. Grupa dobija očekivana rešenja i upoređuje sa svojim produktom. 6. Refleksija i komentar voditelja Isticanje važnosti zahteva zanimanja i kontraindikacija, kao važnog kriterijuma za izbor zanimanja. 7. Lista kompetencija u radnom materijalu Učenici/učenice u svom radnom materijalu svojim znakom obeležavaju za sebe najvažnije kompetencije.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupama.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 12: Oblasti rada, lista sa zahtevima zanimanja, kontraindikacije. Kartice sa zahtevima zanimanja, kontraindikacije.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

SAZNAJEM SA INTERNETA KUDA POSLE OSNOVNE ŠKOLE

RADIONICA 14

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > osposobljavanje za prikupljanje važnih informacija o sistemima obrazovanja; > korišćenje izvora informacija o svetu rada i obrazovanja koji se odnose na njihovo interesovanje; > pretraživanje, selektovanje, samostalno prikupljanje relevantnih informacija sa interneta; > razvijanje veštine grupne prezentacije; > otkrivanje puteva školovanja.
Metode:	poster, prezentacija, pretraživanje na internetu.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podela na grupe u odnosu na škole koje ih zanimaju 2. Upoznajemo škole i zanimanja posredstvom interneta Svaka grupa dobija informativni i propagandni materijal koji se odnosi na izabranu školu. Važno je da se omogući pretraživanje o školama na internetu. Grupe analiziraju i predstavljaju škole sa sledećih aspekata na karticama: <ul style="list-style-type: none"> > trajanje školovanja - da li postoji trogodišnje, četvorogodišnje školovanje > zahtevi koja škola postavlja pred kandidate za upis > predmeti koji se proučavaju u svakom od profila škole > uslovi koje pojedine škole nude svojim učenicima (da li postoji dom za učenike; da li postoji organizovana praksa; kakve su mogućnosti za putovanje iz vašeg mesta u tu školu i sl.). 3. Izrada postera za izabrane škole 4. Prezentacija rada grupa Za vreme prezentacije poster se izlažu u prostoru u kome se radi, a nakon toga se postavljaju na vidno mesto u učionici/holu škole koje je dostupno svim učenicima. 5. Refleksija
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 13: Kartice za aspekte škole. Informativni materijali o srednjim školama koje priprema i donosi nastavnik; podaci sa interneta koje učenici sakupljaju, flip čart papiri, stikeri, boje, papiri u bojama.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

RADIONICA 15

PUTEVI OBRAZOVANJA I KARIJERE

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > povezivanje pojmova obrazovanja i karijere; > prepoznavanje perspektive školovanja za određenu školu; > povezivanje kriterijuma za svoj izbor školovanja sa mogućnostima karijernog razvoja.
Metode:	prezentacija grupe, ekspertski metod, izrada foldera o putevima karijere.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvodna igrica: Zagonetno zanimanje Dobrovoljac izvlači jednu karticu iz špila karata sa opisom zanimanja i pročita u sebi opis zanimanja. Učenici/učenice otkrivaju zanimanje tako što postavljaju pitanja koja opisuju zanimanje. Učesnik/ca koji je počeo/la sa ispitivanjem, ima pravo pitanja u kontinuitetu sve dok dobija odgovor DA. Osoba koja odgovara na pitanja o zanimanju odgovara sa DA i sa NE, sve dok se ne otkrije zagonetno zanimanje sa kartice. Ko pogodi, izvlači karticu. 2. Formiranje osnovnih grupa Formiraju se iste grupe sa prethodne radionice kao osnovne grupe koje su detaljno predstavljale srednje škole. 3. Formiranje ekspertskih grupa i razmena Formiranje ekspertskih grupa sa predstavnicima iz osnovnih grupa. Razmena u ekspertskim grupama i popunjavanje lista za Portfolio: > Koje perspektive pruža školovanje i koji su mogući putevi karijere. 4. Šta smo novo saznali – Galerijska šetnja – galerija radnih materijala iz Portfolija 5. Osvajamo još jedan izvor informisanja: predstojeći sajam obrazovanja (Priprema za sajam obrazovanja i karijere i moguće uloge učesnika) Voditelj predstavlja mogućnost odlaska na sajam obrazovanja koji organizuju srednje škole. Za posetu sajmu učenici/ce treba da se organizuju i da osmisle način na koji će istraživati informacije. Trebalo bi da se organizuju kao reporteri – koji će intervjuisati predstavnike škola, oni koji će napraviti određene fotografije kao fotografiji, prikupiti određeni materijal kao prikupljači propagandnog materijala.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br.14: Putevi obrazovanja i karijere. Informacije o srednjim školama, prilozi za Portfolio – o očekivanjima, motivima, sposobnostima, zahtevima škole.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

PRIPREMA I SPROVOĐENJE INTERVJUJA

RADIONICA 16

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > razvijanje veština za opis zanimanja, kvalifikacioni okvir zanimanja, za izveštaj o radu iz određenog zanimanja; > razvijanje kompetencija za pripremu vođenog intervjua za eksperte iz određenog zanimanja; > primena novih metoda rada u profesionalnoj orijentaciji: cedulje sa ključnim rečima.
Metode:	simulacija, igra detekcije, cedulje sa ključnim rečima.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opis igre: Skrivena ličnost Voditelj/ka objašnjava da će se u radionici baviti pripremom intervjua i njegovom realizacijom. Poslušiče se jednom igrom gde se tri osobe pojavljuju sa istim identitetom, a učesnici/ce treba da otkriju koja osoba stoji iza identiteta - u ovom slučaju zanimanja. 2. Podela na grupe na osnovu pet različitih simbola 3. Prijavljivanje dobrovoljaca i instrukcija za pripremu uloge Dobrovoljci dobijaju materijale: Menadžer/ka hotela na brodu na otvorenom moru, Izveštaj hotelskog menadžera/ke na otvorenom moru i kvalifikacioni okvir hotelskog menadžera/ke, sa zadatkom da pročitaju materijal, podvuku ključne reči i da naprave cedulje sa ključnim rečima iz materijala. Dogovaraju se ko će biti osoba A, B ili C, i koja će osoba dobiti potpuni materijal (dve osobe imaju izostavljen pasus o VIP osobama). 4. Priprema intervjua sa osobom sa zagonetnim zanimanjem (hotelski menadžer/ka na brodu na otvorenom moru) Učenicima/čenicama dobijaju materijale: Menadžer/ka hotela na brodu na otvorenom moru: Izveštaj hotelskog menadžera/ke na otvorenom moru, kvalifikacioni okvir hotelskog menadžera/ke i model pitanja za intervjuisanje sa zadatkom da pripreme listu pitanja kako bi saznali koja je od tri osobe, A, B ili C, pravi hotelski menadžer/ka na brodu na otvorenom moru. Nakon toga, određuju na nivou grupe osobu koja će postavljati pitanja osobama A, B, C. Igra počinje kada osobe A, B, C sednu i predstave se. Otkrivanje osobe počinje grupa čiji je simbol izvučen slučajnim izborom kao prvi, a nastavljaju grupe sa narednim izvučenim simbolima. Predstavnik/ca grupe postavlja po jedno pitanje osobama A, B, C, a nastavlja sledeća grupa po redu izvučena. Posle tri kruga pitanja grupe odlučuju ko je prava osoba - menadžer/ka, sa pripremljenom argumentacijom. Nakon izjašnjavanja grupa, osobe A, B, C se predstavljaju i otkriva se prava ličnost. 5. Igra detekcije - prvo se izvrši izvlačenje simbola grupa kako bi se ustanovio redosled postavljača pitanja Otkrivanje osobe počinje grupa čiji je simbol izvučen slučajnim izborom kao prvi, a nastavljaju grupe sa narednim izvučenim simbolima. Predstavnik grupe postavlja po jedno pitanje osobama A, B, C, a nastavlja sledeća grupa po redu izvučena. Posle tri kruga pitanja grupe odlučuju ko je prava osoba - menadžer/ka, sa pripremljenom argumentacijom. Nakon izjašnjavanja grupa, osoba A, B, C se predstavlja i otkriva se prava ličnost. 6. Refleksija i završni komentar voditelja Značaj poznavanja kvalifikacionog okvira za svako od zanimanja kojim bismo želeli da se bavimo; značaj načina na koji dolazimo do pravih informacija o zanimanju koje nas interesuje. Dobro vođen intervjui, sposobnost izdvajanja bitnog od nebitnog u vidu ključnih pojmova i reči od presudnog je značaja.
Vreme:	60 minuta.
Moderacijski materijal:	<p>Obrazac za kopiranje br. 15: Kartice za podelu na grupe.</p> <p>Obrazac za kopiranje br. 16a i 16b: Model pitanja za intervjuisanje, Kvalifikacioni okvir hotelskog menadžera/ke, Cedulje sa ključnim rečima.</p> <p>Izveštaj menadžera/ke hotela na brodu / „kvalifikacioni okvir“ hotelskog menadžera/ke, Izveštaj menadžera/ke hotela na brodu / „Opis posla“ hotelskog menadžera/ke, Model pitanja za intervjuisanje.</p>
Radni materijal za Portfolio:	Učenicima/čenicama prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

RADIONICA 17

OPIS ZANIMANJA POMOĆU MAPE UMA

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > usvajanje veštine izbora važnih informacija za zanimanje; > prepoznavanja karakteristika zanimanja i klasifikovanja u različite kategorije; > upoznavanje sa postupkom strukturisanja i vizualizacije opisa zanimanja i kvalifikacionog okvira uz pomoć mapiranja – mape uma.
Metode:	mapiranje, analiza informacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podela na grupe na osnovu izvlačenja cedulja na kojima piše zanimanje 2. Podela materijala za grupe koji će obraditi metodom mapiranja Podela na pet grupa i podela materijala sa opisom zanimanjima i karijernom razvoju za fizioterapeuta. 3. Upućivanje u metodu mapiranja Pred vama je tekst koji ćete mapirati. Pročitajte pažljivo tekst i prilikom čitanja podvucite jednom bojom samo ključne reči u svakom pasusu, a drugom bojom one reči koje nisu ključne, ali su važne. Lako ćete zapamtiti tekst ako podvlačite, jer do 25% pasusa čine ključne reči, a ostalih 75% su „meso“ koje spaja ključne reči. Nakon čitanja i podvlačenja ključnih i važnih reči, pojmova, predstavite glavne ideje iz teksta simbolično i to na sledeći način. Centralnu temu kao ključni pojam predstavite simbolično u središte A4 papira koji je horizontalno okrenut. Crtate ključnu ideju ili crtate glavni pojam. Centralni simbol teme treba da bude veličine oko 5 cm u prečniku i predstavljen na sredini flip čart papira i to bez bilo kakvog uokviravanja i u najmanje tri boje. Oko centralnog simbola ucrtajte nekoliko debljih glavnih grana, a na granama nacrtajte simbole ili slike ključnih reči kao kartu sećanja. Grane treba da se ucrtavaju pod uglom od 45 stepeni, kako bi podržavale oblik nervne ćelije u našem mozgu. U narednom koraku se glavne grane dalje razgranavaju na grančice isto pod uglom od 45 stepeni, pa onda na njih nacrtajte crtež ili simbol važnih ideja i pojmova koji su u vezi sa najvažnijim pojmovima koje ste već nacrtali na debljoj grani. Koristite što više boja i pokušajte da simbole i crteže predstavljate trodimenzionalno. Ukoliko vam je to teško za predstavljanje, simbolički predstavite kako god da možete. Nije na ispitu likovno umeće. Imajte u vidu da svako od vas ima svoje asocijacije za simboličko predstavljanje i da je mapa uma „lična“ mapa. A vaš zadatak jeste da se dogovorite u okviru grupe oko simbola za predstavljanje na mapi i da sačinite mapu uma u odnosu na određeno zanimanje. NAPOMENA: DOK VODITELJ OBJAŠNJAVA METODU MAPE UMA, ISTOVREMENO JE DEMONSTRIRA NA FLIP ČART PAPIRU, KAKO BI UČESNICI IMALI PRILIKU DA VIDE KAKO IZGLEDA MAPA UMA. 4. Strukturisanje i vizuelizacija opisa zanimanja – kvalifikacionog okvira – primena metode mapiranja – rad u grupi Grupa izrađuje zajedničku mapu uma. 5. Prezentacija rada grupa Grupe postavljaju galerijsku izložbu svojih proizvoda. Predstavnik grupe stoji ispred plakata i odgovara na pitanja učesnika. 6. Završni komentar voditelja u okviru razmene o značaju mapiranja Voditelj čestita na savladanoj veštini mapiranja i podstiče učesnike da izrade mapu uma za svoj Portfolio za zanimanje koje oni žele. Sugerise mogućnost primene mapiranja u svakodnevnom učenju i savladavanju novih pojmova.
Vreme:	45 minuta.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 17a: Uputstvo za izradu mape uma – slikovno Obrazac za kopiranje br. 17b: Flajeri za zanimanja u srednjoj stručnoj školi
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

KRITERIJUM ZA IZBOR ŠKOLE	RADIONICA 18
CILJEVI: <ul style="list-style-type: none"> > prepoznavanje značaja izbora škole za karijeru; > formiranje kriterijuma za izbor škole; > razumevanje mogućih faktora koji utiču na izbor škole; > učenje argumentacije u diskusiji. 	
Metode: analiza informacija, skala procene; argumentacija.	
Sekvence obuke <ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavljanje rečenice Dobacivanje loptice – kod koga „stigne“ loptica, taj nastavi rečenicu: „Biram ovu (kaže koju srednju školu) zato što... (obrazloženje kriterijuma izbora).“ 2. Formiranje liste razloga za odabir srednje škole Voditelj zapisuje na flip čart papiru i poziva grupu da svi zajedno kategorišu kriterijume. 3. Sumiranje razloga 4. Dovođenje u vezu izbora škole sa izborom zanimanja – razmena Voditelj započinje razmenu na pitanja: <ul style="list-style-type: none"> > Kojim kriterijumima se pridavao manji, a kojima veći značaj? > Šta vam je bilo iznenađenje u vezi sa razlozima? > U kojoj meri su kriterijumi za izbor škole ujedno i kriterijumi za izbor zanimanja? 5. „Skeniranje“ željene škole preko KRITERIJUMA ZA IZBOR ŠKOLE Procena KRITERIJUMA ZA IZBOR ŠKOLE na skali od 1-4 u odnosu na školu koju su izabrali – argumentacija. 6. Razmena: Koji je kriterijum najviše vrednovan 7. Refleksija Voditelj zaključuje da je zaista najbolje ako u odnosu na izbor buduće škole najviše utiču naša interesovanja i naše sposobnosti. 	
Vreme: 45 minuta.	
Socijalna forma: frontalni rad	
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 18: Kriterijumi za izbor škole.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

RADIONICA 19

ISPITIVANJE STAVOVA

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > prepoznavanje razlike između predrasuda i činjenica; > analiza svojih spontano izrečenih misli iz različitih uglova; > zastupanje razmišljanja i vrednosnih stavova; > razumevanje različitih mišljenja; > prepoznavanje predrasuda i rad na njihovom prevazilaženju.
Metode:	Diskusija, klaster – ispitivanje pomoću kartica, argumentacija, refleksija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izlistavanje najčešćih predrasuda o nekom zanimanju Nastavljanje rečenice: Najčešća zabluda o nekom zanimanju je.. 2. Podela na grupe razbrajanjem Voditelj zapisuje na flip čart papiru i poziva grupu da svi zajedno kategorišu kriterijume. 3. Instrukcija za rad sa setom kartica i rad po grupama: Žene – domaćinstvo ili karijera. Svaka grupa na osnovu materijala određuje oko koje tvrdnje imaju najveću saglasnost članova unutar grupe. Tu tvrdnju zastupaju, pošto je „izlože“ na diskusiji koja sledi sa drugim učesnicima. Usaglašavanje unutar grupe može da se izvede i glasanjem. 4. Podela zelenih i crvenih kartona svakoj grupi radi učešća u diskusiji Voditelj/ka svakoj grupi daje po jednu zelenu i jednu crvenu karticu uz instrukciju da će zelenom karticom izražavati svoje saglašavanje sa iznetom tvrdnjom na diskusiji, a crvenom svoje neslaganje. 5. „Tvrdnja na ispitu“ – diskusija Voditelj izlaže na diskusiju svaku tvrdnju redom. Grupe podižu zelenu karticu, ako su saglasni sa tvrdnjom, a crvenu ako nisu. Reč prvo dobijaju oni koji nisu saglasni sa tvrdnjom i daju svoje argumente, a zatim na scenu stupaju oni koji se sa tvrdnjom saglašavaju i izlažu argumentaciju. 6. Prepoznajemo predrasude Voditelj poziva učesnike da kartice iz Vodiča posmatraju kao listu tvrdnji i da svaku procene na skali od 1 do 5 – u kojoj meri tvrdnja predstavlja predrasudu (1 nije predrasuda, a 5 je predrasuda u najvećoj meri). 7. Upoređivanje ocenjivanja grupa Grupe upoređuju i pronalaze koja je tvrdnja dobila „čistu peticu“. 8. Sumiranje voditelja o uočavanju predrasuda i načinu prevazilaženja Iste aktivnosti se ponavljaju i sa karticama: Radni učinak i dohodak
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijal:	<p>Obrazac za kopiranje br. 19: Pitanja za refleksiju koja koristi voditelj/ka.</p> <p>Obrazac za kopiranje br. 19a: Žene – domaćinstvo ili karijera.</p> <p>Obrazac za kopiranje br. 19b: Radni učinak i dohodak</p>
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učesnice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

IZBOR ZANIMANJA I PRIHODI

RADIONICA 20

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > prepoznavanje da je visina dohotka jedan od kriterijum izbora zanimanja; > diskutovanje o različitim mogućnostima zarade; > prepoznavanje da kvalitet obrazovanja i njegovo trajanje često povećavaju vrednovanje zanimanja; > razmišljanje o kriterijumima po kojima se definišu dohoci; > sagledavanje procesa dogovaranja – postizanje kompromisa; > razumevanje značaja ličnog ostvarenja i ostvarenja interesa.
Metode:	vernisaž, argumentacija, pregovaranje.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podela na grupe na osnovu simbola: dinar; dolar; funta; evro. 2. Pravljenje izbora u odnosu na različita zanimanja Mete sa zanimanjima i platom idu od grupe do grupe i članovi/ce grupe lepe tačkicu svoje procene u metu: U kojoj meri si spreman/a da izabereš navedeno zanimanje; što si bliži/a centru mete, to si spremniji/a za to zanimanje. Aktivnost se završava kada grupa dobije metu sa kojom je počela. 3. Analiza mete u grupi Analiza grupe na osnovu sledećih stavki: <ul style="list-style-type: none"> > koliko je tačkica u kom krugu grupisano; > krugove počnite da brojite od centra prema najudaljenijem krugu. 4. Izveštavanje grupa i komentar voditelja uz razmenu na velikoj grupi pomoću sledećih pitanja: <ul style="list-style-type: none"> > Gde je najviše tačkica grupisano i zašto je to tako u odnosu na svaku metu? Koje ste kriterijume koristili kada ste stavljali svoj znak prilikom procene na metu (voditelj zapisuje na flip čart papiru)? > Na kom je mestu zarada na vašoj listi kriterijuma? > Da li je to bilo odlučujuće gde ste staviti „svoju“ tačkicu? > Koliki značaj ste pridavali složenosti zanimanja/posla? > Kako ste tretirali rizike poslova u zanimanjima? > Kako ste razmišljali o dužini školovanja koje je potrebno za data zanimanja? 5. Razmena o kriterijumima po kojima se definišu dohoci – kompromisi u maloj grupi Zadatak za grupe je da zamisle da su u kompaniji tim za određivanje visine plata zaposlenih i da treba da naprave kriterijume za procenu visine plate za svako od ovih zanimanja i argumentuju svoj stav. 6. Razmena o argumentima za određivanje visine plate za određeno zanimanje 7. Refleksija o procesu dogovaranja i pregovaranja u grupi i rezime voditelja
Vreme:	60 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 20: Izbori zanimanja i prihodi. Meta na flip čart hartiji za zanimanja: miner, stjuardesa, virusolog, fizičar.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

RADIONICA 21

ORIJENTACIJA STVARA JASNU SLIKU

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > definisanje sopstvenih očekivanja od zanimanja; > prepoznavanje veze između izbora škole odnosno izbora zanimanja i kasnijeg zadovoljstva u poslu; > upoznavanje sa očekivanjima učesnika iz grupe; > zastupanje sopstvenog mišljenja i postavljanje prioriteta; > poređenje sopstvenih očekivanja sa realnošću struke.
Metode:	<i>Brainstorming</i> , argumentovanje, postavljanje prioriteta.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brainstorming: Šta očekujem od svog zanimanja? 2. Individualni rad na listi u Vodiču „Moje predstave o zanimanjima“ 3. Razmena u parovima i argumentacija za raspodelu poena 4. Pridruživanje parova i rad na listi po grupama Voditelj/ka poziva učesnike da se po dva para udruže i razmene svoj način raspodele poena. Lista pitanja za izveštavanje male grupe <ul style="list-style-type: none"> > Da li se očekivanja razlikuju unutar male grupe? > Da li su neka očekivanja ostala bez dodeljenih poena? > Koja očekivanja su u maloj grupi dobila najveći broj poena? > Da li je posle razmene unutar grupe neko pozeleo da promeni broj dodeljenih poena u odnosu na neka očekivanja, tj. da li je neko izrazio želju za promenom rangiranja očekivanja po važnosti? > Tumačenje članova grupe izreke „novac me čini srećnim“ u odnosu na buduće zanimanje. 5. Izveštavanje predstavnika malih grupa 6. Razmena: Da li će sagledavanje tvojih očekivanja na ovaj način imati uticaj i na izbor tvoje buduće škole? Kako?
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u parovima, rad u grupi, frontalni rad.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 21: Pravovremena orijentacija stvara jasnu sliku.
Radni materijal za Portfolio:	Učenci/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

OPIS ZANIMANJA UZ POMOĆ MAPE UMA NA RODITELJSKOM SASTANKU

RADIONICA 22

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > predstavljanje sopstvenih očekivanja od zanimanja; > predstavljanje interakcije između izbora škole odnosno izbora zanimanja i kasnijeg zadovoljstva u poslu; > upoznavanje sa očekivanjem roditelja; > zastupanje sopstvenog mišljenja i postavljanje prioriteta; > predstavljanje kvalifikacionog okvira zanimanja uz pomoć mape uma.
Metode:	<i>Brainstorming</i> , argumentovanje, postavljanje prioriteta.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavljanje rečenice roditelja/staratelja: „Pretpostavljam da će moje dete odabrati... školu odnosno zanimanje...” 2. Formiranje grupa Učenici/ce se raspoređuju u grupe prema željenoj školi i biraju predstavnika grupe koji će predstaviti zanimanje za koje priprema ta škola pomoću mape uma. 3. Predstavljanje zanimanja uz pomoć mape uma Učenici/učenice predstavljaju roditeljima zanimanja uz pomoć već ranije izrađenih mapa uma. Nakon završene prezentacije, voditelj/ka poziva decu da sednu pored svojih roditelja i da im pokažu mapu uma iz Portfolija koju su oni izradili. 4. Roditelji/staratelji popunjavaju listu PRAVOVREMENA ORIJENTACIJA STVARA JASNU SLIKU – sa poenima o očekivanjima od budućeg zanimanja za svoje dete 5. Razmena – Komentar parova roditelj – dete: tačke slaganja i neslaganja i kako su s tim izašli na kraj Voditelj/ka podstiče parove roditelj–dete da razmene svoje rezultate bodovanja. Zatim poziva da parovi na grupi razmene stavove – ko želi. 6. Drvo ohrabrenja roditelja/staratelja Voditelj/ka zamoli roditelje da napišu na stikerima poruke ohrabrenja svom detetu u odnosu na školovanje i izabrano zanimanje u budućnosti. 7. Prezentacija Jedno dete iz grupe izlazi, lepi stikere na nacrtano drvo ohrabrenja na flip čartu i čita poruke roditelja.
Vreme:	60 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi, rad u paru, frontalni rad.
Moderacijski materijal:	stikeri
Radni materijal sa CD-a:	Obrazac za kopiranje br. 22: Pravovremena orijentacija stvara jasnu sliku (sa prethodne radionice). Drvo ohrabrenja roditelja.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

Faza 4: Upoznajem se sa mogućnostima školovanja i zanimanja koja su mi zanimljiva u praksi

Faza 5: Proveravam svoj profil: proveravam ga sa zahtevima, odlučujem i konkretizujem

RADIONICA 23

PRIPREMA ZA REALNE SUSRETE

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > izlistavanje potreba i želja učenika/ca za isprobavanje prakse; > analiza resursa za realne susrete sa svetom rada i mogućnosti isprobavanja prakse u okruženju.
Metode:	<p>prezentacija rada grupa, tehnika „kruženje papira-postera“ sa određenim pitanjima</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Raspitivanje u preduzeću i isprobavanje prakse – Power Point prezentacija. 2. Podela u grupe 3. Izlistavanje potreba i želja učenika, učenica i mladih za isprobavanje prakse – rad u grupi Tehnikom „dijamant“ grupe izlistavaju najučestalije i najvažnije želje za posetu školi/preduzeću radi isprobavanja prakse.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 4. Prezentacija „dijamantske liste“ škola i preduzeća koje učesnici žele da bliže da upoznaju 5. Izbor sa „dijamantske liste“ škola/preduzeća za dodatno informisanje i isprobavanje prakse Svako upisuje svoje ime na ono mesto koje predstavlja njegov/njen izbor, bez obzira kojoj grupi pripada. 6. Sumiranje voditelja Upoznavanje sa potrebom pripremanja za realni susret i navođenje aktivnosti do realizacije tih susreta i isprobavanja prakse.
Vreme:	60 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupama.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 23: Dijamantska lista. Papiri A4 formata, flomasteri.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

OSTVARUJEMO UČENJE PUTEM REALNIH SUSRETA

RADIONICA 24

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > upoznavanje učenika/učenica sa elementima i fazama realnih susreta – priprema za raspitivanje u preduzeću/organizaciji/školi (OPŠ); > osposobljavanje učenika/učenica za realne susrete; > osveščivanje značaja stvaranje uslova OPŠ za prijem učenika/ca za sprovođenje realnih susreta.
Metode:	akvarijum; simulacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prijavljivanje dobrovoljaca za simulaciju realnog susreta – šest učesnika/ca 2. Priprema učenika/ca u spoljašnjem krugu – podela zadataka Učenici/učenice imaju zadatak da prate postupke svih aktera u simulaciji i otkriju korake u pripremi koju nastavnik/ca realizuje sa učenicima/cama. U parovima upisuju zapažanja. 3. Priprema simulacije. Uloge za simulaciju su sledeće: 1 nastavnik/ca, 1 recepcioner/ka u hotelu, 1 šef/ica recepcije u hotelu, 3 učenika, 1 gost/šća hotela. Scenario simulacije: Nastavnik/ca viče na decu, naređuje kako da se obuku i na pitanje šta treba da rade, sve vreme viče: „Vi valjda znate šta treba da radite"... Recepcioner rukom maše deci da se pomere i odu iza recepcije: „Idite tamo da se presvučete, nemojte da mi pravite gužvu ovde...“, gura ih prema prostoriji iza recepcije i istovremeno pokušava da se osmehuje upravo prispelom gostu i da ga pozdravi. Gost mu se obraća na engleskom, recepcioner beči oči i pita decu: „Ko ovde zna engleski od vas? 'Ajde jedan odma' da izađe da vidi šta ovaj 'oče'! Gost zburjen stoji, drži pasoš u ruci, deca galame i svađaju se ko će da izađe i u tom trenutku dolazi šef recepcije.... 4. Simulacija 5. Izveštavanje parova o zapažanjima nakon simulacije Voditelj zapisuje na flip čart i sumira zapažanja u kategorije: Instukcija nastavnika učenicima, komunikacija, prijem učenika od strane recepcionera – prvi kontakt, protokol institucije – hotela za obavljanje prakse učenika, dokumentacija učenika, protokol škole za odlazak učenika na praksu, uniforma. 6. Refleksija. Upoznavanje sa potrebom pripremanja za realni susret i navođenje aktivnosti do realizacije tih susreta i isprobavanja prakse.
Vreme:	45 minuta.
Socijalna forma:	rad u paru, rad u grupi.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 24: Zadaci za praćenje simulacije. Lista zapažanja sa simulacije (izgled postera koji pravi voditelj/ka). Flip čart papir, markeri, flomasteri.

RADIONICA 25

DOKUMENTACIJA ZA REALNE SUSRETE

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > upoznavanje učenika/učenica sa elementima i fazama realnih susreta – priprema za raspitivanje u preduzeću/organizaciji/školi; > osposobljavanje učenika/učenica za realne susrete; > osveščivanje značaja stvaranje uslova OPŠ za prijem učenika/ca za sprovođenje realnih susreta.
Metode:	rad na materijalu, simulacija.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podsećanje na zapažanja o simulaciji realnog susreta 2. Podela na grupe 3. Podela materijala za rad i analiza dokumentacije za realne susrete 4. Refleksija o dokumentaciji za realne susrete 5. Priprema simulacije Realni susreti sa poštovanim elementima i fazama pripreme i realizacije uz korišćenje dokumentacije Dobrovoljci se prijave kako bi prikazali situaciju koja je poželjna pred odlazak u školu/organizaciju/preduzeće na dodatno informisanje ili isprobavanje prakse i pripremaju simulaciju koristeći materijale. 6. Dodatna instrukcija za učesnike-posmatračke simulacije Posmatraju: Instrukcija nastavnika učenicima, komunikacija, prijem učenika od strane recepcionera – prvi kontakt, protokol institucije – hotela za obavljanje prakse učenika, dokumentacija učenika, protokol škole za odlazak učenika na praksu, uniforma i zapisuju na stikeru nedoumicu, pitanje, predlog u odnosu na materijale. 7. Simulacija – odlazak učenika/ca Turističke škole na praksu u hotel 8. Refleksija u odnosu na simulaciju – komentari posmatrača 9. Završni komentar voditelja Značaj procedure i protokola u pripremi svih aktera u ostvarivanju realnih susreta.
Vreme:	90 minuta.
Socijalna forma:	rad u paru, rad u grupi, frontalni rad.
Moderacijski materijal:	<p>Obrazac za kopiranje 25: Materijal za realne susrete. Flip čart papir, markeri, flomasteri, papiri A4, cedulje za beleženje utisaka u parovima.</p> <ul style="list-style-type: none"> > Instrukcija nastavnika/ok učenicima/mladima > Komunikacija nastavnika/ok i recepcionera > Prijem učenika/mladih od strane recepcionera – prvi kontakt > Protokol institucije – hotela za obavljanje prakse učenika/mladih > Dokumentacija učenika/mladih > Protokol škole za odlazak učenika/mladih na praksu > Uniforma
Radni materijal sa CD-a:	Nalazim sebi mesto za praksu 1; Nalazim sebi mesto za praksu 2; Termin u preduzeću; Kratke informacije o mom mestu za praksu; Kako ću se ponašati; Moj dnevni izveštaj; Moj dnevni izveštaj za dane/nedelje stručne prakse; Formular za ocenjivanje za praktikante; Pogled unazad
Radni materijal za Portfolio:	navedeni radni materijal nalazi se i u Portfoliju; učenici/učenice koriste radni materijal iz Portfolija u toku radionice.

REFLEKSIJA UČENJA U OKVIRU REALNIH SUSRETA

RADIONICA 26

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > sticanje uvida u dobiti od isprobavanja prakse u školi/organizaciji/preduzeću za donošenja odluke o daljem školovanju/zanimanju; > razmena iskustava o dobitima – novim saznanjima i doživljajima sa dana isprobavanja u školi/organizaciji/preduzeću; > izgrađivanje veštine vizuelne obrade i prezentacije iskustva.
Metode:	karusel, barometar osećanja, rečenice-impulsi, diskusija, poster.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Priprema za razmenu iskustava o obavljenoj praksi Voditelj/ka zamoli učesnike/ce da sednu u dva koncentrična kruga, jedni naspram drugih, tako da svako ima svoga para preko puta sebe. Otvaraju dnevni i/ili nedeljni izveštaj sa dana isprobavanja u školi/organizaciji/preduzeću. Na znak voditelja počinje razmena o dokumentaciji, tako što će prvo pričati samo oni koji su unutar kruga. Na voditeljev znak, unutrašnji krug će se pomeriti za jedno mesto udesno, razmena se nastavlja tako što priča spoljašnji krug. Na voditeljev znak, unutrašnji krug se pomera za jedno mesto i opet govore oni koji su unutar kruga dok se ne sretnu jedan preko puta drugog oni koji su počeli razmenu. Svaka razmena traje najviše dva minuta. 2. Razmena iskustava o obavljenoj praksi – karusel 3. Podela na grupe – na osnovu mesta gde su bili na praksi Podsete se prakse i prave zajednički poster „POGLED UNAZAD“ u odnosu na školu/organizaciju/preduzeće gde su bili na praksi. 4. Izrada postera MOJ DOŽIVLJAJ REALNIH SUSRETA – osvrt na obavljenu praksu u školi/organizaciji/preduzeću i: Šta bih savetovao/la mladima koji žele da odrade praksu u istoj školi/istom preduzeću kao ja; Šta bih uradio/la da opet mogu da isplaniram praksu. 5. Prezentacija postera 6. Razmena na pitanje: Da li su izveštaji učesnika probudili znatiželju za drugim školama /zanimanjima 7. Sumiranje voditelja: cilj profesionalne orijentacije, značaj proveravanja uklapanja slike o sebi u sliku zahteva određenog zanimanja, značaj iskustvenog prolaženja kroz zahteve zanimanja za kvalitet donošenja odluke o izboru škole/zanimanja. 8. Poziv onima koji se nisu pronašli na isprobavanju – da se prijave za profesionalno savetovanje.
Vreme:	90 minuta.
Socijalna forma:	rad u paru, rad u grupi, frontalni rad.
Moderacijski materijal:	pojedinačni izveštaji učesnika/ca iz Portfolija, flip čart papiri za izradu postera POGLED UNAZAD – obrazac za kopiranje 13 – moj doživljaj realnih susreta.
Radni materijal sa CD-a:	Obrazac za kopiranje br. 26 – Moj doživljaj realnih susreta.
Radni materijal za Portfolio:	POGLED UNAZAD

RADIONICA 27

OBUKA ZA KONKURISANJE

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > upoznavanje sa zahtevima i veštinama potrebnim za konkurisanje na određeno radno mesto; > upoznavanje sa strategijom konkurisanja; > izgrađivanje i isprobavanje veštine konkurisanja; > upoznavanje sa elementima potpune dokumentacije za konkurisanje.
Metode:	rad na tekstu, ček lista.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atributi na reč: KONKURS 2. Podela na parove „podrške“ Svaki par dobija materijal za pisanje konkursne dokumentacije i piše svako za sebe nakon odabira preduzeća, zanimanja, radnog mesta za koje konkuriše, ali uz pomoć para: CV, propratno pismo, motivaciono pismo i molbu za posao za koji konkurišete. 3. Pisanje konkursne dokumentacije 4. Čekiranje sačinjene dokumentacije u paru Parovima se dele ček liste za proveru dokumenata. 5. Izveštavanje parova o radu i uspešnosti na osnovu ček listi 6. Prezentacija po jednog dokumenta; CV, propratno pismo, motivaciono pismo i molba za posao – prijavljuje se ko želi. 7. Refleksija i sumiranje Više „modela“ pisanja konkursne dokumentacije, poželjno je uz dokumentaciju dostaviti i potvrde i diplome o dodatnim kvalifikacijama, ostvarenim rezultatima na takmičenjima. 8. Refleksija u odnosu na simulaciju – komentari posmatrača 9. Završni komentar voditelja Značaj procedure i protokola u pripremi svih aktera u ostvarivanju realnih susreta.
Vreme:	90 minuta.
Socijalna forma:	rad u paru, frontalni rad
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 27: Kako napisati: CV, motivaciono pismo, propratno pismo, molba, ček lista za proveru dokumentacije. Flip čart papir, markeri.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učence prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

NA RAZGOVORU U PREDUZEĆU

RADIONICA 28

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > upoznavanje sa pravilima za razgovor u preduzeću; > značaj opšteg utiska na razgovoru u preduzeću.
Metode:	akvarijum, rad na materijalu, skala procene.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Igra zagrevanja Voditelj zamoli učesnike/učesnice da se slobodno kreću po prostoriji na zadati impuls i da prilikom šetnje obrate pažnju na kretanje i mimiku drugih koje sreću: samouvereno, poletno, nesigurno, užurbano, uplašeno, ispunjeno, zadovoljno i sl. 2. Priprema simulacije i intervjua za prijem na posao Nakon prijavljivanja četiri dobrovoljca pripremaju simulaciju za intervju koji se obavlja u preduzeću: dve osobe koje se javljaju na konkurs; dve osobe koje u preduzeću predstavljaju šefa/icu kadrovske službe i sekretara. Šef vodi intervju na osnovu liste pitanja: Razlozi za izbor zanimanja/zahtevi zanimanja. Osobe koje se javljaju na razgovor za posao: Jedna predstavlja osobu koja ima tremu, kompetentna je, ali nesigurna u kontaktu i veoma joj je stalo do posla; u razgovor se uključuje koliko god može spontano. Druga osoba predstavlja osobu koja je kompetentna, samouverena, u nekim momentima nametljiva, nedavno je ostala bez posla, spontano odgovara na pitanja u intervjuu i uključuje se u opšti tok razgovora spontano (i kada se pitanje ne odnosi na nju). 3. Priprema učesnika/ca u spoljašnjem krugu – podela zadataka Podela listića parovima: odeća, držanje tela, govor tela, izraz lica, gestikulacija, glas, prve reči, način izražavanja, okruženje; prate zadatak na listi koju ste dobili u paru i upisuju zapažanja dok prate simulaciju intervjua. 4. Simulacija intervjua u „akvarijumu“ 5. Razmena o utiscima i izdvajanje bitnih momenata u odnosu na intervju prilikom prijavljivanja za posao 6. Sumiranje utisaka, sa posebnim osvrtom na pravila ponašanja 7. Izlistavanje preporuka uz materijal: Pravila ponašanja za intervju za posao 8. Procena ponašanja – Kako li to deluje? Podela materijala: Kako li to deluje i zajednička procena kako neka ponašanja deluju na druge i mogu istovremeno biti putokaz za ponašanje, za svako pojedinačno ponašanje sa liste, da li je pretežno pozitivno ili pretežno negativno. 9. Refleksija i završni komentar voditelja Vrsta i moguće oblasti pitanja u preduzeću: razlozi, karijerni razvoj, predznanje o preduzeću.
Vreme:	90 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi, frontalni rad.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 28: Kako li to deluje. Razlozi za izbor zanimanja/zahtevi zanimanja. Pravila ponašanja za intervju za posao; cedulje: odeća, držanje tela, govor tela, izraz lica, gestikulacija, glas, prve reči, način izražavanja, okruženje.
Radni materijal za Portfolio:	Učenicima/učenicima prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

RADIONICA 29

MOJA ODLUKA O ŠKOLI I ZANIMANJU

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > sticanje uvida u proces donošenja odluke i ključne tačke odlučivanja; > sticanje uvida u značaj i važnost donošenja odluke o daljem školovanju/zanimanju.
Metode:	impuls pitanja, upitnik.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na putu do odluke - „do vrha piramide“ Svi učenici/učenice imaju ispred sebe piramidu od hartije sa zastavicom na vrhu na kojoj piše: Moja odluka. Zadatak je da „rastave“ piramidu, upišu sve faktore koji su doprineli da donesu baš tu odluku i u zastavicu upišu naziv svoje buduće škole - zanimanja. 2. Izrada „piramida odluke“ - individualno 3. Prezentacija piramida odluke Nakon prezentacije se napravi galerija piramida. 4. Popunjavanje upitnika „Traži se tvoje mišljenje“ - evaluacija odluke o zanimanju 5. Odgovaranje na impuls pitanja Voditelj/ka pozove učesnike da formiraju krug i izgovara rečenice, a učenici/učenice imaju zadatak da ukoliko je njihov odgovor 100% potvrđan, prilaze što bliže voditelju, a ako je delimično potvrđan, prići će na nekoliko koraka od voditelja; ukoliko je odgovor NE, onda neće ulaziti u krug. U odnosu na „raspoređenost“ učesnika/ca u krugu, voditelj/ka postavlja dodatna pitanja: da daju dodatno obrazloženje zašto su stali tu baš gde jesu (naročito voditelj/ka vodi računa da uvek pita „ekstreme“ - one jako blizu njega/nje i one koji se nisu pomerili iz kruga). 6. Refleksija i završni komentar voditelja Faktori koji utiču na donošenje odluke i ključne tačke odluke o izboru zanimanja/škole. Važnost pravljenja paralele između sopstvenih sposobnosti i zahteva zanimanja/škole.
Vreme:	90 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi, frontalni rad.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 29: lista pitanja za voditelja za „Krug odluke“. Piramida od čvršće hartije za svakog učesnika/cu, papir u boji, upitnik: Proces donošenja odluke. Upitnik „Traži se tvoje mišljenje“, pitanja za refleksiju.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

SAVETODAVNI RAD

RADIONICA 30

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > prepoznavanje potrebe za savetodavnim radom sa učenicima/učenicama; > upoznavanje sa tokom savetodavanog rada i isprobavanje procesa savetovanja učenika/učenica u profesionalnoj orijentaciji.
Metode:	rad po stanicama.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Postavljanje na liniju procene: koliko sam siguran/a u svoju odluku o budućoj školi/zanimanju Učenici/učenice zauzimaju mesto na liniji procene (krep traka je postavljena u učionici na podu) od 0-100% u svoju odluku o budućoj školi/zanimanju i daju obrazloženje mesta na liniji. 2. Postavljanje postera sa ispisanim karakterističnim „slučajevima“ – kada je mladoj osobi potrebno savetovanje Na zidovima su zalepljeni poster situacije za savetodavni rad, učenici/ce šetaju po prostoru, zaustavljaju se kod svakog postera, pažljivo čitaju i zapisuju sve rečenice koje se iz teksta odnose na njih. 3. Podela na grupe i priprema za prezentaciju rada po stanicama- posterima Razmena informacija o tome ko je napisao koje rečenice i formiranje grupa sa istim rečenicama. 4. Prezentacija i otkrivanje: na posterima su mlade osobe kojima je potrebno savetovanje za profesionalnu orijentaciju, zato što su u situaciji: <ul style="list-style-type: none"> > totalne neodlučnosti > neodlučnost u okviru tri škole i zanimanja > nesklada između želje i zdravstvenog stanja učenika/ce > nesklada između želje i ostalih osobina ličnosti > nesklada između želje i socijalno-ekonomskih uslova > pritiska roditelja 5. Power Point prezentacija na temu Savetodavni rad 6. Refleksija i završni komentar voditelja sa objašnjenjem gde će i kako da se posavetuju sa savetnikom za profesionalnu orijentaciju, kako će se pripremiti za savetovanje: da obavezno pregledaju svoj portfolio, diplome i sertifikate i obrazac: O čemu bi trebalo da razgovaraš u okviru savetovanja.
Vreme:	90 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi, frontalni rad
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 30: Poster sa ispisanim karakteristikama osobe kojoj je potreban savetodavni rad. Obrazac za kopiranje br. 30a: O čemu bi trebalo da razgovaraš u okviru savetovanja.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenice prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

RADIONICA 31

ZA RODITELJE/STARATELJE I DECU: STILOVI VASPITANJA NAŠIH RODITELJA

CILJEVI:	<ul style="list-style-type: none"> > upoznavanje sa različitim stilovima vaspitanja; > prepoznavanje karakterističnih rečenica u govoru u svakom od stilova; > osveščivanje značaja komunikacijskih veština; > motivisanje za upotrebu nenasilne komunikacije.
Metode:	akvarijum, igranje uloga, klaster.
Sekvence obuke	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavljanje rečenice: Izražavam poštovanje/cenim... Voditelj zamoli učesnike da se mislima vrate u svoj roditeljski dom i odaberu ličnost iz svog doma koju najviše vole i cene; da razmisle šta je to što kod te osobe najviše cene i onda nastave rečenicu: „Kod svog ... (tate, dede, ujke, mame, bake...) cenim najviše to što...” 2. Parovi dobrovoljci Prijavljuje se šest dobrovoljaca za igru uloga roditelj-dete u parovima. Voditelj parovima zadaje da odglume situaciju u kojoj dete saopštava roditelju koju srednju školu želi da upiše. Dodatna instrukcija: za prvi par: roditelj ima autoritarni stil vaspitanja (njegove karakteristične rečenice su: "Radićeš ono što ja kažem, zato što ja tako kažem!", „Dok si kod mene na belom hlebu, ima da igraš kako ja sviram!", „E, to neće moći kako ti hoćeš", ton je oštar, naredbodavni); za drugi par: roditelj je les-fer stil vaspitanja (stav roditelja je da mu je „glava u pesku", ne primećuje i ne učestvuje u onom što se dešava; dete diktira pravila; karakteristične rečenice les-fer roditelja su: „pa ne znam", „radi kako hoćeš") i za treći par: roditelj je podsticajno razvojnog stila vaspitanja. Njegove karakteristične rečenice su one kojima se trudi da prepozna potrebe svog deteta, da pruži podršku u razmišljanju (činjenju izbora) svog deteta, da ne nameće sopstvena rešenja, već da razume zašto nešto njegovo dete čini tako kako čini. Tako bi njegove rečenice bile: „Želiš da budeš siguran/na da je to ono što ti upravo želiš", „Da li ti je potrebna ikakva pomoć pri izboru?", „Šta je to što ja mogu da učinim sada da bi se ti osećao /la dobro u vezi sa svojom odlukom?" Scenario za igru uloga: dete započinje dijalog tako što saopštava svoju odluku u vezi sa upisom u srednju školu, sačeka da odrasli odgovori u zadatom stilu, a nakon toga treba da odgovara spontano na te poruke kako bi se situacija i atmosfera odvijale što prirodnije. 3. Najčešće poruke od odraslih u parovima Ostali učesnici, u paru, dok se priprema igra uloga, dobijaju zadatak da naprave listu rečenica-poruka koje najčešće čuju od odraslih i da ih razvrstaju na prijatne i neprijatne poruke. Zadatak za posmatrača dok traje igra uloga jeste da oforme jedan veliki krug i da sednu, dok će u sredinu kruga postaviti dve stolice na kojima će sedeti "glumci", te da beleže karakteristične rečenice odraslog i deteta; da prate reakcije jednog i drugog i da procene ishod tog razgovora. 4. Igra uloga 5. Analiza igre uloga Parovi glumci govore kako se osećaju i da li zadovoljni kako su se uklopili u „ulogu”. 6. Razmena i nadovezivanje Posmatrači sa svoje liste pročitaju šta su beležili. Drugi se nadovezuju. Komentarišu se parovi onim redom kako su i glumili. 7. Refleksija i rezime Značaj načina komunikacije među sagovornicima za činjenicu da se jezik razumevanja može naučiti; osvetljavanje stilova vaspitanja kod odraslog koji u stvarnom životu nisu baš tako „čisti", ali su pretežni u nečijem ponašanju; osnaživanje dece da razumeju stilove vaspitanja, kako bi svoje samopoštovanje sačuvali što je više moguće; pozivanje na analizu u vezi sa ishodom razgovora svakog para i podvlačenje značaja jezika razumevanja među njima; pozivanje na smisao prepoznavanja potreba i osećanja sagovornika, na značaj podrške detetu pri donošenju izbora (koji može da se odnosi na bilo koju oblast života, ne samo na odabir škole/radnog mesta)
Vreme:	90 minuta.
Socijalna forma:	rad u grupi, frontalni rad.
Moderacijski materijal:	Obrazac za kopiranje br. 31 – Poruke koje najčešće upućuju odrasli; Obrazac za kopiranje br. 32: Karakteristične rečenice odraslog vezane za vaspitni stil.
Radni materijal za Portfolio:	Učenici/učenicke prilažu radni materijal u Portfolio nakon radionice.

REALNI SUSRETI OSMAKA

Realni susreti u trajanju od ukupno 15 sati realizuju se u okviru sledećih aktivnosti i manifestacija: **formiranje kutka za profesionalnu orijentaciju** (osmaci prikupljaju svoje produkte i informativni materijal o školama i zanimanjima i formiraju kutak za profesionalnu orijentaciju), **poseta Sajmu obrazovanja** (odeljenjske starešine, stručni saradnici i zaduženi nastavnici za profesionalnu orijentaciju posećuju sa osmacima Sajam obrazovanja i učenici/učenice to evidentiraju na obrascima), **Dan otvorenih vrata** (u posetu osmacima dolaze profesori i učenici/ce iz srednjih škola u cilju informisanja i razmene, ali i osmaci posećuju srednje škole za koje su zainteresovani), **poseta NSZ** (osmaci posećuju Nacionalnu službu za zapošljavanje) i **eksperti u nastavi** (u posetu dolaze eksperti iz različitih zanimanja koji govore o svom iskustvu i karakteristikama zanimanja, školovanja, karijere).

Nastavnik za pripremu i realizaciju realnih susreta osmaka koristi plan akcije tima za profesionalnu orijentaciju, a učenici/ce vode evidenciju u svojim Portfolijima.

LITERATURA

Internacionalna literatura/izvori

- › Antons, K., *Praxis der Gruppendynamik. Übungen und Techniken*, Göttingen, 2000.
- › ARED Unternehmens- und Regionalberatung (Hrsg.): CHOICE BO-Baukasten. Handbuch und CD-Version für einen prozessorientierten Berufsorientierungsunterricht, 3. Aufl., Bruck a. d., Mur, 2000.
- › Badegruber, B., *Spiele zum Problemlöse*, Wien, 2002.
- › BMBWK (Hrsg.): *Berufsorientierung. Wege zur Karriere*, Wien, 2006.
- › Brenner, G., Brenner K., *Fundgrube. Methoden I. Für alle Fächer (Sekundarstufe I und II)*, 2. Aufl., Berlin, 2005.
- › Brüning, L., *Vortragen, Präsentieren, Referieren*, Heidelberg, 2006.
- › Busshof, L., *Berufswahl – Theorien und ihre Bedeutung für die Praxis*, Stuttgart/Berlin/Köln, 1989.
- › Ginzberg, E. et al., *Okkupational Jice*, New York, 1951.
- › Daheim, H., *Der Beruf in der modernen Gesellschaft*, Köln, 1967.
- › Ebner, H. et al., *Berufswahl*, Mühlheim a.d., Ruhr, 2005.
- › Egloff, E., *Kooperationsmodell Berufswahlvorbereitung*, Aargau, 1998.
- › Egloff, E., *Berufswahltagbuch*, Aargau, 2000.
- › Egloff, E. et al., *So geht`s weiter. Berufsorientierung mit Interessenkompass 7. Und 8. Schulstufe*, Aargau/Wien, 2001.
- › Härtel, P., Kämmerer E., *Betriebspraktikum für Lehrer. Ansatzpunkte zur Berufsorientierung in Kooperation von Schule und Wirtschaft*, IBW-Schriftenreihe Nr. 92, Wien, 1993.
- › Härtel, P., Kämmerer E., *Berufsüberleitung an Polytechnischen Schulen. Wege der Absolvent/innen nach der PTS. Ergebnisse einer österreichweiten Erhebung zu Ende der Schuljahre 1997/1998, 1999/2000, 2001/2002, 2003/2004, 2005/2006, 2007/2008*, hrsg. BM: UKK, Wien 1999, 2001, 2003, 2005, 2007, 2009.
- › Hergovich, D. et al., *Teamarbeit. Soziales Lernen in berufsbildenden Schulen und Institutionen*, Wien, 2003.
- › Holland, J., *The Self-directed-Search*, Odessa (FL/USA), 1985.
- › Hoppe, M., *Berufsorientierung*, Weinheim, 1980.
- › Johnson, D. W. et al., *Kooperatives Lernen – Kooperative Schule*, Mühlheim a. d., Ruhr, 2005.
- › Kämmerer, E., *Trends in der Berufsorientierung auf der Sekundarstufe I und im Polytechnischen Lehrgang*, Y: IBW-Schriftenreihe Nr. 100, Wien, 1995.
- › Kämmerer, E., *What Works in Educational Guidance and Counselling (Austria report)*. U: OECD – Ceri Study C3, Paris, 1995.
- › Kämmerer, E., *Berufsfindungsbegleiter/in. Ein innovatives Projekt des „Career Coachings“ für junge Menschen*. Y: CEDEFOP Agora X - Social and vocational guidance , Thessaloniki, 2000.
- › Kämmerer, E. et al., *Fünf Jahre Polytechnische Schule nach dem neuen Lehrplan. Analyse und Bewertung*, hrsg. BMBWK, Wien, 2003.
- › Kämmerer, E. et al., *Aktive Berufsorientierung in der Polytechnischen Schule*, hrsg. BMBWK, Wien, 2006.
- › Kämmerer, E. et al., *Lernen in Lerninseln. Aktives Lernen im Team*, hrsg. BMBWK, Wien, 2006.
- › Klippert, H., *Berufswahl-Unterricht. Handlungsorientierte Methoden und Arbeitshilfen für Lehrer und Berufsberater*, Weinheim/Basel, 2001.
- › Klippert, H., *Methodentraining. Übungsbausteine für den Unterricht*, Weinheim/Basel, 2009.

- › Klippert, H., *Kommunikations-Training. Übungsbausteine für den Unterricht*, Weinheim/Basel, 2007.
- › Klippert, H., *Teamentwicklung im Klassenraum. Übungsbausteine für den Unterricht*, 7. Auflage, Weinheim/Basel, 2005.
- › Lange, E., *Berufswahl als Interaktionsprozess*. U: Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie, 3/1976.
- › Lange, E., Büschges G., *Aspekte der Berufswahl in der modernen Gesellschaft*, Frankfurt/M., 1975.
- › Mattes, W., *Methoden für den Unterricht*, Schöningh, 2002.
- › Müller, F., *Selbstständigkeit fördern und fordern*, Weinheim/Basel, 2004.
- › Ries, H., *Berufswahl in der modernen Industriegesellschaft*, Berlin/Stuttgart/Wien, 1970.
- › Schedler, K., Willenpart N., *Theorien der Berufswahlentscheidung*, ÖIBW (Hrsg), Wien, 1982.
- › Seifert, K. H., *Die Bedeutung des Konzepts der Berufswahlreife für die Berufswahlvorbereitung*, Göttingen, 1987.
- › Seifert, J., *Visualisieren, Präsentieren, Moderieren*, Offenbach, 2001.
- › Schweikert, K., *Berufswahl*, u: Kreklau C./Uthmann K.J., *Handbuch der Aus- und Weiterbildung*, Köln, 1987.
- › Steffens, H., *Berufswahl und Berufsentscheidung zur Theorie und Praxis eines Aufgabenbereiches der Arbeits- und Wirtschaftslehre*, Ravensburg, 1975.
- › Super, D. E., *A theory of vocational development*. U: American Psychologist Nr. 8, 185–190, New York, 1953.
- › Super, D. E., *The psychology of careers. An introduction to vocational development*, New York, 1957.
- › Super, D. E., *Appraising Vocational fitness*, New York, 1962.
- › Super, D. E., *A lifespan approach to career development*. U: D. Brown & Brooks (Hrsg), Career choice and development. Applying contemporary theories to practice (2. Auflage), 197–261, San Francisco, 1990.
- › Super, D. E., Toward a comprehensive theory of career development. U D.H. Montross & C.J. Shinkman (Eds.), Career development. Theory and practice, 35-64, Springfield/IL, 1992.

Literatura iz regiona Zapadnog Balkana/izvori

- › „Vodič kroz zanimanja za učenike završnih razreda osnovne škole“, grupa autora, GTZ, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, 2006.
- › „Guidance policies in the knowledge society“, CEDEFOP, 2004.
- › Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Službeni glasnik RS, br. 72/09,
- › Konkurs za upis u srednju školu, Prosvetni pregled, Ministarstvo prosvete RS, Beograd, 2008.
- › „Porodica i posao – izazovi i mogućnosti“, Snežana Vidanović, Jelisaveta Todorović, Vladimir Hedrih, Univerzitet u Nišu – Filozofski fakultet/grupa za psihologiju, Niš, 2006.
- › „Priručnik za izradu lokalnog akcionog plana (LAP) za mlade“, Tatjana Borojević, Ministarstvo omladine i sporta RS, GTZ, Beograd, 2009.
- › „Pronađi sebe – vodič za buduće srednjoškolce“, Ministarstvo prosvete, Prosvetni pregled, Beograd, 1996.
- › „Profesionalna orijentacija – inovirani obrazovno-vaspitni pristupi“, grupa autora, Ministarstvo prosvete RS, Kultur Kontakt Austrija, Beograd, 2008.
- › „Revolucija u učenju“, Gordon Dryden, Jeannett Vos, TIMGRAF, Beograd, 2001.
- › „Strategija karijernog vođenja i savetovanja“, grupa autora, Kanadska agencija za međunarodni razvoj, Beograd, 2007.

- › „Strategija razvoja stručnog obrazovanja u Republici Srbiji“, Službeni glasnik RS, br. 55/05, 2006.
- › „Strategija karijernog vođenja i savetovanja u Republici Srbiji“, Službeni glasnik RS, br. 16/2010.
- › Nacionalna strategija za mlade, Službeni glasnik RS, br. 55/5,71/05, ispravka i 101/07.
- › „Career Guidance, a handbook for policy makers“, OECD, 2004.
- › Vodič za izbor zanimanja: Kuda posle osnovne škole?, Nacionalna služba za zapošljavanje, Prosvetni pregled, Beograd, 2005.
- › Nađ, mr Laslo, „Obrazovanjem u svet rada“, Područje rada, obrazovni profili, zanimanja i nastavni planovi u srednjem obrazovanju u Srbiji, Republički zavod za tržište rada, Dečje novine, Gornji Milanovac, 1992.

Linkovi

<http://www.upis.mp.gov.rs>

<http://srednjeskoleusrbiji.kreni.com>

<http://srednje-skole.yuportal.com>

<http://poslovi.infostud.com/info/opisi-zanimanja/>

<http://www.nsz.gov.rs/page/services/sr/planiranje-karijere/vodic.html>

<http://www.google.rs>

PROFESIONALNA ORIJENTACIJA, PET KORAKA DO ODLUKE O ŠKOLI I ZANIMANJU
PROFESIONALNA ORIJENTACIJA PROGRAM ZA OSNOVNE ŠKOLE

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ISBN 978-86-87737-20-4
COBISS.SR-ID 184506892

GIZ BOSS
Projektna kancelarija
„Profesionalna orijentacija“

GIZ VET
Projektna kancelarija
„Reforma srednjeg stručnog obrazovanja“

Kursulina 33
11000 Beograd
Tel./Fax: +381 11 2445 545
E-mail: boss@giz.de

GIZ/SOSYEP
Projektna kancelarija
„Jačanje struktura za osnaživanje
i participaciju mladih u Srbiji“

Vojvode Dobrajca 17/15
11000 Beograd
Tel.: +381 11 3392 952
Tel./Fax: +381 11 3392 126
E-mail: sosyep@giz.de

